

Jødisk liv i Danmark

Jødisk liv i Danmark

Ansvarlig: Pernille Boye Koch

Forfattere: Eva Maria Lassen, Tinne Steffensen og Lumi Zuleta

Layout: Michael Länger / Hedda Bank

Forside: ”Jødisk liv er farverigt, kontrastfyldt og til tider alvorligt.

Jødisk liv er diverst og mangfoldigt, i og udenfor diasporaen.

Hvem er jøde? Hvornår er man jøde? Kan jødisk liv eksistere i hele verden?”

Værket på forsiden er udarbejdet af Emma Gorodkin, visuel kunstner, der blandt andet arbejder på tværs af tro og kultur. Du kan læse mere om hendes arbejde på Gorodkin.com.

ISBN: 978-87-7570-329-6

e-ISBN: 978-87-7570-330-2

Tak til alle der har taget sig tid til at besvare spørgeskemaet om nogle vanskelige spørgsmål. Det er på baggrund af disse indsigter, at denne undersøgelse kunne blive til.

© 2025 Institut for Menneskerettigheder
Danmarks Nationale Menneskerettighedsinstitution
Wilders Plads 8K
1403 København K
Telefon 32 69 88 88
www.menneskeret.dk

Denne publikation eller dele af den må reproduceres til ikkekommercielle formål med tydelig angivelse af kilde.

Vi tilstræber, at vores udgivelser bliver så tilgængelige som muligt. Vi bruger for eksempel store typer, korte linjer, få orddelinger, løs bagkant og stærke kontraster.

Læs mere om tilgængelighed på www.menneskeret.dk/tilgaengelighed

Indhold

Om Institut for Menneskerettigheder	4
1 Resumé	5
2 Konklusion og anbefalinger	10
3 Indledning	18
4 Jødisk liv i Danmark	21
5 Sådan har vi gjort	33
6 Jødisk identitet og udfoldelse	40
7 Synlighed, social accept og kompleksitet i forhold til krig og konflikt	48
8 Oplevet antisemitisme, forskelsbehandling og social eksklusion	60
9 Utryghed og regulering af adfærd	86
10 Ytringsfrihed og selvcensur	99
11 Væsentlige barrierer for at leve et frit jødisk liv	109
12 Bilag	122
Noter	138

Om Institut for Menneskerettigheder

Institut for Menneskerettigheder er Danmarks nationale menneskerettighedsinstitution og ligebehandlingsorgan, oprettet af Folketinget ved lov. Med afsæt i FN's Parisprincipper, der gælder for nationale menneskerettighedsinstitutioner, har Institut for Menneskerettigheder til opgave at fremme og beskytte menneskerettighederne.

Institut for Menneskerettigheder rådgiver løbende Folketinget, regeringen, offentlige myndigheder samt private aktører og bistår civilsamfundsorganisationer i deres arbejde med menneskerettigheder. Hvert år aflægger instituttet beretning til Folketinget om udviklingen af menneskerettigheder i Danmark.

Som nationalt ligebehandlingsorgan har instituttet til opgave at fremme ligebehandling, bl.a. ved at hjælpe ofre for forskelsbehandling via Diskriminationslinjen¹ og ved at foretage undersøgelser om forskelsbehandling. Institut for Menneskerettigheder har særlige mandater til at beskytte og fremme ligebehandling inden for etnicitet, køn, handicap og LGBT+.

Instituttet undersøger løbende etniske og religiøse minoriteters oplevelser med diskrimination, fx på arbejdsmarkedet, i det offentlige rum og i det politiske liv. I 2023 udgav instituttet fx rapporten Oplevet etnisk diskrimination i Danmark, som undersøger oplevelser med diskrimination og fordomme indenfor en lang række samfundsområder, herunder arbejdsmarkedet, service- og restaurationsbranchen, sundhedsvæsenet og uddannelse.²

Denne undersøgelse fokuserer på oplevelser med forskelsbehandling og antisemitisme samt religionsfrihed og ytringsfrihed blandt jøder i Danmark.

Læs mere om instituttets udgivelser på [Udgivelser | Institut for Menneskerettigheder](#)

1 Resumé

Denne rapport præsenterer resultaterne af en undersøgelse af jøders vilkår i Danmark udført af Institut for Menneskerettigheder. Undersøgelsen bygger på et spørgeskema målrettet jøder i Danmark. Spørgeskemaet er blevet delt via jødiske trossamfund, institutioner, foreninger og enkeltpersoner i perioden marts-april 2025. 465 personer har besvaret spørgeskemaet.

I rapporten undersøger vi, hvordan og i hvilken grad jøder i Danmark oplever antisemitisme forstået som "fordomme mod eller had til jøder" og hvordan det kommer til udtryk fx som personlige angreb eller i form af forskelsbehandling.³ Vi stiller også spørgsmål om jødisk identitet og praksis, om utryghed og regulering af adfærd og om barrierer for at leve et frit jødisk liv i Danmark. Undersøgelsen berører flere centrale menneskerettigheder, særligt retten til ikke at blive diskrimineret, tros- og religionsfrihed og ytringsfrihed.

Det anslås, at der bor 6.000-7.000 jøder i Danmark. Der findes ikke et register over den danske befolknings religiøse tilhørsforhold, og vi kender ikke den jødiske befolkningsgruppes demografiske karakteristika (køn, alder, geografi mv.). Derfor er det ikke muligt at udtrække en tilfældig stikprøve blandt jøder i Danmark. Vi ved med andre ord ikke, i hvor høj grad gruppen af respondenter er repræsentativ for alle jøder i Danmark. Resultaterne af undersøgelsen kan derfor ikke siges at gælde for jøder i Danmark generelt. Undersøgelsen opridser dog nogle tydelige tendenser, og den udgør den mest omfattende empiriske undersøgelse af jødisk liv i Danmark siden 1973.⁴

I det følgende fremhæves undersøgelsens væsentligste resultater.

Jødisk praksis er udbredt og mangefacetteret

For næsten samtlige respondenter (94 %) er jødisk kultur og traditioner med rod i jødedommen en aktiv del af deres liv. Det kan fx være ved at holde shabbatmiddage med familie og venner, holde fast ved og udvikle jødisk kultur, herunder litteratur, musik og mad, markere udvalgte jødiske helligdage eller videreføre den jødiske tradition for omskæring af drengebørn.

Selvom næsten alle respondenter praktiserer jødisk liv på en eller flere måder, er det ikke alle, der er medlem af et jødisk trossamfund. 61 % af respondenterne angiver, at de er medlem af et jødisk trossamfund. Kultur, opvækst, familie og tilhørsforhold til det jødiske folk er blandt de aspekter af jødisk liv, der betyder mest for respondenterne. Religion er det aspekt, der fylder mindst i respondenternes selvforståelse, selvom en stor del af de praktiserede traditioner er forbundet med religionen, fx shabbaten.

Nedtoning af jødisk identitet og manglende accept i ikkejødiske fællesskaber

94 % af respondenterne svarer, at de har nogle identitetsmarkører, der kan gøre, at andre i det offentlige rum antager, at de er jøder. Synlighed kan fx handle om, at man bærer jødiske smykker og symboler, eller at man har et jødisk navn. Det kan også handle om

foreningsengagement eller deltagelse i den offentlige debat. Identitetsmarkører kan være en positiv måde at udtrykke sig på. Imidlertid kan synlige markører også fremkalde forestillinger og fordomme hos omgivelserne, der kan medføre en bevidst eller ubevidst diskriminerende adfærd. Derfor spørger undersøgelsen ind til aspekter omkring synlighed.

64 % af respondenterne oplever, at det er lettere at blive accepteret i ikkejødiske fællesskaber, hvis de skjuler eller nedtoner deres identitet, fx på studiet og arbejdspladsen. Særligt efter Hamas' angreb i Israel 7. oktober 2023 og den efterfølgende krig i Gaza (herefter benævnt "angrebene 7. oktober 2023 og den efterfølgende krig i Gaza") opleves det som svært at være jøde i forhold til de ikkejødiske omgivelser. Respondenterne oplever fx, at omgivelserne stiller dem til regnskab for den israelske regerings handlinger, eller de føler sig presset til at have en holdning til den mellemøstlige konflikt.

Samtidig har mange søgt mere aktivt mod jødiske fællesskaber efter 7. oktober 2023. 63 % af respondenterne svarer, at de i tiden efter har søgt mere mod jødiske fællesskaber.

Respondenter i alderen 18-39 år og 40-59 år oplever langt oftere, at accept i ikkejødiske fællesskaber kræver, at man nedtoner sin jødiske identitet, og de søger også i større grad mod jødiske fællesskaber, sammenlignet med de 60+-årige respondenter. Respondenternes besvarelser kan indikere, at de 18-59-årige bevæger sig i kredse, hvor krigen i Gaza og den israelsk-palæstinensiske konflikt fylder meget, og at dette påvirker fællesskabsdynamikker, fx på studiet og arbejdspladsen.

Antisemitisme er svært at undgå

Undersøgelsens respondenter oplever, at det er svært at undgå antisemitisme, hvad enten man færdes online eller i det fysiske og offentlige rum. Antisemitisme forstås i denne undersøgelse som fordomme mod eller had til jøder og kan komme til udtryk som fx opfordring til vold mod jøder, konspirationsteorier om jøder eller antijødiske slogans og nazistiske symboler.

96 % af respondenterne svarer, at de har været udsat for eller overværet antisemitisme inden for de seneste 12 måneder, fx på sociale medier, nyhedssider, på gaden eller i offentlig transport. I de uddybende kommentarer giver flere respondenter udtryk for, at de oplever antisemitismen som markant i deres hverdag. Omfanget af den oplevede antisemitisme ligner resultaterne fra en undersøgelse, som EU's Agentur for Grundlæggende Rettigheder (FRA) har udført blandt jøder i en række EU-lande, herunder Danmark, før angrebene 7. oktober 2023 og den efterfølgende krig i Gaza.⁵

De to hyppigste former for antisemitisme, som respondenterne angiver, at de har været udsat for eller overværet, er relateret til staten Israel. Det gælder for det første, at jøder holdes kollektivt ansvarlige for den israelske stats handlinger, og for det andet brugen af antisemitiske symboler, stereotyper og billeder mv. i forhold til staten Israel. Også antijødiske slogans og nazistiske symboler, nedsættende, krænkende eller hadefulde kommentarer om jøder eller negative stereotyper, fx om jødernes magt, indflydelse eller udseende, opleves eller overværes i meget stort omfang. Hertil skal det understreges, at kritik af staten Israel ikke i sig selv er antisemitisme.

Angrebene 7. oktober 2023 og den efterfølgende krig i Gaza opleves af mange respondenter som en katalysator for antisemitisme, der legitimerer og udbreder traditionelle antisemitiske stereotyper og budskaber.

Antisemitisme kommer oftest fra personer, man ikke kender – men langt fra altid

Undersøgelsens respondenter oplever, at antisemitisme oftest kommer fra personer, de ikke kender, hvad enten det er online eller i det fysiske offentlige rum. I det fysiske offentlige rum har 15 % af respondenterne dog også oplevet antisemitisme fra bekendte, venner eller naboer. I 14 % af tilfældene kom den oplevede antisemitisme fra en kollega, og 6 % har oplevet, at antisemitismen kom fra medstuderende.

En femtedel (22 %) af de respondenter, der har været udsat for eller overværet antisemitisme, vurderer, at afsenderen også havde andre ekstreme holdninger end antisemitiske.

Personligt rettet antisemitisme i form af fx tilråb, trusler, chikane eller vold

Antisemitisme kan være rettet mod både enkeltpersoner og grupper samt mod jødiske institutioner, gravpladser mv. 39 % af respondenterne angiver, at de inden for de seneste 12 måneder har oplevet at blive udsat for tilråb, trusler, chikane eller vold, der var personligt rettet mod dem, og som de vurderer skete på grund af deres jødiske baggrund. Respondenterne oplever oftest at blive udsat for nedladende eller truende kommentarer eller tilråb. 4 % har oplevet at blive slået, skubbet, sparket eller ruset i.

12 % af respondenterne har oplevet at blive udsat for trusler, vold eller hærværk inden for de seneste 12 måneder, som de angiver, skete fordi de var jøder. Hændelser der kan karakteriseres som en oplevet hadforbrydelse. De yngre respondenter samt de respondenter, der angiver, at andre kan antage, at de er jøder, ud fra flere synlighedsfaktorer, angiver i langt højere grad, at de har været udsat for trusler, vold eller hærværk.

Selvom hændelserne kan være strafbare, har kun få respondenter anmeldt dem til politiet. Langt størstedelen (77 %) af dem, der har oplevet personligt rettet antisemitisme i form af tilråb, trusler, chikane eller vold, som de vurderer skete, fordi de er jøder, svarer således, at de ikke har anmeldt den seneste hændelse. Cirka en femtedel (17 %) har henvendt sig til Det Jødiske Samfunds Afdeling for Kortlægning og Videndeling af Antisemitiske Hændelser (AKVAH), som registrerer antisemitiske hændelser. Respondenternes primære begrundelse for ikke at anmelde en hændelse til politiet er, at de ikke tror, at det vil gøre en forskel.

Forskelsbehandling og social eksklusion

17 % af respondenterne har oplevet forskelsbehandling på grund af deres jødiske tilhørsforhold inden for de seneste 12 måneder, oftest i form af dårligere service eller betjening i butikker eller ved at blive stillet ringere på deres arbejdsplads. Flere respondenter oplever fx, at arbejdspladsens ledelse ikke ved, hvordan den skal håndtere den israelsk-palæstinensiske konflikt, og at det kan gå ud over jødiske medarbejdere på arbejdspladsen. En uhensigtsmæssig håndtering fra ledelsens side kan i nogle tilfælde betyde, at ansatte bliver udsat for diskrimination, eller at deres ytringsfrihed bliver indskrænket, fx ved at forbyde medarbejdere at tale om konflikten. Enkelte respondenter har direkte oplevet at blive nægtet betjening eller at blive afvist i forbindelse med en jobsøgning på grund af deres jødiske baggrund.

Social eksklusion fra fællesskabet er en udbredt oplevelse blandt respondenterne både i sociale sammenhænge og på uddannelsessteder og arbejdspladser. Cirka halvdelen har således oplevet social eksklusion, fx i form af fordomme (42 %), fornærmende ord eller nedværdigende vittigheder (29 %) eller i form af at blive holdt uden for fællesskabet (11 %). Mange har oplevet flere former for social eksklusion.

Utryghed og regulering af adfærd

Utrygheden blandt respondenterne har været stigende siden 7. oktober 2023. 85 % svarer, at de har oplevet en stigende utryghed, og blot 42 % føler sig, som jøder, generelt trygge ved at færdes i det offentlige rum.

Et stort flertal af undersøgelsens respondenter oplever, at det er svært at udleve deres jødiske identitet i det omkringliggende samfund på den måde, som de egentlig har lyst til. 83 % svarer således, at de regulerer deres adfærd i det offentlige rum eller blandt andre mennesker på grund af deres jødiske baggrund. Den mest hyppige adfærdsændring er at undgå at bære jødiske symboler som fx davidsstjerne (62 %). 58 % af respondenterne angiver også, at de af frygt for omgivelsernes reaktioner undgår at tale om emner, der kan få folk til at antage, at de er jøder.

Utrygheden viser sig desuden ved et behov for at etablere sikkerhedstiltag i hjemmet. Over halvdelen af respondenterne (58 %) fortæller, at de har foretaget en eller anden form for sikkerhedstiltag i tilknytning til deres hjem. Fx har 28 % af respondenterne hemmelig adresse, og 13 % undlader at skilte med deres navn på deres postkasse, fordi de er jøder. De yngre respondenter foretager oftere sikkerhedstiltag i hjemmet end de ældre.

En betydelig del af respondenterne går med overvejelser om at flytte, fordi de ikke føler sig trygge. Hver femte respondent (19 %) har overvejet at flytte fra den by eller bydel, hvor de bor og cirka en tredjedel (36 %) har overvejet at flytte fra Danmark.

Ytringsfrihed og selvcensur

Undersøgelsen spørger også ind til, hvordan respondenterne bruger deres ytringsfrihed. 72 % af respondenterne har inden for det seneste år afholdt sig fra at ytre sig enten online eller i det fysiske og offentlige rum på grund af frygt for negative reaktioner. Dette er bemærkelsesværdigt, fordi størstedelen (74 %) af respondenterne rent faktisk har givet deres mening til kende i den offentlige debat. Både andelen der ytrer sig og andelen der udøver selvcensur er betydeligt højere end for befolkningen generelt.

Selvcensuren hænger sandsynligvis sammen med tonen i den offentlige debat. Stort set samtlige respondenter (91 %) er enige i, at den offentlige debat om den israelsk-palæstinensiske konflikt er unuanceret og retorikken voldsom. I de uddybende kommentarer skriver flere om oplevelser med trusler og chikane, efter de har udtalt sig offentligt, fx ved opslag på sociale medier. Flere giver i de uddybende kommentarer også udtryk for, at retorikken er så polariseret, at de oplever, at der ikke er plads til, at de kan give udtryk for deres holdninger eller involvere sig i aktiviteter, der berører konflikten.

De væsentligste barrierer for et frit jødisk liv

Over halvdelen (58 %) af respondenterne vurderer, at der er væsentlige barrierer for at kunne leve et frit jødisk liv i Danmark. Kun hver fjerde respondent (24 %) vurderer, at der ikke er væsentlige barrierer for et frit jødisk liv. Næsten samtlige af dem, der angiver barrierer, peger på den aktuelle sikkerhedssituation, der betyder, at politi eller militær er til stede ved jødiske institutioner og arrangementer. Ligeledes angives antisemitisme som en af de væsentligste barrierer for at kunne leve et frit jødisk liv. Men også specifikke gruppers modstand mod jøder og en manglende forståelse for jødedommen i samfundet angives som centrale barrierer af lidt mere end hver tredje respondent.

Der er forskelle i svar på tværs af aldersgrupperne. Mens 67 % af de 18-39-årige mener, at der eksisterer væsentlige barrierer for at leve et frit jødisk liv i Danmark, er det lidt færre (44 %) af de 60+-årige, der deler denne opfattelse.

Blot 35 % af respondenterne mener, at der er en høj grad af religionsfrihed for jøder. Derimod vurderer langt de fleste, at både kristne og muslimer i Danmark nyder en høj grad af religionsfrihed (henholdsvis 97 % og 82 %).

Knap tre ud af fire respondenter vurderer, at hvis der i fremtiden skulle komme forbud, der forhindrer praktisering af centrale jødiske traditioner, vil dette udgøre en begrænsning af et frit jødisk liv. Det gælder omskæring af drengebørn og import af kosherprodukter, der giver mulighed for at overholde kosherreglerne.

2 Konklusion og anbefalinger

Jøder og jødisk religion og kultur har været en del af Danmark i mere end 400 år. Denne undersøgelse peger på, at jødisk kultur i høj grad stadig er levende. Næsten alle undersøgelsens respondenter udtrykker, at de praktiserer jødiske traditioner og har en stærk og levende jødisk identitet.

Men undersøgelsen viser også en anden side: Jøder i Danmark møder væsentlige barrierer for at kunne leve et frit jødisk liv på den måde, de ønsker.

Resultaterne fra denne undersøgelse viser, at den største barriere for at leve et jødisk liv har rod i antisemitismen. Undersøgelsen peger på, at antisemitisme er meget udbredt og antager varierende former, der i nogle tilfælde kommer til udtryk i personlige angreb i form af tilråb, trusler, chikane eller vold. Antisemitismen har konsekvenser for, hvordan jøder færdes og agerer i det offentlige rum, på arbejdspladsen eller uddannelsesstedet og sågar blandt venner og bekendte. Antisemitisme kan have store psykiske konsekvenser og sætte sig som en frygt, både hos dem, der rammes direkte, men også hos dem, der kender til nogle, der har været udsat for antisemitisme. Frygten for at blive udsat for antisemitisme angår både en selv, familie og venner, men i høj grad også de jødiske fællesskaber og institutioner. Antisemitisme indskrænker rummet for at leve et jødisk liv, fx muligheden for at forsamle og ytre sig, at stå ved sin jødiske identitet, og at udfolde jødisk kultur og religion. Især for de unge respondenter i denne undersøgelse, har antisemitismen store konsekvenser.

Et altoverskyggende tema, der går igen i respondenternes svar, er den aktuelle sikkerhedstrussel, der har været stigende i de sidste 10 år. I dag er synagogen i Krystalgade og andre jødiske lokationer under konstant bevogtning af militær og politi, ligesom mange arrangementer må afholdes under politibeskyttelse. Der er ingen andre minoriteter i Danmark, der lever under samme sikkerhedstrussel.

Vi er altså i en situation, hvor jøder i Danmark på nogle områder har indskrænkede vilkår for at kunne leve det liv, som de ønsker.

Anbefalinger

Den danske stat er forpligtet af grundloven og de internationale menneskerettighedskonventioner til at sikre, at borgere ikke udsættes for had og diskrimination, herunder antisemitisme. Staten er også forpligtet til at sikre, at alle borgere kan nyde deres rettigheder på lige fod med andre. I de senere år har flere internationale organer påpeget, at Danmark bør gøre mere for at styrke den religiøse pluralisme i landet. Fx har FN's specialrapportør for religions- og trosfrihed anbefalet, at danske lovgivere og myndigheder gør mere for at fremme tolerance og inklusion af religiøse og etniske minoriteter. EU har også udarbejdet en tostrengt strategi, der opfordrer alle medlemsstater til både at bekæmpe antisemitisme og "fremme jødisk liv", i den forstand at staterne aktivt skal styrke betingelserne for et jødisk liv i trivsel.

Med udgangspunkt i undersøgelsens resultater præsenteres i det følgende instituttets anbefalinger til regeringen. Anbefalingerne omhandler antisemitisme men også øvrige barrierer, hvor staten har en forpligtelse til at nedbryde disse barrierer og herved styrke jødisk liv.

Indledningsvist skal det bemærkes, at anbefalingerne ikke berører statens sikkerhedstiltag som følge af sikkerhedstruslen mod jøder og jødiske institutioner. Håndteringen af sikkerhed varetages af politiet og PET mv. Det ligger uden for rammerne af denne undersøgelse og instituttets mandat at rådgive regeringen på dette felt.

Evaluering af handlingsplan og udvælgelse af initiativer, der gøres permanente

Der findes ingen lette løsninger, når det handler om at bekæmpe antisemitisme og diskrimination og styrke jødisk liv. Der er behov for en mangefacetteret indsats for at sikre, at jøder kan leve et frit jødisk liv. For at sikre dette lancerede regeringen i 2022 en handlingsplan mod antisemitisme, som indeholder 15 initiativer og involverer syv ministerier og mange andre aktører, herunder civilsamfundet. Som et supplement til handlingsplanen blev der indgået en politisk aftale med yderligere tiltag i 2024.

En del af initiativerne ophører ved udgangen af 2025. At bekæmpe antisemitisme kræver imidlertid ikke kun en mangefacetteret indsats, men også en langsigtet indsats. For at sikre dette bør centrale dele af handlingsplanen og den politiske aftale gøres permanente.

En forudgående, grundig evaluering af de hidtidige indsatser er imidlertid nødvendig for at målrette og styrke fremtidige, varige indsatser. Her kan Danmark lade sig inspirere af de andre skandinaviske lande. I Norge udførte man i 2023 en grundig evaluering af den nationale handlingsplan mod antisemitisme for 2016-2023,⁶ ligesom den nationale strategi for at styrke jødisk liv i Sverige anbefaler, at arbejdet med strategien evalueres halvvejs gennem perioden, der løber fra 2025 til 2034.⁷

Anbefaling: Handlingsplanen bør evalueres og udvalgte indsatser gøres permanente

Institut for Menneskerettigheder anbefaler, at regeringen:

1. Igangsætter en systematisk evaluering af initiativerne i handlingsplanen mod antisemitisme og den politiske aftale samt samler evalueringen ét sted, fx hos den nationale koordinator, der blev udpeget i forbindelse med handlingsplanen.
2. Gør væsentlige dele af handlingsplanen og den politiske aftale mod antisemitisme permanente. Et særligt fokus bør være på uddannelses- og oplysningsinitiativer samt brobyggende aktiviteter for børn, unge og voksne.

Behov for styrket indsats blandt børn og unge

Resultaterne fra undersøgelsen viser betydelige generationsforskelle i synet på jødisk liv anno 2025. Særligt yngre respondenter mellem 18 og 39 år oplever barrierer for at leve et frit jødisk liv.

For det første giver de unge udtryk for, at de identificerer sig som jøder på flere måder end de ældre. For det andet oplever de i højere grad, at det er svært at blive accepteret i ikkejødiske fællesskaber, og de har søgt mere mod jødiske fællesskaber som en direkte konsekvens heraf. Og for det tredje angiver en større andel af de yngre respondenter, at de har oplevet forskelsbehandling, social eksklusion og trusler, vold eller hærværk. De udøver større grad af regulering af egen adfærd, og de angiver i større grad, at der eksisterer væsentlige barrierer for at udøve deres jødiske liv.

Det er svært at sige præcist, hvad der forklarer forskellene mellem generationerne. Generelle samfundstendenser kan spille ind, fx lavere trivsel og større bekymring blandt unge påvirket af sociale medier og fx klimakrisen. Unge er også mere bevidste om deres identitet, og de færdes oftere der, hvor diskrimination kan opstå, som på uddannelsessteder, arbejdspladser og i butiks- og nattelivet.

For jødiske unge er der også særlige forhold, der er på spil. Mange har levet halvdelen af deres liv siden terrorangrebet og drabet på en jødisk vagt ved synagogen i 2015, og nu mærker de også antisemitismen, der er steget efter 7. oktober 2023. Undersøgelsens resultater understreger, hvordan unge jøder i stigende grad oplever udfordringer i en tid, hvor konflikten i Mellemosten og krigen i Gaza har kilet sig ind i mange forskellige sfærer i hverdagen fra uddannelse til arbejdsplads og på sociale medier.

Undersøgelsen viser også, at mere end hver tredje respondent angiver, at en manglende forståelse af jødedommen i befolkningen udgør en væsentlig barriere for at kunne leve et frit jødisk liv. Dette resultat understøttes af forskning, der viser, at undervisning i jødedom og jødisk historie i Danmark er underprioriteret.⁸

Det er derfor vigtigt at sætte ind tidligt med henblik på at forebygge antisemitisme som en del af børns og unges dannelse til medborgerskab og demokrati. I arbejdet med at gøre initiativer fra handlingsplanen mod antisemitisme permanente bør der derfor være et særligt fokus på undervisningssektoren, både folkeskole og ungdomsuddannelser, jf. anbefaling 2. Det gælder fx i forhold til en fortsættelse af Børne- og Undervisningsministeriets indsats for at opkvalificere lærere, så de er klædt på til at forebygge konflikter i skolen og fremme respektfuldt samvær frit for antisemitisme.

Arbejdet med at bekæmpe antisemitisme og formidle viden om jødisk liv på tværs af skole- og uddannelsesområdet kan med fordel samles hos en antisemitismekoordinator – lig den, der findes på hadforbrydelsesområdet i regi af Københavns Politi. Koordinatoren kan have til opgave at koordinere arbejdet med at forebygge og bekæmpe antisemitisme og sikre formidling på skoler og uddannelsessteder.

Anbefaling: Antisemitismekoordinator på skole- og ungdomsuddannelsesområdet

Institut for Menneskerettigheder anbefaler, at regeringen:

3. Udpeger en antisemitismekoordinator til skole- og uddannelsesområdet, fx forankret ved Børne- og Undervisningsministeriet eller Styrelsen for Undervisning og Kvalitet. Koordinatoren skal sikre forebyggelse af antisemitisme i skoler og på ungdomsuddannelser, samt at viden om antisemitisme og jødisk liv i Danmark formidles ud på skolerne.

Tiltag for at bekæmpe antisemitisme, diskrimination og konflikter på arbejdspladser og uddannelsesinstitutioner

Forskelsbehandlingsloven forbyder diskrimination og chikane på baggrund af bl.a. etnicitet, nationalitet og religion på arbejdspladser og uddannelsesinstitutioner. Det betyder bl.a., at man ikke må stilles ringere på grund af oprindelse eller religion og tro i forhold til ansættelses-, løn- og øvrige arbejdsforhold. En arbejdsgiver må fx ikke afvise en ansøger, fordi vedkommende er jøde, eller forskelsbehandle på grund af religiøs overbevisning. Loven beskytter også mod chikane, som indebærer nedværdigende adfærd, fx fornærmende bemærkninger eller vittigheder rettet mod en persons jødiske baggrund.

Undersøgelsens resultater viser, at antisemitisme er til stede på arbejdspladserne og uddannelsessteder, fx universiteterne. 14 % af dem, der har oplevet eller overværet antisemitisme i det offentlige eller fysiske rum inden for de seneste 12 måneder, angiver, at afsenderen var en kollega. 37 % angiver, at de i mindre grad eller slet ikke kan være åbne om deres jødiske identitet over for kollegaer i det omfang, som de ønsker. Af dem, der har oplevet personligt rettet antisemitisme i form af tilråb, trusler, chikane eller vold i det fysiske eller offentlige rum, svarer 13 %, at afsenderen var en medstuderende. En undersøgelse fra EUs Agentur for Grundlæggende Rettigheder (FRA) finder også, at det bl.a. er på arbejdspladsen, og i forbindelse med jobsøgning, at jøder i Europa hyppigst oplever diskrimination.⁹

Ligeledes viser de uddybende kommentarer fra respondenterne, at konflikten i Mellemøsten skaber udfordringer på arbejdspladser, og at de kan være svære at håndtere for ledelsen. I nogle tilfælde kan det gå ud over jødiske ansatte og føre til diskrimination og begrænsning af deres ytringsfrihed.

I handlingsplanen mod antisemitisme fra 2022 indgår en indsats vedrørende oprustning af tilsynsførende hos Arbejdstilsynet, så de bedre er i stand til at identificere antisemitisme og krænkende handlinger overfor religiøse minoriteter på arbejdspladser. Resultaterne i denne undersøgelse peger dog på, at der er behov for yderligere forebyggende tiltag målrettet arbejdspladser og uddannelsesinstitutioner.

Anbefaling: Initiativer målrettet arbejdspladser og uddannelsesinstitutioner

Institut for Menneskerettigheder anbefaler, at regeringen:

4. Igangsætter initiativer målrettet arbejdspladser og uddannelsesinstitutioner, der sikrer, at disse har værktøjer til at håndtere antisemitisme såvel som konflikter relateret til den israelsk-palæstinensiske konflikt, så arbejdstagere og studerende ikke bliver udsat for diskrimination, social eksklusion og stigmatisering. Indsatsen kan fx udføres i regi af Arbejdstilsynet.

Oprettelse af et center til forebyggelse af antisemitisme og anden intolerance samt fremme af medborgerskab

Der findes i dag ikke et uafhængigt center, der har til opgave at samle og formidle forskning og viden om antisemitisme i Danmark, med henblik på at bekæmpe og forebygge antisemitisme i det danske samfund.¹⁰ Denne opgave blev i et vist omfang varetaget af Dansk Center for Holocaust- og Folkedrabsstudier i perioden 2003-2012 og senere videreført af Dansk Institut for Internationale Studier (DIIS) indtil for cirka 10 år siden.

Center for Dokumentation og Indsats mod Ekstremisme vurderer i en rapport om international forskning i antisemitisme, at der er sket en normalisering af antisemitisme blandt den generelle befolkning, særligt gennem sociale medier og antisemitiske narrativer.¹¹ Nærværende undersøgelse antyder en lignende tendens for Danmarks vedkommende, idet antisemitisme som oplevet af respondenterne, bevæger sig ind på alle områder i livet, i det offentlige rum, på sociale medier og på arbejdspladsen. Undersøgelsen viser desuden, at angrebene 7. oktober 2023 og den efterfølgende krig i Gaza har forværret situationen.

Undersøgelsen viser, at antisemitisme har store konsekvenser for dem, der oplever den. Men antisemitisme har også konsekvenser for vores samfund som helhed. FN's specialrapportør for religions- og trosfrihed udtalte i 2019 i sin rapport om antisemitisme, at "[a]ntisemitisme er gift for demokratiet," og at hvis staterne ikke aktivt og effektivt bekæmper antisemitisme, udgør dette ikke kun en risiko for jøder, men også andre minoritetsgrupper og undergraver fred og sikkerhed for alle.¹²

Specialrapportørens udtalelse skal ses i sammenhæng med international forskning, der viser, at antisemitisme er et bærende element for ekstremistiske meninger og grupperinger, og at det er med til både at legitimere og fremme vold på forskellige måder.¹³ Som konsekvens er jøder ikke altid det eneste mål; andre minoriteter kan også stå for skud.

Det er altså nødvendigt, at bekæmpelsen af antisemitisme sker som en del af en større indsats for at styrke børns, unges og voksnes demokratiske forståelse, medborgerskab og tolerance. Denne nødvendighed understøttes af specialrapportørens anbefaling til FNs medlemsstater, nemlig at de anlægger en menneskeretlig vinkel på bekæmpelse af antisemitisme. Dette indebærer bl.a., at staterne tager tiltag til at skabe et samfund, der består af borgere, som "kollektivt forkaster antisemitisme og andre former for intolerance og diskrimination."¹⁴

Et sådan tiltag kan fx bestå i at oprette et uafhængigt center til at varetage denne opgave.

Denne undersøgelse viser, at antisemitisme opleves som en barriere for jødisk liv, der går hånd i hånd med manglende oplysning om jødedom og jødisk kultur i Danmark. Fx angiver mere end hver tredje (37 %) af undersøgelsens respondenter, at en manglende forståelse af jødedommen i befolkningen udgør en væsentlig barriere for at kunne leve et frit jødisk liv i Danmark. Der er altså ikke kun brug for at styrke den danske befolknings demokratiske modstandskraft over for antisemitisme men også for en styrkelse af befolkningens viden om dansk jødedom og kultur som en del af den danske historie og samfundet i dag.

Inspiration til etableringen af et center kan bl.a. hentes i vores nabolande, fx Sverige, hvor historien bruges som et vigtigt redskab til at skabe et samfund, der klart siger fra over for antisemitisme og andre former for intolerance. Den svenske regering etablerede således i 2003 Forum för Levande Historia, der skal fremme demokrati, menneskerettigheder og ligestilling. Forum för Levande Historia arbejder for at bekæmpe intolerance bredt set i samfundet, bl.a. gennem læring fra Holocaust og historien, via udstillinger og undersøgelser, fx af jøders vilkår og antisemitisme i Sverige.¹⁵

Anbefaling: Oprettelse af et center til forebyggelse af antisemitisme og andre former for intolerance samt fremme af medborgerskab

Institut for Menneskerettigheder anbefaler, at regeringen:

5. Etablerer et uafhængigt center, der får til opgave, i samspil med forskere, undervisere, og andre aktører, at modvirke antisemitisme og andre former for intolerance samt styrke medborgerskab gennem undervisning, oplysning og forskningsformidling.
Det foreslås, at der nedsættes en arbejdsgruppe forud for etableringen af et uafhængigt center med inddragelse af relevante aktører.

Behov for bedre vidensgrundlag og løbende fokus på jøders levevilkår

Denne undersøgelse er den første større empiriske undersøgelse af jøders vilkår i Danmark siden 1973. Den giver ikke et udtømmende svar på, hvilke barrierer jøder i Danmark oplever, og hvordan de forebygges, men skal ses som et første spadestik, der peger på behov for mere viden.

For at kunne sætte ind de rigtige steder er der brug for et solidt vidensgrundlag og mulighed for at kunne følge udviklingen over tid. Håbet er, at denne undersøgelse kan inspirere til yderligere undersøgelser af jøders vilkår og oplevelser med antisemitisme og forskelsbehandling.

Anbefaling: Mere viden om jøders vilkår

Institut for Menneskerettigheder anbefaler, at regeringen:

6. Sikrer at der løbende gennemføres undersøgelser af jøders levevilkår med fokus på oplevelser med antisemitisme, diskrimination og forskelsbehandling i Danmark. Formålet skal være at skabe et stærkt vidensgrundlag om jødisk liv i Danmark til brug for at bekæmpe antisemitisme og fremme jødisk liv.

Behov for mere viden om og bedre registrering af hadforbrydelser

Jøder er som andre religiøse og etniske minoriteter beskyttet mod hadforbrydelser i lovgivningen, og staten er forpligtet til at forebygge, at de finder sted. I denne undersøgelse svarer 12 % af respondenterne, at de inden for de sidste 12 måneder har oplevet personligt rettet antisemitisme i form af trusler, vold eller hærværk. Tallet er endnu højere blandt de respondenter, der har flere synlige kendetegn, der kan få folk til at antage, at de er jøder.

Alligevel svarer mange, at de ikke har anmeldt den seneste antisemitiske hændelse til politiet på trods af, at de vurderer at den kunne være strafbar.

Undersøgelsens resultater understøttes af rapporter fra AKVAH, der i 2024 har registreret en kraftig stigning i antisemitiske hændelser,¹⁶ og af Rigspolitiet, som har rejst et stort antal sigtelser (59) om hadforbrydelser relateret til jødedom fra 7. oktober 2023 og et år frem og i samme periode har modtaget langt flere anmeldelser.¹⁷

Tal på området viser dog, at der stadig er en stor diskrepans mellem omfanget af oplevede hadforbrydelser, jf. Justitsministeriets offerundersøgelser og registrerede anmeldte hadforbrydelser hos Rigspolitiet. Det kan både skyldes, at ofre ikke anmelder en hadforbrydelse, og at ofre anmelder en hadforbrydelse, men at politiet ikke registrerer anmeldelsen som sådan. Der kan fx være tilfælde, hvor sagen alene bliver registreret og efterforsket som en voldsforbrydelse uden et hadmotiv.

I andre lande har man styrket registreringen af hadforbrydelser for at få flere sager i politiets søgelys og styrke tilliden mellem minoritetsgrupper og politiet. I England har politiet pligt til umiddelbart at markere en anmeldelse som en hadforbrydelse, hvis offeret selv, eller andre tilstedeværende, oplever, at der var tale om en hadforbrydelse.¹⁸ Der er altså tale om en model, der baserer sig på offerets eller andre tilstedeværendes egne oplevelser af hændelsen. Herefter skal sagen efterforskes. En markering er derfor ikke lig med, at der er juridisk grundlag for at dømme sagen som en hadforbrydelse. I Sverige kommer der ved alle anmeldelser en pop-up boks frem i det interne registreringssystem, hvori politibetjenten, der tager imod anmeldelsen, skal angive, om der kan være tale om et hadmotiv.¹⁹ Dette skal betjenten tage stilling til, inden anmeldelsesregistreringen kan færdiggøres. Markeringen kan både tilføjes og slettes i den efterfølgende efterforskning. Sveriges politi registrerede i 2022 2.695 hadforbrydelser, mens der i Danmark blev registreret 487 hadforbrydelser.²⁰ Hvis man justerer for befolkningens størrelse, svarer det til, at der i Sverige registreres mere end tre gange flere hadforbrydelser end i Danmark.

I Danmark er der ikke lignende registreringspraksis. Registrering afhænger derfor i højere grad af, om offeret selv får sagt, at der var tale om et hadmotiv, og føler sig tryk ved det, og om politiet registrerer sagen som en hadforbrydelse. På grund af den manglende systematiske registrering er det også svært at undersøge, hvordan ofre oplever at anmelde hadforbrydelser og sagernes vej gennem systemet.

Der er brug for en mere effektiv registrering af hadforbrydelser, så ofre for hadforbrydelser oplever, at det nytter at anmelde hadforbrydelser. Det vil styrke efterforskning og bekæmpelse af hadforbrydelser og sikre ofrenes tillid til retssystemet.

Derudover ved vi meget lidt om, hvor hadforbrydelserne finder sted, hvem der står bag, og hvad der skete i situationen. Viden er afgørende for at kunne forebygge lignende tilfælde. Det gælder bl.a. viden om under hvilke betingelser og i hvilke tilfælde antisemitiske holdninger eskalere til udøvelse af hadforbrydelser.

Anbefaling: Bedre registrering og mere viden om hadforbrydelser

Institut for Menneskerettigheder anbefaler, at regeringen

7. Forpligter Rigspolitiet til at registrere en sag som en potentiel hadforbrydelse, når en forurettet anmelder en sag som en hadforbrydelse, fx i lighed med registreringspraksis i Sverige og England.
8. Igangsætter en analyse i regi af Justitsministeriet af henholdsvis oplevede hadforbrydelser, registrerede sager ved politiet og dømte sager ved domstolene med henblik på at få bedre vidensgrundlag og målrette forebyggelse.

3 Indledning

Den jødiske befolkningsgruppe er den ældste ikkekristne minoritet i Danmark. Alligevel ved vi relativt lidt om, i hvilket omfang personer med jødisk baggrund oplever udfordringer med at leve et frit jødisk liv. Hvordan hænger fx den stigende antisemitisme sammen med øvrige oplevede barrierer for at leve et frit jødisk liv? Hvilke konsekvenser har det for livet som jøde? Og hvilke tiltag kan iværksættes fra statslig side for at styrke vilkårene for et frit jødisk liv?

Disse og andre spørgsmål forsøger denne undersøgelse at afdække. Det er første gang siden 1973,²¹ at en spørgeskemaundersøgelse af jødisk liv i Danmark af denne størrelse og med denne indholdsmæssige bredde gennemføres.

Undersøgelsen bygger på et spørgeskema målrettet jøder i Danmark. 465 respondenter har besvaret undersøgelsen. Udsendelsen er sket bredt gennem jødiske trossamfund, institutioner, foreninger og enkeltpersoner. Da vi ikke kender populationen af jøder i Danmark, er det ikke muligt at foretage en repræsentativ undersøgelse. Datagrundlaget viser imidlertid, at en mangfoldig gruppe af jøder har besvaret undersøgelsen, og resultaterne tegner et bredt billede af jøders vilkår i Danmark i 2025, selvom resultaterne ikke kan generaliseres til alle jøder i Danmark.

Med undersøgelsen giver vi plads til de mange forskellige stemmer, der findes blandt jøder i Danmark. Gennem de stemmer kan vi alle – det vil sige både regering, folketing og befolkningen – få større kendskab til, hvordan det er at være jøde i dagens Danmark, og få belyst, hvilke barrierer og udfordringer der er forbundet med at have en jødisk identitet.

Perioden for indsamling af data for denne undersøgelse har fundet sted efter angrebene 7. oktober 2023 og den efterfølgende krig i Gaza. Krigen sætter sig sine spor i Danmark, i høj grad også blandt jødiske borgere. Derfor spørger vi i undersøgelsen ind til, hvorledes konflikten har påvirket respondenterne i forhold til forskellige aspekter af deres liv og hverdag.

I det følgende vil vi redegøre for, hvad der skal forstås som et frit jødisk liv ud fra et menneskeretligt perspektiv. Herefter følger en læsevejledning til undersøgelsen, der er bygget op om undersøgelsens spørgeramme og centrale tematikker.

3.1 Barrierer for at leve et frit jødisk liv i et menneskeretligt perspektiv

Det overordnede spørgsmål, der stilles i denne undersøgelse, er:

”Hvilke barrierer møder jøder i Danmark for at leve et frit jødisk liv?”

Allerede i FN's Verdenserklæring om Menneskerettigheder fra 1948, som blev skabt i skyggen af Holocaust og de andre forbrydelser, der fandt sted i 1930'ernes og 40'ernes nazistiske og fascistiske regimer, blev betydningen af frihed understreget og konsekvent kædet sammen med lighed og forbud mod forskelsbehandling. Det ses tydeligt i erklæringens første to artikler:

”Alle mennesker er født frie og lige i værdighed og rettigheder.” (Artikel 1)

”Enhver har krav på alle de rettigheder og friheder, som nævnes i denne erklæring, uden forskelsbehandling af nogen art.” (Artikel 2)

Det samme gælder erklæringens artikel 3, der understreger beskyttelsen af individets liv, frihed og sikkerhed:

”Enhver har ret til liv, frihed og personlig sikkerhed.” (Artikel 3)

Ud fra denne fundamentale friheds- og lighedsramme udfolder erklæringen en lang række konkrete menneskerettigheder, som staterne, herunder Danmark, efterfølgende ved tilslutningen til bindende menneskerettighedskonventioner har forpligtet sig til at beskytte og fremme. Det gælder fx tros- og religionsfriheden og ytringsfriheden. Tros- og religionsfrihed betyder, at enhver inden for lovens rammer frit kan udøve sin religion, herunder praktisere religiøse ritualer og traditioner, enten alene eller som en del af et religiøst fællesskab. Ytringsfrihed betyder, at enhver inden for lovens rammer frit kan ytre sig, fx i det offentlige rum og på sociale medier.

Ligesom de efterfølgende konventioner handler størstedelen af verdenserklæringens artikler om sådanne konkrete rettigheder. Men i verdenserklæringen nævnes også noget andet og mere udefinerbart som grundlag for den nye verdensorden: frihed for frygt. Denne frihed er vigtig i nærværende undersøgelse.

Frihed for frygt kan for danske jøder være, at man ikke skal være bange for, at man selv eller ens familie og venner udsættes for antisemitisme. At man har et hverdagsliv, hvor man ikke skal frygte for chikane, antijødisk retorik eller fysiske overgreb. At være fri for frygt kan også være, at man kan leve sit liv, uden at det er nødvendigt, at fx synagogen og Det Jødiske Hus i Krystalgade i København er bevogtet af militær og politi, eller at man ikke behøver at være bange for at færdes steder, hvor der ikke er politi til stede. Frihed for frygt er også, at man kan gå ind og ud ad sin jødiske identitet, som man ønsker, og at det ikke er andres negative reaktioner, der afgør ens valg.

For jøders vedkommende kan fraværet af denne frihed – frihed for frygt – have en ødelæggende effekt på muligheden for at udøve både religions- og ytringsfriheden og en række andre rettigheder.

3.2 Læsevejledning – Rapportens opbygning

Kapitel 4 – Jødisk liv i Danmark. Kapitlet introducerer den jødiske minoritet i Danmark og den dansk-jødiske identitets mange facetter. Jøders vilkår beskrives, herunder i forhold til antisemitisme og sikkerhedstrusler, og der gives et kort historisk opids af udviklingen af jøders rettigheder frem til i dag, inklusive den moderne stats regulering af tros- og religionsfriheden. Dernæst sættes fokus på statens forpligtelse til at bekæmpe antisemitisme og på internationale og nationale indsatser for at bekæmpe antisemitisme og styrke jødisk liv. Afslutningsvist redegøres der for forskellige definitioner af antisemitisme.

Kapitel 5 – Sådan har vi gjort. Undersøgelsens resultater hviler på et spørgeskema udsendt til jøder i Danmark. I kapitlet gennemgår vi, hvorfor og hvordan der er gjort brug af denne metode. Vi kommer også ind på eventuelle bias i undersøgelsen, og hvordan vi

har forsøgt at modvirke dem. Derudover beskrives spørgerammen for undersøgelsen, og endelig introduceres datagrundlaget, altså hvordan de 465 respondenter fordeler sig i forhold til sociodemografiske karakteristika som alder, køn, region mv.

Kapitel 6 – Jødisk identitet og udfoldelse. Menneskerettighederne handler i denne sammenhæng om, at jøder fuldt ud skal kunne nyde deres rettigheder og leve deres liv på lige fod med deres medborgere. Dette kapitel fokuserer på, hvordan respondenterne udfolder deres jødiske identitet i form af praktisering af bl.a. jødisk kultur og religion.

Kapitel 7 – Synlighed, social accept og kompleksitet i forhold til krig og konflikt. For at undersøge, hvorvidt jøder kan være åbne om deres identitet, og hvordan det hænger sammen med oplevet antisemitisme, har vi spurgt til, hvorvidt respondenternes jødiske identitet er synlig. Vi undersøger også, om jøder oplever at blive accepteret, når de er åbne om deres jødiske identitet i de fællesskaber de færdes i, fx på arbejdspladsen. Afslutningsvis berører kapitlet, hvordan 7. oktober 2023 og den efterfølgende krig i Gaza har påvirket respondenterne.

Kapitel 8 – Oplevet antisemitisme, forskelsbehandling og social eksklusion. En central menneskeret er beskyttelsen mod diskrimination. Det betyder fx, at en arbejdsplads ikke må forskelsbehandle en person i en ansøgningsproces, fordi vedkommende er jøde, eller at en butik ikke må give ringere behandling eller afvise en kunde, fordi vedkommende er jøde. I værste fald kan antisemitiske holdninger føre til hadforbrydelser. I kapitlet kommer vi ind på omfanget af henholdsvis oplevet antisemitisme, personligt rettet antisemitisme i form af tilråb, trusler, chikane eller vold samt forskelsbehandling og social eksklusion. Herefter kommer vi ind på, hvor antisemitismen fandt sted, og hvorvidt afsenderen gav udtryk for andre ekstreme holdninger ud over antisemitisme.

Kapitel 9 – Utryghed og regulering af adfærd. Terrortruslen og behovet for sikkerheds tiltag i og omkring synagogen, jødiske foreninger, institutioner og ved arrangementer er særligt for den jødiske minoritet i Danmark. Antisemitisme, forskelsbehandling og det ikke at kunne være åben om sin identitet uden at frygte negative reaktioner fra omverden, kan have store konsekvenser for, hvordan man færdes og ytrer sig. Kapitlet gennemgår respondenternes vurdering af tryghed i samfundet, og hvorvidt de regulerer deres adfærd eller har iværksat sikkerheds tiltag i hjemmet.

Kapitel 10 – Ytringsfrihed og selvcensur. Regulering af adfærd kan finde sted på forskellige måder. Derfor undersøger vi også, i hvilken grad jøder oplever, at de kan ytre og forsamle sig frit, og i hvilken grad de udøver selvcensur i den offentlige debat ved at holde sig tilbage af frygt for modreaktioner. Ytringsfrihed er en central menneskeret og betyder retten til at kunne ytre sig, som man vil, inden for lovens rammer, fx i det offentlige rum og på sociale medier.

Kapitel 11 – Væsentlige barrierer for at leve et frit jødisk liv. Kapitlet omhandler respondenternes oplevelse af de væsentligste barrierer for frit at udfolde forskellige religiøse og kulturelle aspekter af jødisk liv, fx i form af det høje sikkerhedsniveau. Respondenterne bliver også spurgt til, hvordan de vurderer religionsfriheden for jøder i Danmark. Religionsfrihed indebærer bl.a. mulighed for at praktisere centrale ritualer og religiøse traditioner, og at have adgang til religiøse institutioner og fællesskaber.

4 Jødisk liv i Danmark

Dette kapitel rammesætter undersøgelsen ved at beskrive jødisk liv i Danmark, dels i forhold til den jødiske befolkningsgruppes karakteristika i form af demografi, organisering og jødisk identitet, dels i form af forholdet mellem jøder i Danmark og det omkringliggende samfund. Dernæst sættes et særligt fokus på antisemitisme i Danmark og på den danske stats forpligtelse til og tiltag for at forebygge og bekæmpe antisemitisme.

4.1 Jøder i Danmark

Myndighederne i Danmark registrerer ikke borgere efter deres religiøse eller etniske tilhørsforhold. Derfor er det ikke muligt at komme med et præcist tal på den jødiske befolkningsgruppe, men det anslås, at den er på mellem 6.000 og 7.000 personer.²²

Den dansk-jødiske befolkning er en sammensat gruppe, hvis historie trækker tråde ud i hele verden.²³ Nogle har en baggrund i de familier, der kom til Danmark allerede i 1600- og 1700-tallet. Andre nedstammer fra de ca. 3.000 jøder, der kom til Danmark omkring år 1900 som følge af jødeforfølgelser i Rusland og Østeuropa. Nogle tyske jøder søgte i 1930'erne tilflugt i Danmark fra det nazistiske Tyskland. I 1960'erne, hvor en omfattende forfølgelse og diskrimination af jøder fandt sted i Polen, kom ca. 2.000 polske jøder til Danmark. I årtierne efter staten Israels oprettelse i 1948 flyttede mange danske jøder til Israel, men ikke nødvendigvis permanent. Mange er flyttet tilbage til Danmark på et tidspunkt, nogle med en israelsk ægtefælle.

4.1.1 Hovedstaden som centrum for jødisk liv

København er centrum for jødisk liv i dagens Danmark. Det er her og i de omkringliggende kommuner, at de fleste jøder anslås at bo, og det er her, jødisk religion og kultur primært udfolder sig.

Det Jødiske Samfund (tidligere Mosaik Troessamfund) er det største jødiske trossamfund og har i dag cirka 1.620 voksne medlemmer.²⁴ Hertil kommer medlemmernes børn under 18 år. Det Jødiske Samfund er en ortodoks menighed og hører til i den store synagoge i Krystalgade i København.

Der er to andre jødiske trossamfund i København – Machsike Hadas, en lille, ortodoks menighed, og Shir Hatzafon – Progressiv Jødedom i Danmark – der til sammen har nogle få hundrede medlemmer. Disse tre menigheder er anerkendte trossamfund og fremstår som sådan i Trossamfundsregistret.²⁵ Det vides ikke, hvor mange jøder der bor uden for Storkøbenhavn, men der er små jødiske fællesskaber i både Aarhus og Odense. Det står i kontrast til 1800-tallet og begyndelsen af 1900-tallet, hvor der var jødiske fællesskaber og synagoger i mange provinsbyer.

Det Jødiske Samfund er som det største trossamfund præget af mangfoldighed, jf. trossamfundets egen beskrivelse: "Det Jødiske Samfund i Danmark rummer jøder med mange forskellige holdninger og måder at leve på. Det Jødiske Samfund er således rammen om et bredt kulturelt fællesskab for både religiøse og ikke-religiøse (sekulære) jøder."²⁶

Det Jødiske Hus blev åbnet i 2011 på området omkring synagogen i Krystalgade. Det er både et menigheds- og kulturhus og lægger hus til forskellige jødiske fællesskaber, en lang række jødiske foreninger, familiefjring og den årlige kulturfestival.

I Københavnsområdet findes den jødiske skole, Carolineskolen, med tilhørende vuggestue og børnehave.²⁷ I København er der også et plejehjem for borgere med jødisk baggrund, ligesom der er ældreboliger.

Chabad-huset i København, der ledes af ChabaDanmark, er vært for en lang række aktiviteter for jødiske børn, unge og voksne, fx i form af ferielejre og undervisning for børn, Shabbatmåltider for unge og familier, studiegrupper, og arrangementer for seniorer. I Chabad-huset er også en kosher-restaurant.²⁸

En stor del af jøder i Danmark har ikke en formel tilknytning til de jødiske trossamfund. Der er dog mange, der i stedet – eller også – er engageret i én af de mange jødiske fællesskaber, som er forankret i idrætsforeninger, kulturelle og sociale foreninger.

4.1.2 Jødisk identitets mange facetter

Der er mange måder at udleve sin jødiske identitet på, og der kan være stor forskel på, hvilken rolle ens jødiske identitet spiller. Det kan også variere over et livsforløb for det enkelte menneske. Ofte vil forskellige faktorer flyde sammen i opfattelsen af at være jøde. For nogle vil identifikationen være stærkt knyttet til et religiøst fundament, for andre hænger identifikationen i høj grad sammen med opvækst, jødisk kultur eller oplevelsen af et jødisk skæbnefællesskab.

Det er centralt for denne undersøgelse, at respondenterne selv identificerer sig som jøder. Selvidentifikation er også funderet i en menneskeretlig tilgang til data, ligesom andre undersøgelser også benytter selvidentifikation som udgangspunkt, fx i undersøgelser blandt muslimer og jøder.²⁹ Derfor spørger vi ind til forskellige aspekter, der kan udgøre jødisk identitet. I det følgende vil vi kort beskrive to af disse facetter, nemlig for det første hvorledes forskellige religiøse traditioner har defineret det at være jøde, og for det andet opfattelsen af at tilhøre det jødiske folk. I forbindelse med sidstnævnte aspekt vil vi kort redegøre for den politiske zionisme, der også hviler på idéen om det jødiske folk.

4.1.2.1 Hvem er jøde? Forskellige traditioner

Ifølge den såkaldte halachiske definition er en jøde en person, der er født af en jødisk mor, eller som er konverteret til jødedommen. Denne definition gælder i Det Jødiske Samfund, hvor man derfor skal være født af en jødisk mor eller være konverteret til ortodoks jødedom for at være medlem.³⁰

Der er verden over forskellige bestræbelser på at revidere denne definition for at åbne mere op for, hvem der kan anses for at være jøde. I jødedommens reformmenigheder og liberale retninger er definitionen på en jøde således en person, som er født af en jødisk mor og/eller far, eller som er konverteret. Dette er således tilfældet i den progressive menighed i Danmark.³¹

Også inden for Det Jødiske Samfunds rækker er der til stadighed debat om rammerne for jødisk liv i nutidens Danmark. For år tilbage blev det fx muligt for ægtefæller i blandede ægteskaber (mellem en jøde og en ikkejøde) at blive begravet sammen på Mosaisk Vestre

Begravelsesplads. Ligeledes er der andre bestræbelser på at forny det institutionaliserede jødiske liv. Det kan man fx se på den jødiske skole, Carolineskolen, der i dag også optager børn, hvor alene faderen er jøde.³²

4.1.2.2 At tilhøre det jødiske folk og forholdet til zionisme

Ligesom kristendommen begynder jødedommen i Mellemøsten. Men i modsætning til kristendommen er jødedommen knyttet til et folk, hvis medlemmer nogle gange frivilligt, men ofte ufrivilligt blev spredt over flere og flere dele af verden. Jødisk identitet vil således ofte være knyttet til opfattelsen af at tilhøre det jødiske folk, en opfattelse, der har rødder tilbage til oldtiden.³³

Den politiske zionisme opstod i 1800-tallet og fik især gennemslagskraft omkring år 1900. Den er kædet sammen med forestillingen om det jødiske folk og samtidig i høj grad forårsaget af den voldsomme antisemitisme, der prægede Europa i perioden. Den eneste varige løsning på antisemitismen var ifølge tilhængerne af den politiske zionisme, at jøderne blev anerkendt som et folk af det internationale samfund og fik deres egen stat.³⁴

Den politiske zionisme mødte i starten stor modstand blandt mange jøder, ikke mindst i Vesteuropa. Men efter Holocaust var dette ikke længere tilfældet, og siden staten Israels oprettelse i 1948 har støtten til staten Israels eksistens været stor blandt jøder verden over.³⁵ Israel er det eneste land i verden, hvor jøder udgør en majoritet.

Dette afholder naturligvis ikke jøder i og uden for Israel fra at være kritiske over for skiftende israelske regeringers førte politikker eller fra at have forskellige opfattelser, fx af staten Israels indretning, af forholdet til palæstinenserne, og om en bæredygtig fremtid i relation til den israelsk-palæstinensiske konflikt beror på en tostats- eller enstatsløsning.

En fællesnævner for tilhængere af den politiske zionisme er, at det tillægges betydning, at Israel eksisterer som en stat, der er åben for jøder. Herudover kan zionismen have mange forskellige udtryk og findes i andre former, fx religiøs eller kulturel zionisme.

4.2 Forholdet til det omkringliggende samfund

4.2.1 Vejen til grundlovssikrede rettigheder

De første jøder kom til Danmark i 1600-tallet, inviteret af den enevældige konge. På det tidspunkt var der stærkt jødefjendtlige holdninger i Europa, der var baseret på kristent jødehad.³⁶ Jøder blev anset som en gruppe, der burde leve adskilt fra resten af befolkningen. Men med oplysningstiden i slutningen af 1700-tallet og begyndelsen af 1800-tallet vandt tanker om tolerance og frihed frem, og den danske statsmagt og kirkens ledelse begyndte at se jøder som en gruppe, der kunne inkluderes i samfundet.³⁷ Parallelt hermed var der blandt jøder en bevægelse i gang med at reformere jødernes interaktion med det omkringliggende samfund.

Den foreløbige retlige kulmination på denne udvikling var anordningen af 29. marts 1814, det såkaldte frihedsbrev, der både gav jøder rettigheder og forpligtelser over for samfundet.³⁸ Fra nu af blev jøder et langt stykke hen ad vejen ligestillede med andre borgere. De jødiske skoler, der blev oprettet i 1800-tallet, illustrerer, hvordan de danske jøder påtog sig en todelt forpligtelse: forpligtelsen over for samfundet og over for sig selv. På den ene side lærte de jødiske skoler børnene dansk og rustede dem til at blive

nyttige samfundsborgere. På den anden side værnedes også om den jødiske identitet, og børnene fik undervisning i jødisk religion, kultur og historie.

I det 19. århundrede florerede mange antijødiske holdninger i Danmark. I nogle tilfælde gav de sig udslag i retoriske udtryk for fjendskab mod jøder fx i den såkaldte "litterære jødefejde" i 1813 og sjældnere i voldelige angreb på jøder som i den "korporlige jødefejde" i 1819. Selvom jøderne havde fået flere rettigheder i 1814, fortsatte debatten om, hvorvidt jøder kunne være fuldgældige borgere, når de ikke havde den evangelisk-lutherske tro. Det kom frem, da de rådgivende stænderforsamlinger blev dannet i 1834. Nu skulle det besluttes, om jøder skulle kunne vælges til de nye forsamlinger. Var det muligt både at være jøde og dansker med offentligt hverv? Resultatet blev negativt: Jøder kunne ikke vælges til stænderforsamlingerne.³⁹

Omkring grundlovens tilblivelse i 1849 var der stadig toneangivende antijødiske holdninger, fx det synspunkt, at jøder ikke kunne være fuldgældige medlemmer af det fremspirende demokrati.⁴⁰ Dette synspunkt vandt ikke indpas i grundloven, der slog fast, at religionsfrihed og øvrige borgerlige og politiske rettigheder gælder for alle.

4.2.2 Borgere, tilpasning og assimilation

Med de nye rettigheder kunne de danske jøder for alvor blive en del af det danske samfund, inklusive kultur, videnskab og erhverv, og det var, hvad der skete i slutningen af 1800-tallet.

Paradoksalt betød de nye vestlige demokratier, der brød frem i 1800-tallet, at samtidig med at jøderne fik frihed og rettigheder, blev den jødiske identitet udfordret. Jøder i de unge demokratier fik borgerlige og politiske rettigheder på lige fod med andre. Med den politiske frigørelse fulgte en stigende social integration, hvilket kunne medføre en meget stor grad af assimilation, bl.a. gennem ægteskaber med ikkejøder og i nogle tilfælde konversion til kristendommen. Denne proces fra social integration til muligheden for assimilation blev selvsagt en kæmpe udfordring for de jødiske samfund.⁴¹

Assimilation

"Assimilation betyder, at en person eller en minoritet bliver absorberet af den omkringliggende kultur, eller at de adopterer omgivelsernes livsstil og værdier. 'Assimilerede jøder' er jøder, hvis normer for adfærd kun adskiller sig lidt eller slet ikke fra deres omgivelseres normer for adfærd."⁴²

Muligheden for assimilation gjaldt også for den lille jødiske minoritet i Danmark. Generelt har jøder i Danmark været åbne over for at blive påvirket af deres omgivelser, og udfordringen har været – og er – at finde balancen mellem på den ene side denne åbenhed og på den anden side en fastholdelse af, hvad der ses som centrale jødiske markører, fx familie og religiøse traditioner.

Fordi der er relativt få jøder i Danmark, udgør de en sårbar gruppe i forhold til assimilation. Det kan fx være en udfordring at føre sin jødiske kultur og religion videre, når man gifter sig ikkejødisk.

4.2.3 En minoritet i majoriteten

Under enevælden var kongen forpligtet til at sørge for, at alle undersåtter fulgte den evangelisk-lutherske lære. Kongen lavede en undtagelse med de tilkommende jøder. Det var derfor meget tydeligt, at jøder var en religiøs minoritet. Med grundloven blev religionsfriheden fastslået, med folkekirken som majoritetens trosretning. Den danske folkekirke indtager således en grundlovsfæstet privilegeret position blandt trossamfund og understøttes som sådan af staten (grundlovens § 4). Dette er den klassiske nordiske kirkemodel, som er karakteriseret ved et tæt bånd mellem staten og den evangelisk-lutherske kirke. I de øvrige skandinaviske lande er dette bånd enten blevet løsnet de sidste årtier, eller andre initiativer er taget for at skabe en grundlovsbefæstet model, der afspejler den moderne tids større pluralisme.⁴³ Danmark er ikke fulgt i dette skandinaviske fodspor.

Historisk set var den dansk-jødiske befolkning den eneste anerkendte ikkekristne minoritet i Danmark og udgjorde i demografisk forstand en forsvindende lille del af befolkningen, der i religiøs henseende var homogen og samlet i folkekirken.

I det danske demokrati har der historisk været stor tolerance overfor manifestationen af jødisk praksis. Indtil slutningen af 1900-tallet skulle man lede længe i lovgivning og administrativ praksis for at finde forhold, der var forbundet med væsentlige indskrænkninger i tros- og religionsfriheden i Danmark.

Dette har i nogen grad ændret sig de sidste årtier, hvilket skal ses i sammenhæng med ændringer i Danmarks religiøse landskab. Bl.a. har forandringer i demografien siden 1970'erne gennem indvandring udfordret den traditionelle homogenitet og givet en ny og mere synlig religiøs diversitet, hvor islam er den næststørste religion i Danmark.

I takt med at den religiøse ensartethed, der prægede det danske samfund i århundreder, blev erstattet af religiøs diversitet, kom religion på dagsordenen i samfundsmæssige og politiske debatter om dansk identitet og forholdet mellem majoriteten og minoriteterne. Fokus har især været på borgere med muslimsk baggrund og muslimske trossamfund.

I de sidste 15 år er der blevet indført en række politiske indgreb i tros- og religionsfriheden rettet mod især religiøse minoriteter.⁴⁴ Det gælder fx lov om kriminalisering af udtrykkelig billigelse af visse strafbare handlinger som led i religiøs oplæring (den såkaldte forkynderlov), tildækningsforbuddet (det såkaldte burkaforbud), indrejseforbud for visse religiøse forkyndere og håndtrykskravet som obligatorisk betingelse for statsborgerskab. Personer, som tilhører de berørte religiøse minoriteter og trossamfund, kan opleve, at deres individuelle og kollektive religionsfrihed bliver indskrænket eller er i fare for at blive det.

Denne udvikling berører også den jødiske befolkningsgruppe. Det gælder især debatten om forbud mod omskæring af drengebørn af religiøse grunde. De talrige gange, hvor forbud mod omskæring af drengebørn af religiøse grunde har været til debat i og uden for Folketinget i de sidste 20 år, har givet anledning til stor bekymring hos danske jøder.⁴⁵ Det gælder både religiøse og ikke-religiøse jøder på grund af dette rituals centrale betydning i jødedommen. På samme måde har forbuddet mod slagting af dyr uden forudgående bedøvelse, der blev indført i 2014, og som primært rammer jødisk praksis (schæchtning), vakt bekymring, omend i mindre omfang.

Bl.a. Europarådets organer og FNs Specialrapportør for Tros- og religionsfrihed har anbefalet, at Danmark iværksætter inkluderende tiltag for at sikre, at religiøse minoriteter oplever, at de er ligeværdige og føler sig hjemme i det danske samfund.⁴⁶

4.3 Antisemitisme i Danmark

I det følgende gives først et kort rids af antisemitismen i Danmark i 1900-tallet, før der fokuseres på nutidens antisemitisme. Herefter introduceres begrebet minoritetsstress, som er et teoretisk begreb, der kan bruges til at forstå den effekt, som antisemitisme kan have på mennesker, der bliver konfronteret med den. Endelig ser vi på de tiltag, som regering og folketing har taget for at bekæmpe og forebygge antisemitisme, og på de politiske tiltag, som er taget af det internationale samfund, som Danmark er en del af: EU, Europarådet og FN.

4.3.1 Nazismen og ”det danske mirakel”

I slutningen af 1800-tallet vandt en ny form for fjendtlighed over for jøder frem: antisemitisme som racisme. Angreb på jøder blev nu i stigende grad baseret på pseudo-videnskabelige raceteorier.⁴⁷ Under 1930'ernes og 40'ernes nazisme kulminerede antisemitismen i Holocaust, der var udførelsen af planen om at tilintetgøre det jødiske folk. Seks millioner jøder blev myrdet under Holocaust.

De danske jøder var tiltænkt samme skæbne. I oktober 1943 lykkedes det for tysk politi at arrestere og deportere 472 danske jøder til koncentrationslejren Theresienstadt. 59 af dem døde i koncentrationslejre. Men langt størstedelen af de danske jøder (ca. 7.000) var gået under jorden i begyndelsen af oktober 1943 og i færd med at flygte til Sverige. Det kunne kun lade sig gøre, fordi der var tusindvis af danskere, der nægtede at være tilskuere – bystanders – til uretten, og som deltog i en storstilet redningsaktion. Samtidig protesterede kongen, Højesteret og folkekirkens biskopper, Kvindernes Nationalråd og talrige andre organisationer mod den tyske besættelsesmagts forfølgelse af jødiske medborgere.

Redningen af danske jøder i oktober 1943 satte i efterkrigstiden Danmark på verdenskortet og beskrives ofte som ”det danske mirakel”, der lyser op i mørket fra Holocaust. ”Oktober ’43” er en vigtig episode i Danmarks nationale historie og et symbol på sammenholdet mellem danskerne og deres jødiske landsmænd. Bl.a. på den måde er den lille jødiske befolkningsgruppe, der aldrig har været på mere end nogle tusinde, en vigtig del af den nationale identitet. Begivenheden tages op igen og igen, også i dag, i ind- og udland, i de jødiske fællesskaber og i det brede samfund og når endda ind på Christiansborg. Fx skrev den daværende regering i 2022 i sit forord til Handlingsplan mod antisemitisme: ”[V]i har et historisk ansvar for at passe på de danske jøder, ligesom danskerne gjorde under 2. verdenskrig [...] Det er en vigtig del af den danske selvforståelse og historie.”⁴⁸ På den måde bliver den historiske begivenhed ”Oktober ’43” trukket frem og i forskellige sammenhænge brugt som et nutidigt kompas.

4.3.2 Antisemitisme i Danmark i 1900-tallet

Den antisemitiske racetænkning fandtes også i Danmark, men slog ikke for alvor igennem og slet ikke på det politiske niveau.⁴⁹ Den danske antisemitisme kom i første halvdel af 1900-tallet overvejende til udtryk i ikkevoldelige fordomme, stereotype opfattelser og forskellige former for social chikane. Den optrådte, for at bruge daværende overrabbiner Marcus Melchior's ord:

”i den såkaldte ’lille’ form, som den hyggelige ’antisemitisme, der jo blot benytter sig af nålestik, uden at det betænkes, at man også med nålestik kan dræbe mennesker.’”⁵⁰

En ny form for antisemitisme udsprang af modstand mod staten Israel, oprettet i 1948. Jøder uden for Israel kunne blive mødt af fjendskab, fordi de som jøder blev stillet til regnskab for, hvad der foregik i Mellemøsten. Enkelte gange fik denne form for antisemitisme voldelige udslag i Danmark, bl.a. ved bombeattentatet ved synagogen i København i 1985.

4.3.3 Antisemitisme i dag og dens påvirkning af jøder i Danmark

I det følgende beskrives først antisemitisme og sikkerhedstruslen mod jødiske personer og institutioner siden 2015. Dernæst introduceres begrebet minoritetsstress som en af antisemitismens følgevirkninger.

4.3.3.1 Sikkerhedstruslen og den stigende antisemitisme

I 2015 blev Dan Uzan, en jødisk vagt, dræbt ved et terrorangreb ved synagogen i Krystalgade. Siden da har politi og militær bevogtet synagogen, ligesom sikkerheden ved andre jødiske institutioner er væsentligt skærpet. Også ved mange jødiske begivenheder og arrangementer er det nødvendigt, at politiet er til stede. I PET’s årlige vurdering af terrortruslen i Danmark (2025) påpeges det, at der er en øget trussel mod israelske og jødiske mål i Danmark som følge af terrororganisationers mobilisering og konflikten i Mellemøsten.⁵¹

Den fysiske trussel mod jøder og jødiske institutioner udgør en vigtig brik i forståelsen af de begrænsninger, der er i at leve et frit jødisk liv. Den jødiske minoritet er den eneste gruppe i Danmark, der er underlagt en så stor begrænsning i livsudfoldelse, som det er at skulle være under politibeskyttelse, hvis man fx vil gå til en gudstjeneste eller et kulturelt arrangement.

Angrebet i København i 2015 skal ses i sammenhæng med den store stigning i antisemitiske hændelser, der er registreret i Danmark og Europa i de senere år. Rigspolitiets årsrapporter viser, at antallet af registrerede hadforbrydelser med antisemitisk motiv er steget markant fra 2017 til 2021. EU’s Agentur for Grundlæggende Rettigheder (FRA) har ligeledes dokumenteret en stigning i jødernes oplevelser af antisemitisme, både i Danmark og i Europa generelt.⁵² I juni 2024 offentliggjorde FRA en undersøgelse af jødernes oplevelser af antisemitisme i perioden januar-juni 2023.⁵³ Cirka halvdelen af de danske respondenter svarede, at de oplevede antisemitisme som et stort og stigende problem i deres dagligdag.

Siden angrebene i Israel 7. oktober 2023 og den efterfølgende krig i Gaza er antallet af antisemitiske ytringer og handlinger i Danmark steget markant. Rigspolitiet har siden 7. oktober 2023 optalt både anmeldelser og sigtelser om hadforbrydelser rettet mod jøder. I perioden 7. oktober 2023 til 1. oktober 2024 er der registreret i alt 261 anmeldelser om hadforbrydelser mod jøder og 59 sigtelser.⁵⁴ Det Jødiske Samfunds Afdeling for Kortlægning og Videndeling om Antisemitiske Hændelser (AKVAH) udgav i 2025 en rapport, som ligeledes viser en kraftig stigning i antallet af registrerede anmeldelser af antisemitiske hændelser i 2024. Nogle af disse er af særdeles alvorlig og personfarlig karakter. En jødisk kvindes bolig blev udsat for brandattentat, og der er registreret en række tilfælde af overfald, anden fysisk chikane og dødstrusler.⁵⁵

Der mangler forskningsbaseret viden om antisemitismen i dagens Danmark, hvordan den kommer til udtryk og hvem den kommer fra.⁵⁶

Et relativt nyt område er antisemitisme på digitale medier, og hvordan antisemitisme flourer på digitale platforme og forstærkes i ekkokamre og ved hjælp af algoritmer. Der er dog stadig kun begrænset viden om denne nye måde at sprede antisemitisme på i Danmark, og i hvilke miljøer, antisemitisme bliver udbredt online. En interessant undersøgelse i denne sammenhæng er en rapport offentliggjort af #AMOS i 2023. Rapporten viser resultaterne af en undersøgelse af online antisemitisme, som den kommer til udtryk på kommentarsporene på officielle facebooksider for nationale politikere og medier. Undersøgelsen viser, at hver 10. kommentar, hvor jøder nævnes, udtrykker fordomme om og had til jøder eller konspirationsteorier. Ifølge undersøgelsen findes antisemitisme således i høj grad på mainstream platforme, hvor flertallet af danskerne bevæger sig: "Fordomme, had, konspirationsteorier og misinformation er en integreret del af den offentlige debat på Facebook. Antisemitismen er dermed ikke kun begrænset til ekstreme grupper og perifere miljøer, men dukker også op på mainstream platforme, hvor flertallet af danskerne interagerer."⁵⁷

I 2025 blev denne rapport fulgt op af en ny analyse i #AMOS-regi. Nordic Safe Cities og AKVAH undersøger her Facebook-kommentarer under opslag fra store danske medier mellem august 2023 og december 2024. Undersøgelsen viser en syvfoldning i antisemitiske kommentarer på Facebook efter 7. oktober 2023. Desuden indeholder de antisemitiske ytringer i større omfang end tidligere opfordring til vold mod jøder.⁵⁸

4.3.3.2 Minoritetsstress som følge af antisemitisme

Antisemitisme kan have mange ansigter. Den kan komme til udtryk som fordomme, diskrimination eller direkte hadforbrydelser, hvor personer udsættes for hadmotiveret vold, trusler eller hærværk, fordi de er jøder. Den stigende antisemitisme kan ramme den jødiske minoritet i Danmark ekstra hårdt på grund af gruppens lille størrelse. Risikoen for, at man selv eller ens familie, venner og bekendte rammes, er stor. Det ydre og negative pres, en lille minoritet kan opleve fra omverdenen, øger risikoen for negative konsekvenser markant, både for gruppen og den enkelte. Til dette skal tilføjes, at langt størstedelen af jøder i Danmark (ligesom det er tilfældet for størstedelen af jøder i Europa) har en familiebaggrund, der rummer en forfølgelses- og flygtningehistorie, som har rod i voldsomme og ofte fatale udslag af antisemitisme. Det tilføjer for jøder en yderligere alvor og frygt til den antisemitisme, vi er vidne til i dag.

En direkte konsekvens af antisemitisme kan være minoritetsstress. Minoritetsstress kan betegnes som den form for stressbelastning, som en person fra en minoritetsgruppe kan opleve af at blive "minoriseret". Minorisering kan forekomme, når en minoritetsgruppe bliver sårbar i mødet med majoriteten fx ved at blive udsat for diskrimination og mødt med fordomme. Gentagne oplevelser med diskrimination og fordomme i hverdagen kan føre til psykiske påvirkninger og forårsage en tilstand, der kan sammenlignes med en stressreaktion eller i værste fald posttraumatisk stressreaktion (PTSD). Minoritetsstress kan også komme til udtryk som en øget forsigtighed og opmærksomhed på omgivelserne i det offentlige rum.⁵⁹

Hvad er minoritetsstress?

Minoritetsstress er en tilstand, der opstår, når individer fra en minoritetsgruppe oplever vedvarende pres, diskrimination eller marginalisering på grund af deres køn, etnicitet, seksuelle orientering, kønsidentitet, religion, etnicitet, kropsform eller andre identitetsmarkører.

Forskeren Ilan H. Meyer deler i sin model minoritetsstress ind i fire stadier:⁶⁰

- 1 Eksterne, objektive stressende begivenheder og forhold, for eksempel oplevelser med diskrimination, vold, afvisninger.
- 2 Negative forventninger til og frygt for, at diskriminationen vil ske igen. Det kan føre til en følelse af konstant at være på vagt over for omgivelserne.
- 3 Hemmeligholdelse af sin identitet, tilhørsforhold eller andet, for eksempel seksuel orientering eller religiøst tilhørsforhold.
- 4 Internalisering af negative sociale fordomme. Man indoptager omverdenens negative syn på sin "gruppe". Det kan have konsekvenser for ens selvværd og føre til skam og selvhad.

En konsekvens kan også være, at man begynder at regulere sin adfærd. Alt efter de konkrete oplevelser, og hvordan den enkelte er i stand til at gøre brug af sit sociale netværk eller egne personlige ressourcer til at håndtere minoritetsstress, kan der være tale om en større eller mindre grad af minoritetsstress.

Vi gør i analysen brug af begrebet minoritetsstress, som eksempel på den påvirkning det har for den jødiske minoritet at opleve antisemitisme, had og forskelsbehandling.

4.3.4 Statslige initiativer til at forebygge og bekæmpe antisemitisme

Den danske stat har ansvaret for at sikre, at jøder kan leve uden had og på lige fod med alle andre i det danske samfund. Statens forpligtelse til at bekæmpe antisemitisme er utvetydig i såvel dansk som international ret, ligesom det gælder for andre former for racisme. Bekæmpelse af antisemitisme har gennem de senere år fået øget politisk opmærksomhed. Det viser sig ved en række politiske tiltag og handlingsplaner.

I 2022 vedtog regeringen en handlingsplan mod antisemitisme⁶¹ efterfulgt af en politisk aftale i juni 2024.⁶² De indeholder en bred vifte af initiativer, der skal forebygge og bekæmpe antisemitisme i både det fysiske og digitale rum, herunder stramninger i straffeloven, så hadforbrydelser kan straffes hårdere.⁶³ Det fremgår ligeledes af regeringens handlingsplan mod antisemitisme, at der skal ske en oprustning af tilsynsførende i Arbejdstilsynet med henblik på at opspore antisemitisme og krænkende handlinger over for religiøse minoriteter på arbejdspladsen. Initiativet skal sikre, at de tilsynsførende reagerer hurtigt, når der er tegn på krænkende handlinger mod religiøse minoriteter.⁶⁴

Handlingsplanen og den politiske aftale dækker sammen et bredt felt af initiativer, herunder fx forskning i antisemitisme, undervisnings- og oplysningsinitiativer samt initiativer til at øge den fysiske beskyttelse af jøder i Danmark, og involverer en lang række forskellige aktører.⁶⁵ Konkrete tiltag inkluderer bl.a. finansiel støtte til AKVAH's arbejde under Det Jødiske Samfund med indberetninger om antisemitiske hændelser i Danmark. Et andet eksempel er, at forskning i antisemitisme støttes, "herunder særligt i 'den nye antisemitisme', hvor antisemitisme genereres ud fra en foragt for staten Israel samt i antisemitisme på onlineplatforme, herunder sociale medier."⁶⁶

I 2025 lancerede regeringen en handlingsplan mod racisme.⁶⁷ To initiativer adresserer antisemitisme og er en gentagelse af to initiativer i den politiske aftale vedrørende antisemitisme. Det ene handler om at styrke Jødisk Informationscenter og sikre en bredere geografisk udbredelse med det formål at udbrede centerets formidlings- og

undervisningsaktiviteter til grundskoler og ungdomsuddannelser rundt om i landet. Det andet initiativ består i en studieturspulje til koncentrationslejre mv. målrettet gymnasiale uddannelser.⁶⁸

I 2024 indgik Uddannelses- og Forskningsministeriet en aftale om principper for en antichikanepolitik.⁶⁹ Aftalen blev indgået som et svar på en række sager på danske universiteter, hvor studerende med især jødisk baggrund havde oplevet chikane og trusler.⁷⁰ Aftalen fastsætter bl.a. principper om forbud mod chikane, hetz, intimiderende adfærd og hærværk samt klagemuligheder.

På kommunalt plan har Københavns Kommune i 2023 formuleret en handlingsplan mod racisme, etnisk diskrimination og hadforbrydelser, der også har indsatser rettet mod den jødiske befolkningsgruppe i København, herunder en bevilling til Jødisk Informationscenters oplysningsindsatser, et skærpet fokus på antisemitisme samt en målrettet indsats mod diskrimination mod jøder og muslimer.⁷¹ Som led i handlingsplanen har Københavns Kommune i 2025 udgivet to kvalitative undersøgelser af, hvordan angrebene 7. oktober 2023 og den efterfølgende krig i Gaza har påvirket københavnere med henholdsvis jødisk og muslimsk baggrund.⁷²

4.3.5 Internationale initiativer til at forebygge og bekæmpe antisemitisme

Internationalt findes der en række af politiske initiativer, der alle har til formål at forebygge og bekæmpe antisemitisme samt fremme jødisk liv. I det følgende fremhæves nogle af de væsentligste initiativer.

4.3.5.1 EU-strategi

Europas jøder ses i stigende grad som en yderst sårbar minoritet, der har vanskeligheder ved at praktisere jødisk liv, bl.a. på grund af antisemitisme, og hvis antal falder, fordi et stigende antal, især unge, europæiske jøder emigrerer eller overvejer at gøre det. Både EU og Europarådet har indikeret, at antisemitisme skal ses i denne brede kontekst.

Et eksempel på et EU-initiativ er "EU-strategi for bekæmpelse af antisemitisme og fremme af jødisk liv (2021-2030)".⁷³ I denne opfordres EU's medlemsstater til at udvikle strategier, der ikke blot bekæmper antisemitisme, men også iværksætter tiltag, der fremmer betingelserne for, at den jødiske minoritet kan praktisere jødisk liv.

I en skandinavisk sammenhæng er Sverige et eksempel på en EU-medlemsstat, der har udmøntet EU-strategien på nationalt plan. Den svenske regering offentliggjorde således i begyndelsen af 2024 betænkningen "Ett starkt judiskt liv för framtida generationer. Nationell strategi för att stärka judiskt liv i Sverige 2025–2034".⁷⁴

4.3.5.2 Europarådet og FN

Antisemitisme har i høj grad også Europarådets og FN's opmærksomhed. Europarådet har fx i mange år opfordret medlemsstaterne til at udfærdige handlingsplaner mod antisemitisme og har udnævnt en Special Representative of the Secretary General on antisemitic, anti-Muslim and other forms of religious intolerance and hate crimes.⁷⁵

FN's specialrapportør for tros- og religionsfrihed undersøger regelmæssigt antisemitismen og kommer med anbefalinger til medlemsstaterne. Desuden fokuserer specialrapportøren på, hvordan medlemsstaterne kan skabe betingelser for, at jødisk liv kan udfoldes. Fx har

specialrapportøren argumenteret for, at religiøs omskæring af drengebørn foretaget under sundhedsforsvarlige forhold bør respekteres som en del af tros- og religionsfriheden.⁷⁶

4.4 Hvad er antisemitisme?

Det er nødvendigt med en definition af fænomenet antisemitisme, når stater skal bekæmpe og forebygge antisemitisme. Det har imidlertid været umuligt at formulere en definition, som gælder i international ret, og som alle kan være enige om. Internationale menneskerettighedskonventioner giver ikke én klar definition af antisemitisme. I såkaldt soft law (ikkebindende resolutioner og vedtagelser) fra FN er en almindeligt anvendt definition af antisemitisme ”fordomme mod eller had til jøder”. Denne definition bruges af FN’s specialrapportør for tros- og religionsfrihed i en rapport om antisemitisme fra 2019.⁷⁷

I 2016 kom International Holocaust Remembrance Alliance (IHRA) med et bud – en såkaldt arbejdsdefinition af antisemitisme. IHRA er en mellemstatslig organisation med 35 medlemslande, herunder Danmark⁷⁸, og otte observatørlande. Arbejdsdefinitionen lyder:

”Antisemitisme er en bestemt opfattelse af jøder, der kan udtrykkes som had mod jøder. Retoriske og fysiske former for antisemitisme rettes mod jødiske og ikkejødiske enkeltpersoner og/eller deres ejendom samt institutioner og religiøse samlingssteder, der tilhører jødiske samfund.”⁷⁹

Danmark anvender denne definition, som det fremgår af Handlingsplan mod antisemitisme.

Antisemitisme kan altså både komme til udtryk i udtrykte holdninger og fysiske handlinger, ligesom den kan være rettet mod jøder, fysiske steder eller personer, der bliver ramt på grund af et formodet jødisk tilhørsforhold.

Ved siden af arbejdsdefinitionen præsenterede IHRA 11 konkrete eksempler på, hvad der kan være antisemitisme. Syv af disse eksempler nævner staten Israel. Om eksemplerne skriver IHRA: ”De forskellige former kan omfatte anslag mod staten Israel, der opfattes som et jødisk fællesskab. En kritik af Israel i lighed med den, der rettes mod et hvilket som helst andet land, kan imidlertid ikke betragtes som antisemitisk.”⁸⁰ Alligevel er nogle af de eksempler, der nævnes vedrørende Israel, kontroversielle og genstand for en ofte polariseret debat.

I 2021 præsenterede en gruppe internationale antisemitisme- og folkeretsforskere Jerusalemerkæringen om antisemitisme som et modsvar til IHRA’s definition, som de anså for at være ”uklar i centrale henseender og bredt åben for forskellige fortolkninger”, især med hensyn til forskellen mellem antisemitisk tale og legitim kritik af Israel og zionisme. Jerusalemerkæringen, som siden da er blevet underskrevet af flere hundrede forskere, har ikke tilslutning fra stater og forpligter dermed ikke staterne. Erklæringen indeholder følgende definition af antisemitisme: ”Antisemitisme er diskrimination, fordomme, fjendtlighed eller vold mod jøder som jøder (eller jødiske institutioner som jødiske).”⁸¹

Derudover giver erklæringen et sæt retningslinjer med konkrete eksempler på, hvad der kan og ikke kan udgøre antisemitisme i forbindelse med den israelsk-palæstinensiske konflikt.

I det omfang denne undersøgelse kommer ind på staten Israel i forbindelse med forholdene for danske jøder, henholder vi os til Den Europæiske Komité til Bekæmpelse af Racisme og Intolerances "Opinion on the IHRA Working Definition of Antisemitism", i hvilken det understreges, at IHRA's arbejdsdefinition ikke må bruges til at hindre legitim kritik af Israel.⁸²

"[T]he working definition must not be used to stifle or stigmatise as antisemitic, legitimate criticism of Israel and its policies, in particular towards the Palestinian people and in the context of the Israeli occupation of Palestinian territories."⁸³

Ovenstående forskellige definitioner af antisemitisme understreger, at der ikke er én definition af antisemitisme og dermed heller ikke én klar måde at måle og spørge ind til, hvorvidt personer har oplevet antisemitisme. Hvorvidt en hændelse er antisemitisk, beror desuden på en konkret vurdering. Denne undersøgelse undersøger respondenternes egne oplevelser af antisemitisme. Vi har i spørgeskemaet anvendt FN's Specialrapportørs overordnede definition på antisemitisme: "fordomme mod eller had til jøder". I de konkrete spørgsmål og udsagn, vi har præsenteret i spørgeskemaet, har vi både spurgt ind til den antisemitisme, der rammer enkeltpersoner, institutioner og forsamlinger, og den antisemitisme, der kommer til udtryk i holdninger og fysiske handlinger, jf. IHRAs arbejdsdefinition. Læs mere i afsnit 8.1 om respondenternes oplevelse med antisemitisme.

5 Sådan har vi gjort

Resumé af kapitlet:

- Undersøgelsen bygger på besvarelser fra 465 jøder over 18 år bosat i Danmark. Spørgeskemaet er udsendt af Institut for Menneskerettigheder i perioden marts-april 2025.
- Jøder i Danmark er en såkaldt "svært tilgængelig gruppe" at undersøge, da det er en lille gruppe (cirka 0,1 % af befolkningen), som ikke optræder i offentlige registre. Det er derfor ikke muligt at udtrække en tilfældig stikprøve.
- Vi har gjort brug af et åbent online spørgeskema for at nå ud til gruppen, der er delt via jødiske trossamfund, institutioner, foreninger og enkeltpersoner. Ved brugen af denne metode ved vi ikke, hvor mange der har modtaget spørgeskemaet, og vi kan derfor ikke opgøre en svarprocent. Ligeledes kan vi ikke fastslå undersøgelsens repræsentativitet, da der ikke findes data på fx alder, køn og uddannelsesniveau blandt jøder i Danmark. Resultaterne kan derfor ikke generaliseres til at gælde for de cirka 6.000-7.000 jøder, der estimeres at bo i Danmark.
- Data viser, at de 465 respondenter udgør en mangfoldig gruppe, der ligner den brede befolkning på flere parametre som køn og alder. Tendensen til højere uddannelse og bopæl i og omkring hovedstaden findes også i tidligere undersøgelser af jøder i Danmark og Europa.
- Selvom resultaterne ikke kan siges at gælde for alle jøder i Danmark, peger undersøgelsen på tydelige tendenser og udgør den mest omfattende empiriske undersøgelse af jødisk liv i Danmark siden 1973.

I det følgende gennemgår vi undersøgelsens datagrundlag, det vil sige målgruppe, indsamlingsmetode samt bias og tiltag for at modvirke bias. Herefter gennemgår vi stikprøvens sociodemografi, den statistiske metode og undersøgelsens spørgeramme.⁸⁴

5.1 Målgruppen

Denne undersøgelses målgruppe er personer, der identificerer sig som jøder, og er 18 år eller derover. Selvidentifikation er et af de centrale principper i den menneskeretlige tilgang til dataindsamling blandt minoritetsgrupper.⁸⁵ Det giver i denne sammenhæng respondenterne mulighed for selv at vurdere, hvorvidt de er jøder. Selvidentifikation benyttes også i lignende undersøgelser.⁸⁶ Undersøgelsen opererer derfor med en bredere forståelse af det at være jøde end den ortodoks-religiøse forståelse, hvor man udelukkende anses som jøde, hvis ens mor er det eller hvis man er konverteret. Det estimeres, at der bor cirka 6.000-7.000 jøder i Danmark på baggrund af selvidentifikation.⁸⁷

Jødisk identitet i undersøgelsen

Gruppen af jøder i denne undersøgelse er de respondenter, der svarer ja på spørgsmålet om, hvorvidt de identificerer sig som jøde (svarmulighed 1-4).

Identificerer du dig selv som jøde, eller har du en jødisk baggrund? Vi beder dig svare på spørgsmålet ud fra din egen selvidentifikation. Du kan angive flere svar.

1. Ja, på grund af min religion
2. Ja, på grund af min kultur, nationalitet eller etnicitet
3. Ja, på grund af min opvækst, da en af eller begge mine forældre er jøder
4. Ja, andet _____
5. Nej, men min partner og/eller børn er jødiske
6. Nej
7. Ønsker ikke at oplyse

5.1.1 En svær gruppe at identificere og nå ud til

At undersøge den jødiske minoritet og nå ud til målgruppen af jøder i Danmark er svært af flere grunde, men primært af de tre oplyste:

- Der findes ikke et nationalt register over personer, der tilhører religiøse minoriteter I Danmark registreres borgerne ikke efter deres religiøse tilhørsforhold.⁸⁸ Det er derfor ikke muligt at udtage en repræsentativ stikprøve fra CPR-registre eller lignende over jøder i Danmark.⁸⁹
- Jøder oplever fordomme og antisemitisme Som undersøgelsens resultater også viser, knytter der sig en række vanskeligheder til det at være jøde i Danmark, der kan gøre, at man ikke ønsker at være åben om sin jødiske identitet. Dette kan medvirke til, at jøder vil være tilbageholdende med at deltage i undersøgelser af denne karakter, medmindre der er etableret tillid til undersøgelsens afsender, formål og sikkerhed.
- Jøder i Danmark udgør en meget lille del af befolkningen Det estimeres som nævnt, at der er 6.000-7.000 jøder i Danmark, hvilket svarer til cirka 0,1 % af den danske befolkning. Det betyder også, at man i en tilfældig stikprøve i den danske befolkning aldrig ville kunne nå ud til et tilstrækkeligt stort antal borgere med jødisk baggrund til at kunne konkludere noget om hele gruppen.

5.2 Metodisk tilgang

5.2.1 Indsamlingsmetode

For at nå bredt ud til målgruppen af jøder i Danmark er data indsamlet via et online spørgeskema. Invitationen til at udfylde spørgeskemaet og deltage i undersøgelsen er udsendt via jødiske trossamfund, institutioner og foreninger samt enkeltpersoner. Spørgeskemaet er målrettet alle, der identificerer sig som jøde. Fordi vi ikke kan udsende via registre eller lister, er det ikke muligt at udtrække en tilfældig stikprøve, hvorfor der i undersøgelsen er tale om en "bekvemmelighedsstikprøve" (convenience sample).

I forbindelse med udarbejdelsen af spørgeskemaet har vi holdt møder med en række jødiske trossamfund, institutioner, foreninger og enkeltpersoner med henblik på at informere og kvalificere arbejdet med at udvikle spørgerammen.

Disse aktører har således spillet en vigtig rolle i bestræbelserne på, at de spørgsmål, der indgår, er relevante, fyldestgørende og identificerbare for den diverse gruppe, som jøder i Danmark udgør. Aktørerne har også hjulpet med at videreformidle invitationen til deres medlemmer og netværk. Spørgeskemaet er udsendt som et åbent link.

Nogle af de aktører, som vi har været i kontakt med, har delt information om undersøgelsen via deres nyhedsbreve, mens andre har delt information på sociale medier. Postkort med information om undersøgelsen samt QR-kode til spørgeskemaet er ligeledes blevet uddelt til trossamfund, institutioner og foreninger, ligesom respondenterne i spørgeskemaets introducerende og afsluttende tekst er blevet opfordret til at viderevende undersøgelsen i deres eget netværk. Der er altså også tale om en vis sneboldeffekt, hvor enkeltpersoner har sendt videre til andre. Dog kan vi se, at langt de fleste af respondenterne har åbnet links, der er kommet direkte fra trossamfund, institutioner og foreninger.⁹⁰

Dataindsamling via et åbent online spørgeskema, der videreformidles af relevante aktører, er valgt, fordi det har den meget væsentlige styrke, at det giver adgang til en målgruppe, som er svær at kontakte på anden vis.

Indsamlingsmetoden indebærer dog også nogle metodiske begrænsninger, der er vigtige at holde sig for øje, når resultaterne fortolkes.

5.2.1.1 Selektions- og frafaldsbias

Begrænsninger ved indsamlingsmetoden indebærer, at resultaterne kan være biased. Det vil sige, at resultaterne kan afvige fra, hvordan de ville have set ud, hvis det havde været muligt at stille de samme spørgsmål til en tilfældigt udvalgt, repræsentativ stikprøve blandt jøder i Danmark. Disse metodiske begrænsninger er velkendte for denne type af undersøgelser, og der er i undersøgelsens design benyttet en række metodiske greb for at minimere eventuelle bias.

Det drejer sig om selektions- og frafaldsbias, hvem der modtager undersøgelsen, og hvem der ender med at besvare den. I bilag kan du læse mere om bias og om, hvad der er gjort for at modvirke denne bias i undersøgelsen.

Vi ved fx ikke, til hvem eller hvor mange personer spørgeskemaet er blevet videregivet til. Det betyder, at vi ikke ved, om undersøgelsen er nået tilstrækkeligt bredt ud blandt jøder i Danmark, ligesom vi ikke ved, hvor stor en del af den samlede jødiske befolkning der er blevet præsenteret for spørgeskemaet. Det er derfor ikke muligt at udregne en svarprocent.

Det er derfor ikke muligt at konkludere, at resultaterne gælder for den samlede gruppe af jøder i Danmark. Udfordringer med generaliserbarhed er dog ikke kun koblet til indsamlingsmetoden, men skyldes også manglende viden om målgruppens centrale sociodemografiske karakteristika (som fx alder, uddannelse, region), der normalt bruges til at afgøre en stikprøves repræsentativitet og derigennem resultatets generaliserbarhed.

5.2.2 Risiko for manipulation og datasikkerhed

Ved en åben spørgeskemaundersøgelse er der en risiko for, at nogle personer bevidst søger at manipulere undersøgelsen ved fx at indsende adskillige falske besvarelser. Vi har taget visse forholdsregler med henblik på at undgå denne form for manipulation.

Linket til spørgeskemaet er ikke gjort offentligt tilgængeligt fra Institut for Menneskerettigheders side, men primært distribueret via organiserede kanaler. Der er efter indsamlingen foretaget en kritisk gennemgang af data. Vi har således undersøgt data for henholdsvis dubletter, besvarelser med en usandsynligt høj grad af "ved ikke"-besvarelser og "speeders" (det vil sige meget hurtigt udfyldte besvarelser) og har ikke fundet grundlag for at slette nogen af de udfyldte besvarelser.⁹¹ Data er også gennemgået for at sikre, at der ikke pludselig var perioder, hvor store mængder besvarelser "tikkede ind" på samme tid. Heller ikke dette har været tilfældet. På baggrund af disse observationer og forudgående forholdsregler vurderes det, at data ikke er blevet manipuleret.

På grund af den jødiske historie kan jøder forståeligt nok være forbeholdne over for at afgive data om dem selv. Det er i invitationen gjort klart, at data gemmes på et sikret sted, hvor alene det begrænsede antal medarbejdere, der er knyttet til projektet (mindre end fem), har adgang til data. Derudover indsamles ikke personlige oplysninger som navn, CPR-nummer eller lignende. Nogle har dog valgt frivilligt at afgive e-mail eller telefonnummer, så de kan blive kontaktet i tilfælde af opfølgende interviews. Det er ligeledes oplyst i invitationen til undersøgelsen, at al data slettes seks måneder efter publicering af denne undersøgelse.

5.2.3 Statistisk metode

Vi anvender i undersøgelsen beskrivende statistik til at vise svarfordelinger og beregne andelen af respondenter, der fx har oplevet eller overværet antisemitisme eller andre former for barrierer på grund af deres jødiske tilhørsforhold.

Undersøgelsen gør ikke brug af statistisk signifikanstest eller konfidensintervaller, da der ikke er tale om en tilfældig stikprøve.⁹²

Af diskretionshensyn udelades tal/celler, der bygger på mindre end fem besvarelser, med undtagelse af kategorierne "ved ikke" og "ønsker ikke at oplyse" og "andet", da der her ikke er tale om personhenførbare oplysninger.

5.3 Spørgeramme

For at sikre at personer i målgruppen kan identificere sig med spørgsmålene i spørgeskemaet, er udarbejdelsen af spørgeskemaet sket i sparring med jødiske trossamfund, institutioner og foreninger samt forskere og andre aktører med kendskab til jøder i Danmark – både med og uden tilknytning til det organiserede jødiske miljø. Formålet har været at få forskellige perspektiver og nuancer på det at være jøde i Danmark og sikre, at spørgsmålene også har aktualitet og relevans for målgruppen.

Efterfølgende har spørgeskemaet været sendt ud til samme kreds med henblik på at modtage feedback og sparring på de enkelte spørgsmålsformuleringer. Endeligt er spørgeskemaet også blevet testet af en række privatpersoner i en opsat udgave. Også her foretog vi enkelte justeringer efterfølgende.

Temaerne i spørgeskemaet udgør følgende:

- Identifikation og praksis
- Antisemitisme og forskelsbehandling
- Åbenhed, tryghed og sikkerhed
- Israel og jødisk identitet
- Barrierer for religiøs praksis og andre barrierer for at leve et frit jødisk liv
- Ytringsfrihed og selvcensur

Dertil kommer spørgsmål vedrørende en række baggrundsoplysninger, som er kutyme i forbindelse med spørgeskemaundersøgelser. Det gælder bl.a. køn, alder, region og uddannelsesniveau.

Respondenterne har haft mulighed for at udfylde tekstfelter med supplerende tekst vedrørende de forhold, der spørges ind til. Dette har rigtig mange benyttet sig af, og ud over datagrundlaget fra spørgeskemaet inkluderer vi i analysen løbende udpluk af de kvalitative kommentarer i citatform, som fremgår af tekstbokse undervejs. Citaterne er taget med for at illustrere, hvordan de forskellige forhold, der spørges om, opleves i det daglige af respondenterne. Visse citater er let omskrevet for forståelsens skyld eller for at sikre anonymitet, og andre er oversat fra engelsk til dansk.

5.4 Datagrundlag

Instituttet har gennemført en online spørgeskemaundersøgelse i perioden fra 20. marts til 25. april 2025. Undersøgelsen er målrettet personer over 18 år, der er bosiddende i Danmark, og som på baggrund af religion, kultur, opvækst, etnicitet, familiemæssig tilknytning eller andet identificerer sig som jøde.

Spørgeskemaet har været tilgængeligt på både dansk og engelsk.⁹³ Institut for Menneskerettigheder er både afsender af spørgeskemaet og dataansvarlig.

Datagrundlaget består af fulde besvarelser fra 465 personer, der danner grundlag for undersøgelsens resultater.⁹⁴

5.4.1 Stikprøvens sociodemografiske karakteristika

Af tabel 1 fremgår stikprøvens sammensætning på udvalgte sociodemografiske karakteristika som køn, alder, region og uddannelse. Tilsvarende fordelinger for den samlede danske befolkning over 18 år er at finde i tabel 2 i bilag.

Tabel 1: Sociodemografiske karakteristika i stikprøven

		Antal	Procent i stikprøven
Køn	Mand	184	40%
	Kvinde	276	59%
	Anden kønsidentitet eller ønsker ikke at svare	5	1%
Alder	18-29 år	54	12%
	30-39 år	87	19%
	40-49 år	79	17%
	50-59 år	92	20%
	60-69 år	67	14%
	70-79 år	67	14%
	80+ år	19	4%
Uddannelse	Grundskole	8	2%
	Stuentereksamen	25	5%
	Erhvervsfaglig uddannelse / faglært	20	4%
	Kort videregående uddannelse	21	5%
	Mellemlang videregående uddannelse	123	26%
	Lang videregående uddannelse (inkl. ph.d.)	268	58%
Region	Region Hovedstaden	377	81%
	Region Sjælland	24	5%
	Region Syddanmark	22	5%
	Region Midtjylland	36	8%
	Region Nordjylland	6	1%
Tilknytning til et jødisk trossamfund	Medlem	285	61%
	Ikke medlem	168	36%
	Ved ikke eller ønsker ikke at svare	12	3%

Note: Antal respondenter = 465.

Som tidligere beskrevet er det ikke muligt statistisk at beskrive den jødiske befolkning i Danmark. Der findes dog kilder, der beskriver den jødiske befolknings sammensætning, som vi vil redegøre for i det følgende.

Respondenterne er centreret omkring København. Det er også forventet, da en stor del af jøder i Danmark formodes at bo i Københavnsområdet, hvor det organiserede jødiske miljø primært findes. Det gælder således for synagoger og den jødiske skole.

Personer med en lang videregående uddannelse udgør 58 % af stikprøven. For den samlede danske befolkning over 18 år er den tilsvarende andel på omkring 13 %.⁹⁵ En undersøgelse fra 2016 fra Pew Research Center finder lignende tendens blandt europæiske jøder.⁹⁶ Det samme var tilfældet for den danske undersøgelse af medlemmer af Det Mosaiske Trossamfund fra 1973.⁹⁷

Mænd udgør 40 % af stikprøven, og respondenter mellem 18 og 39 år udgør samlet 30 % af stikprøven. I den danske befolkning er 49 % mænd, og 18-39-årige udgør 35 %. Sammenholdes stikprøven med den samlede danske befolkning indikerer det dermed, at mænd og unge er en smule underrepræsenteret blandt respondenterne. Dette afspejler en generel tendens i webbaserede spørgeskemaundersøgelser.

61 % af respondenterne i stikprøven er medlemmer af et jødisk trossamfund. Det er uvist, hvor stor en andel af jøder der er medlemmer af jødiske trossamfund, men baseret på estimeret antal jøder og opgørelser over medlemmer af jødiske trossamfund er det beregnet, at cirka 35-41 % af jøder i Danmark over 18 år er medlemmer af et jødisk trossamfund (se tabel 4 i bilag). Hertil kommer medlemmernes børn. Beregningen er alene en antagelse. Denne overrepræsentation af respondenter, som er tilknyttet jødiske trossamfund, er ikke overraskende, eftersom undersøgelsen er blevet distribueret via jødiske trossamfund, foreninger og institutioner, herunder Det Jødiske Samfund. Disse organisationer har således været de primære kilder til rekruttering af respondenter. Det kan påvirke resultaterne, i den grad medlemmer adskiller sig fra ikke-medlemmer.

71 % af respondenterne er født i Danmark, og 28 % er født uden for Danmark. 12 % af respondenterne er født i Israel. I tabel 5 i bilag er en oversigt over både respondenternes og deres forældres fødeland. Henholdsvis 40 % og 52 % af respondenternes mødre og fædre er født uden for Danmark. Det er oftest landene Israel, Polen, Sverige og USA, som forældrene er født i. Der er altså tale om en relativt mangfoldig gruppe set i forhold til forældres fødested. Det stemmer overens med den eksisterende viden om, at jøder i Danmark er kendetegnet ved at have rødder mange steder fra, jf. kapitel 4.

6 Jødisk identitet og udfoldelse

Resumé af kapitlet:

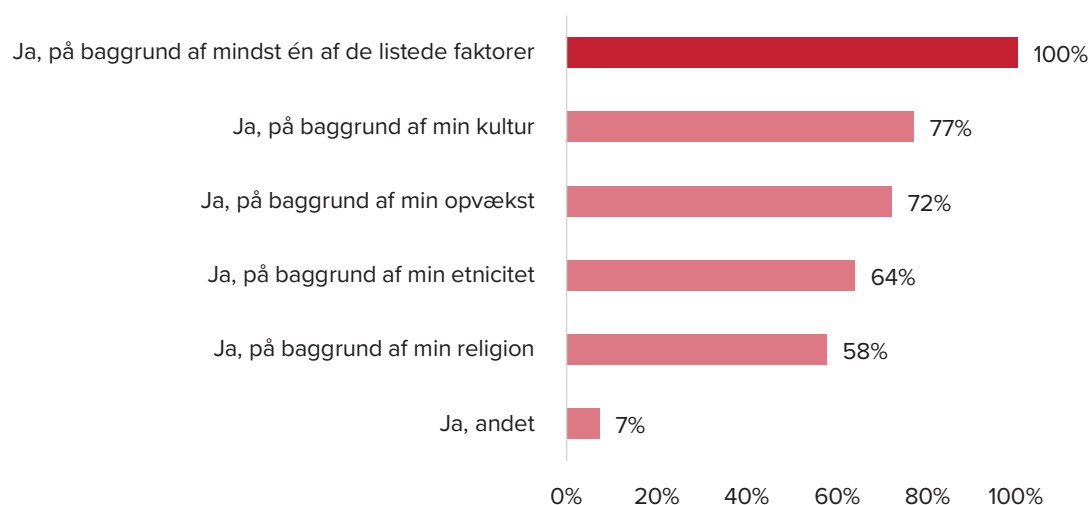
- 94 % udfolder deres jødiske identitet på forskellig vis, fx ved at holde shabbatmiddage med familie og venner, markere udvalgte jødiske helligdage eller ved, at forældre lader deres drengebørn omskære.
- Kultur, opvækst, familie og tilhørsforhold til det jødiske folk er blandt de aspekter, der betyder mest for respondenterne i forhold til deres jødiske identitet. Religion er det aspekt, der fylder mindst i deres selvforståelse. 77 % af respondenterne svarer, at de identificerer sig som jøde på baggrund af deres kultur, mens 58 % svarer, at de identificerer sig på baggrund af deres religion.
- 94 % af respondenterne har en eller anden form for tilknytning til Israel, bl.a. gennem familie og venner, der er bosat i landet.

6.1 Jødisk identitet er formet af kultur, opvækst og fællesskab

Det er respondentens egen identifikation som jøde, der afgør, om personen opfylder kriteriet for deltagelse i spørgeskemaundersøgelsen. Derfor er respondenterne som noget af det første blevet spurgt til, hvorvidt de identificerer sig som jøde, og på hvilken baggrund de gør det.⁹⁸ De forskellige svarmuligheder er ikke forklaret yderligere for respondenterne, så det er deres egen forståelse af fx kultur og etnicitet, der afgør deres svar.

Figur 1: Jødisk identitet - selvidentifikation

Andel af respondenter, der angiver, at de identificerer sig som jøde på forskellige baggrunde.

Note: Antal respondenter = 465. I figuren indgår alle, der svarer, at de identificerer sig som jøde på én eller flere af de listede baggrunde. Respondenter, der har svaret nej, er udeladt af undersøgelsen. Spørgsmål: "Man kan identificere sig som jøde på forskellige måder. Identificerer du dig som jøde og på hvilken baggrund? Du kan angive flere svar."

Den mest udbredte baggrund for at identificere sig som jøde er kultur og opvækst, jf. figur 1. Ofte angiver respondenterne flere faktorer som grundlag for deres jødiske identitet.

Næsten en tredjedel (30 %) af respondenterne angiver, at de identificerer sig som jøde på baggrund af alle fire muligheder, men kombinationerne af de listede fire svar viser en stor variation i, hvordan respondenterne forstår deres jødiske identitet (se tabel 6 i bilag). Kun 5 % angiver alene religion som baggrund. Forholdene kultur og opvækst samt kultur og religion går oftest hånd i hånd, mens sammenhængen mellem religion og etnicitet er den svageste (se tabel 7 i bilag).

Blandt de yngre respondenter (18-39 år) angiver 43 %, at de identificerer sig som jøde ud fra alle fire faktorer: religion, kultur, opvækst og etnicitet. Til sammenligning gælder det for 20 % af de ældre respondenter (60+ år). Det tyder på, at yngre i højere grad end ældre baserer deres jødiske identitet på flere aspekter samtidig (se tabel 8 i bilag).

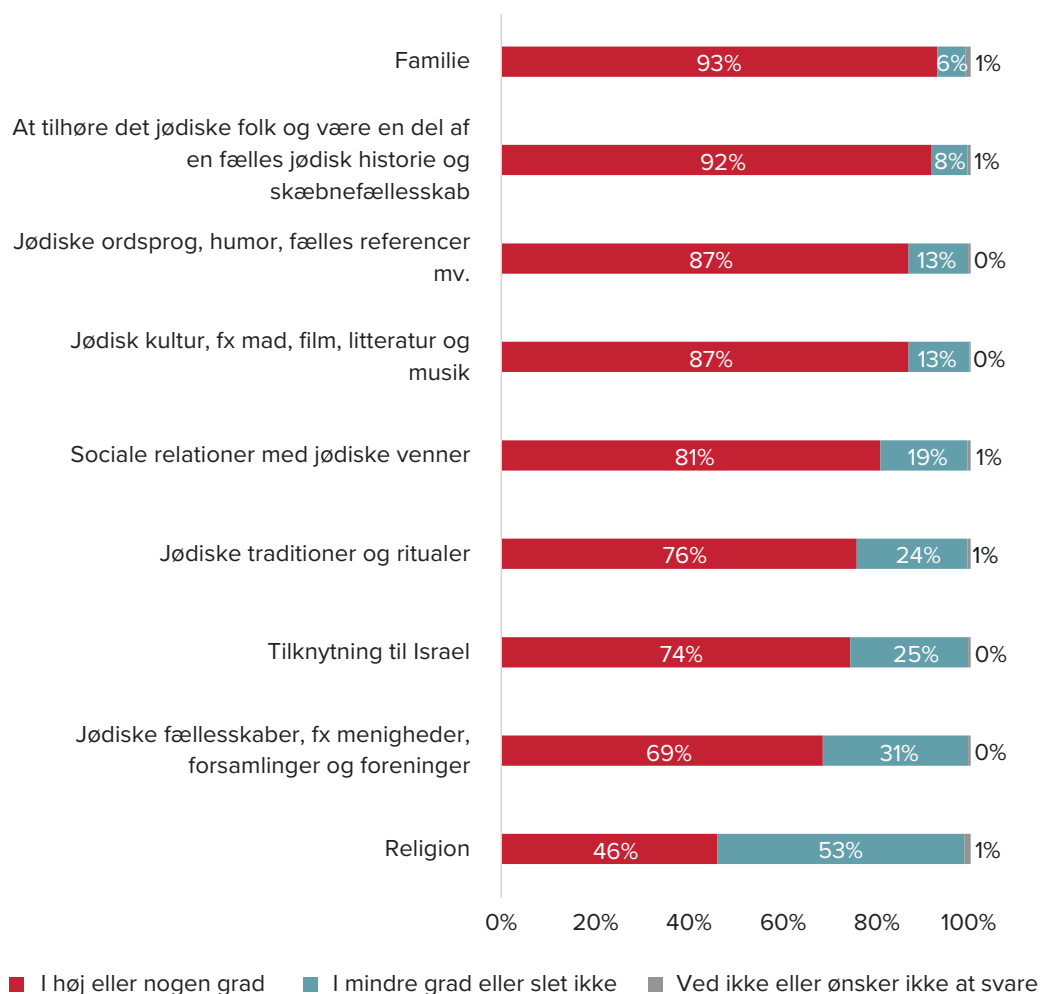
Det at identificere sig som jøde indebærer ikke nødvendigvis, at man lever traditionelt jødisk, herunder følger religiøse forskrifter. Ifølge ortodoks-jødisk tradition er man jøde, hvis ens mor er jøde eller gennem konversion. De kvalitative kommentarer viser dog en bredere forståelse af det at være jødisk, hvor kulturel arv og fastholdelse af traditioner

spiller en central rolle. Mange beskriver deres identitet som jøde ud fra en bred vifte af personlige og kulturelle erfaringer. Flere betegner sig som "kulturjøde", en betegnelse, der understreger kulturens vigtighed, også som noget, der ikke nødvendigvis hænger sammen med det religiøse i rigid forstand. Så selvom man fx fejrer jødiske højtider, ser man ikke nødvendigvis dette som religiøse handlinger, men snarere som en kulturel del af jødisk liv, som er vigtigt for at fastholde generationers traditioner.

I undersøgelsen er respondenterne også blevet bedt om at svare på, i hvilken grad forskellige sociale, kulturelle og religiøse forhold udgør en del af deres jødiske identitet jf. figur 2. Øverst rangerer familie og det at tilhøre det jødiske folk som helt centrale aspekter i respondenternes jødiske identitet. Kulturelle elementer i form af fx jødiske ordsprog, referencer, film og litteratur samt sociale relationer med andre jøder vægtes også meget højt. Tilknytning til Israel har ligeledes betydning for flertallet af respondenterne. Også for dette spørgsmål vurderes religion som det mindst betydningsfulde aspekt. Mens 46 % svarer, at religion i høj eller nogen grad er en del af deres jødiske identitet, svarer 53 %, at religion kun i mindre grad eller slet ikke er en del af det at være jøde for dem.

Figur 2: Aspekter af jødisk identitet

Andel af respondenter, der svarer i høj eller nogen grad til, at følgende aspekter er en del af deres jødiske identitet.

Note: Antal respondenter = 465. Spørgsmål: "I hvilken grad er følgende aspekter en del af din jødiske identitet?"

6.1.1 Næsten alle praktiserer aktivt kulturelle og religiøse traditioner

I det følgende ser vi nærmere på, hvordan respondenterne aktivt udfolder deres jødiske identitet. For at favne bredden af, hvad det vil sige at leve som jøde i Danmark, rummer spørgsmålene om praktisering af jødisk religion og kultur en række forskellige forhold, fx fejring af jødiske højtider, bar/bat mitzvah (et jødisk ritual der markerer overgangen fra barn til voksen) og omskæring af drengebørn.

Hele 94 % af respondenterne har svaret ja til mindst ét af de listede forhold, og gennemsnitligt har respondenterne svaret ja til fem forhold, jf. figur 3. Kun 6 % svarer, at ingen af forholdene gør sig gældende for dem. Det indikerer, at for næsten alle er jødisk kultur og jødiske traditioner en del af det at udleve deres jødiske identitet.

Jødiske traditioner er mangfoldige og praktiseres i forskellig grad. Selvom størstedelen af traditionerne er forbundet til religion, opleves de ikke som udpræget religiøse. Det afspejles i, at 86 % af respondenterne fejrer udvalgte jødiske helligdage, og 82 % af de mandlige respondenter er omskåret, selvom kun 46 % angiver religion som en central del af deres jødiske identitet (46 %), jf. figur 2.

Figur 3: Udfoldelse af jødisk kultur

Andel af respondenter, der svarer at, de listede forhold gør sig gældende for dem.

Note: Antal respondenter = 465. * Spørgsmål der angår børn, herunder hvorvidt drengebørn er omskåret, er kun stillet til de respondenter, der angiver at have et barn (346), men tager ikke højde for, hvorvidt respondenteren har en dreng. Spørgsmål om, hvorvidt man selv er omskåret, er kun stillet til de respondenter, der har svaret at de er mænd (184). Spørgsmål: "Hvilke af de listede forhold gør sig gældende for dig? Du kan angive flere svar."

52 % af respondenterne har stået bar/bat mitzvah, og 54 % svarer at, deres barn allerede har, eller at de ønsker, at deres børn i fremtiden skal stå bar/bat mitzvah. Det tyder på, at ritualer har en vigtig betydning for mange.⁹⁹

46 % svarer, at deres drengebarn/drengebørn er omskåret. Spørgsmålet er stillet til alle, der har et barn, uagtet om de har et drengebarn eller ej.

43 % af respondenterne har gået i jødisk børnehave og/eller skole, hvilket kan indikere et ønske hos forældrene om, at deres børn vokser op i et miljø, hvor den jødiske identitet står centralt.

De ældre respondenter (60+ år) angiver flere forhold, end de yngre gør. 34 % af de ældre har sat kryds ved 8-12 af de oplistede forhold i figur 3, mens det kun gælder 16 % blandt de yngre (18-39 år) (se tabel 9 i bilag). Det kan tyde på, at de ældre respondenter udfolder deres jødiske identitet på flere måder end de yngre.

” Jødisk identitet og kultur

Med respondenternes egne ord.

”Jeg er halv israeler, og er vokset op med jødisk kultur på Carolineskolen. Jeg er ikke religiøs og tror ikke på gud, men jeg er kulturjøde, og tager til synagogen 1-3 gange om året på de vigtigste højtider, men udelukkende grundet traditionen.”

”Jeg er kulturjøde. Vokset op i et jødisk, men ikke religiøst hjem. Har gået på Carolineskolen. Vi fejrer de ‘store’ helligdage med familien, men ellers ikke.”

”Vi levede efter få regler, hvorfor vi så os selv mest som “kulturjøder” forstået på den måde, at vi var så danske, at vi næsten kun gjorde noget ud af jødedommen, hvis der var en helligdag eller fest/fejring.”

”Hele min familie (forældre, bedsteforældre, oldeforældre osv.) er jødisk og dermed er jeg også. Men også fordi det er et religiøst mindretal jeg er stolt af at være en del af.”

”Er af jødisk afstamning, men assimileret familie.”

”Min opvækst var ikke traditionel eller religiøs, men alligevel var den en jødisk opvækst, fordi vores væren i verden er sammensmeltet med vores jødiskhed. Man kan sige, at den måde vi ser på, er jødisk, og at den måde vi ser ud på, er jødisk - men også at jødedommen skabes ud fra ethvert jødisk liv.”

”Min far og den del af familien er jøder. Har dog ikke gået på Carolineskolen eller været en del af synagogen (ikke religiøs), men en opvækst med meget fokus på den jødiske baggrund, historie og kulturelle ting.”

”Min far er jøde, men min mor er ikke - så jeg er teknisk set ikke rigtig jøde, men jeg identificerer mig ud fra at være født i Israel, såvel som kultur og opvækst.”

”Jeg er ikke meget religiøs, men lidt. Jeg har jødiske værdier, holder jødiske helligdage, gør mit bedste for at dygtiggøre mig indenfor det jødiske sprog, spiser jødisk mad (flere retter er opskrifter, der er nedarvet gennem mange generationer), jeg har et tæt tilhørsbånd til det jødiske folk og det jødiske land. Selvom jeg er lys i huden, er jeg blevet diskrimineret mod grundet min jødiske herkomst - både på personlig og på strukturel plan, så jeg bliver også påduttet andres opfattelser af jødedom, hvilket også bidrager til min opfattelse af mig selv som jøde.”

”Det er kun min far der er jøde, men jeg er israeler og har, særligt senere i livet, oplevet at føle mig mere forbundet til det jødiske via min etnicitet.”

”Jeg taler hebraisk og fejrer jødiske helligdage. Men jeg ser mig selv som etnisk og kulturel jøde. Ikke religiøs.”

”Det er en stor del af min identitet. Det er det jødiske folks overlevelse og sammenhold, varme og traditioner.”

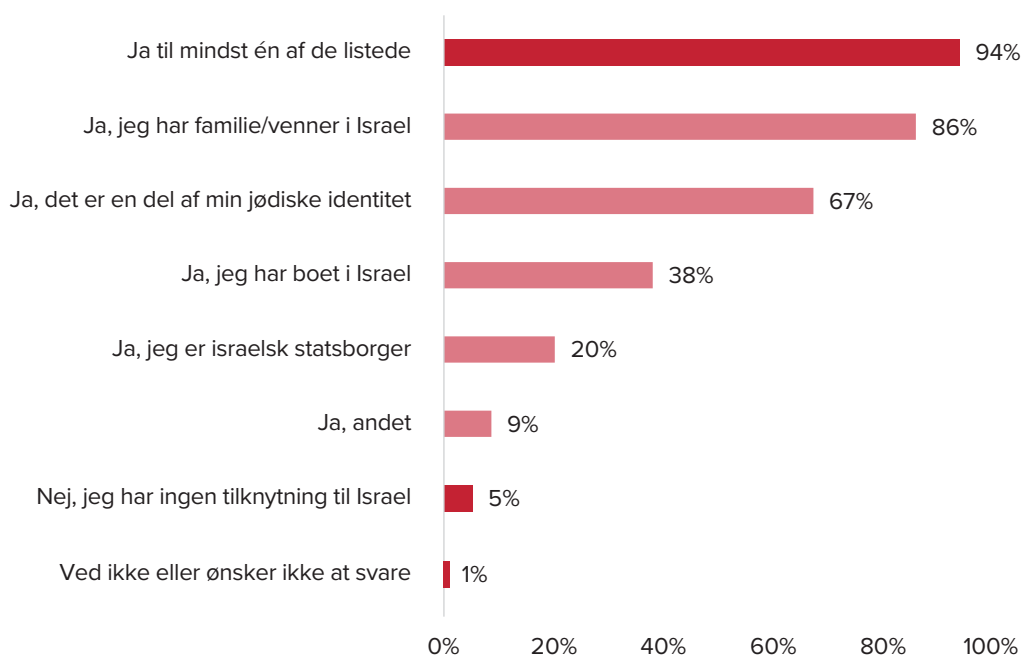
6.2 Tilknytning til Israel

Uanset personligt tilhørsforhold spiller Israel en central rolle for det jødiske folk og i den jødiske bevidsthed – både historisk og i nutiden. Det gælder også blandt jøder i Danmark.

En meget lille andel (5 %) af respondenterne svarer, at de slet ingen tilknytning har til Israel, jf. figur 4. Langt de fleste (94 %) har en eller anden form for tilknytningsforhold. Det kan enten afspejle sig i, at man har familie og venner i Israel, eller at man har boet der selv. 20 % har israelsk statsborgerskab. Vi ved ikke, hvor mange der alene har israelsk statsborgerskab, og hvor mange der har dobbelt statsborgerskab. 12 % af respondenterne er fx født i Israel (se tabel 5 i bilag).

Figur 4: Tilknytning til Israel

Andel af respondenter, der svarer, at de har eller ikke har tilknytning til Israel.

Note: Antal respondenter = 465. Spørgsmål: "Har du en tilknytning til Israel?"

” Tilknytning til Israel

Med respondenternes egne ord.

”Det [Israel] er mit andet fædreland.”

”Som jøde er det svært ikke at forholde sig til staten Israel. Jeg har ingen dybere relationer til landet andet end min kulturhistorie, som dog er meget tungtvejende for min jødiske identitet.”

”Jeg har dobbelt statsborgerskab og fik blot det israelske statsborgerskab ved fødslen, fordi alle jøder kan få et israelsk pas, så det ville mine forældre gerne have, at jeg fik.”

”Israel har (selv før statens oprettelse) altid været en vigtig del af den jødiske identitet, idet Israel figurerer i samtlige helligdage, historier mm. og knytter sig til det at være jøde.”

”Israel er afgørende for jødisk identitet i Danmark.”

”Jeg har en værdimæssig og emotionel tilknytning. Jeg er zionist.”

”Israel fylder i min jødiske identitet i forhold til min religion og vores kulturelle historie som folk.”

”Min far er jødisk, og fra teenageårene blev jeg mere bevidst om familiebaggrunden. Siden har jeg knyttet mig til Israel efter adskillige længere ophold i landet. I dag følger jeg kulturelt og politisk med i alt vedrørende jøder og Israel.”

” Er tæt med min jødiske familie i Israel og har besøgt dem hvert år før krigen.”

7 Synlighed, social accept og kompleksitet i forhold til krig og konflikt

Resumé af kapitlet:

- 94 % af respondenterne vurderer, at deres jødiske identitet er synlig – enten direkte gennem udseende, navn, smykker og symboler eller mere indirekte via foreningsengagement eller deltagelse i den offentlige debat.
- 77 % af respondenterne svarer, at de ikke kan være åbne om deres jødiske identitet i det omfang, som de ønsker, enten over for fremmede, kollegaer eller venner.
- 64 % af respondenterne oplever, at det er lettere at blive accepteret i ikkejødiske fællesskaber, hvis de skjuler eller nedtoner deres identitet. De yngre respondenter oplever oftere, at det er svært at blive accepteret i ikkejødiske fællesskaber.
- Den israelsk-palæstinensiske konflikt og krigen i Gaza er kilde til store bekymringer og udfordringer, hvilket kommer tydeligt til udtryk i respondenternes uddybende kommentarer. Bl.a. optræder den samme pointe ofte, nemlig at det er svært at finde et ståsted uden at blive udsat for kritik – uanset hvilken politisk fløj man tilhører. Flere efterspørger også mere forsoning og fællesskab.
- Et flertal af respondenterne (69 %) oplever at blive presset til at tage stilling til konflikten i Mellemøsten eller at blive gjort ansvarlig for den israelske stats politik alene på grund af deres jødiske baggrund. Det kan have betydning for, at cirka lige så mange (63 %) svarer, at de i tiden efter 7. oktober 2023 søger mere mod jødiske fællesskaber end tidligere.

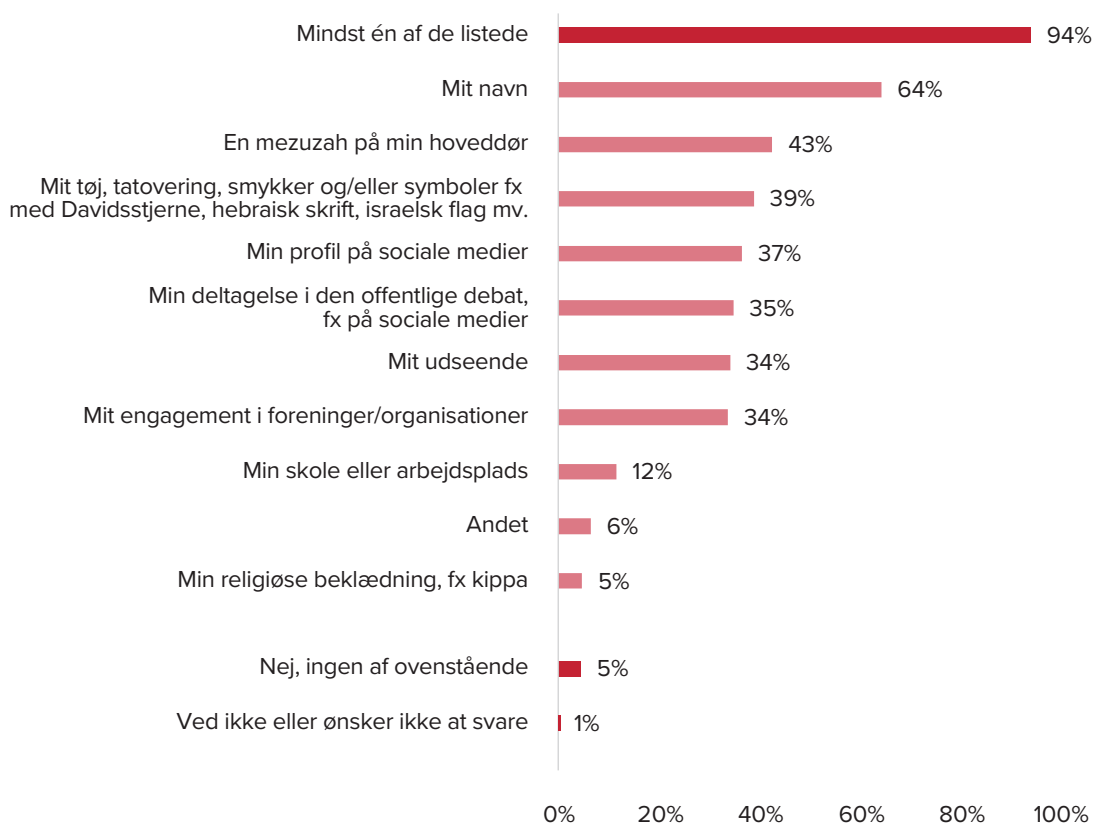
7.1 Identitetsmarkører og åbenhed

Undersøgelsen spørger ind til, hvorvidt respondenterne vurderer, at der er noget, der kan få andre til at antage, at de er jøder. At være synlig jødisk, fx ved at bære synlige religiøse smykker og symboler, kan være en måde at udtrykke sin identitet på over for omverdenen. Det kan også være karakteristika, som man ikke kan eller har lyst til at ændre, fx ens navn eller udseende.

Næsten samtlige respondenter (94 %) svarer, at der er aspekter af deres identitet, der kan få andre til at antage, at de er jøder, jf. figur 5. Den høje andel skal ses i lyset af, at svarkategorierne spænder bredt fra mere åbenbar synlighed (udseende og brugen af jødiske symboler) til mere indirekte (engagement i foreninger og organisationer). Respondenterne har gennemsnitligt markeret tre synlighedsmarkører. Mens ganske få (5 %) går med religiøs beklædning i form af fx kippa, så svarer 34 %, at deres udseende i sig selv kan få folk til at antage, at de er jøder. 64 % svarer, at deres navn kan have samme påvirkning på andre.

Figur 5: Den jødiske identitets synlighed

Andel af respondenter, der svarer, at de har visse identitetsmarkører, der kan få folk til at antage, at de er jøder.

Note: Antal respondenter = 465. Spørgsmål: "Ens jødiske identitet kan være mere eller mindre synlig. Er der noget, der kan få folk til at antage, at du er jøde? Du kan angive flere svar."

De yngre respondenter er i langt højere grad tilbøjelige til at svare, at deres jødiske identitet er synlig på flere måder. Næsten halvdelen af de yngre (18-39 år) har angivet 4-10 synlighedsmarkører, mens det blandt de ældre (60+ år) er 28 % (se tabel 10 i bilag).

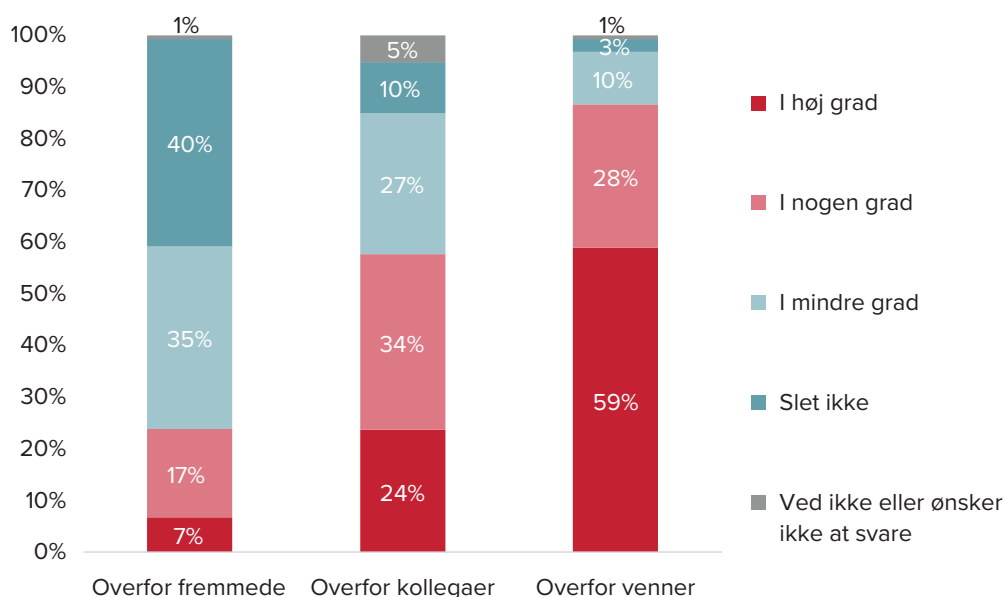
Ud over at identitetsmarkører kan være en måde at udtrykke sig på, så kan synlige markører også fremkalde forestillinger og fordomme hos omgivelserne, der kan medføre en bevidst eller ubevidst diskriminerende adfærd. Et studie fra 2024 finder, at synlige jødiske identitetsmarkører øger risikoen for at blive udsat for antisemitisk chikane betydeligt.¹⁰⁰

Synlighed og overvejelser om at skjule sin jødiske identitet for at undgå negativ opmærksomhed er en tematik, der går igen i hele det kvalitative datamateriale. Mange har erfaringer med, at synlige karakteristika fører til negative reaktioner fra andre. Denne tematik bliver uddybet i kapitel 9.

75 % er ikke åbne om deres jødiske identitet over for fremmede i det omfang, som de ønsker at være det, jf. figur 6. 37 % er ikke åbne om deres jødiske identitet over for kollegaer i det ønskede omfang og det samme gælder 13 % af respondenterne, når det kommer til at være det overfor venner. Dilemmaer, som opleves på arbejdspladsen og i mødet med andre, bliver nærmere udfoldet i respondenternes uddybende kommentarer i tekstboksen i afsnit 8.3.3.

Figur 6: Åbenhed om jødisk identitet

Andel af respondenter, der svarer, i hvilken grad de kan være åbne om deres jødiske identitet i det omfang, de har lyst til at være det.

Note: Antal respondenter = 465. Spørgsmål: "I hvilken grad synes du, at du kan være åben om det at være jøde i det omfang, du har lyst til?"

Samlet set svarer 77 %, at de i mindre grad eller slet ikke kan være åbne om deres jødiske identitet i det omfang, som de ønsker enten overfor fremmede, kollegaer eller venner (se tabel 11 i bilag).

Det gælder for alle aldersgrupper, at flertallet oplever, at de ikke kan være åbne i det omfang, de ønsker det. Der er dog en tendens til, at de yngre respondenter i højere grad er lukkede om deres jødiske identitet end de ældre respondenter. Mens 81 % af de

18-39-årige og 84 % af de 40-59-årige svarer, at de ikke kan være åbne i det omfang, som de ønsker, er det noget færre blandt de 60+-årige (67 %) (se tabel 11 i bilag).

Det er oftest utrygheden og frygten for andres reaktioner, der afholder respondenterne fra at være åbne om deres jødiske identitet, selvom de gerne ville (se tabel 12 i bilag). Frygt er da også en tematik, der går igen i de uddybende kommentarer fra respondenterne.

” At skjule eller nedtone sin jødiske identitet

Med respondenternes egne ord.

”Jeg udøver ”selvcensur” forstået på den måde, at jeg ikke fortæller folk, at jeg er jøde, medmindre jeg kender dem og er tryk ved situationen. Netop fordi jeg kan være bekymret for, hvorvidt det kan påvirke dem.”

”Jeg holder på mit arbejde meget lav profil med min baggrund.”

”[Jeg] er gået utroligt stille med at jeg er jøde. Det samme gælder for mange af mine venner og familiemedlemmer. Dem der har turdet være åbne, har modtaget alle former for antisemitiske reaktioner.”

”Jeg har heldigvis ikke oplevet nogen af ovenstående ting, men jeg har også et udseende, der gør, at jeg ikke ’vækker’ opsigt. Desuden går jeg ikke med nogen synlige jødiske symboler, bl.a. på grund af frygten for, at der kunne ske noget. Så jeg er meget påpasselig – og har altid været det – i forhold til at vise min jødiske identitet.”

”Jeg bærer en davidsstjernehalskæde, og folk kan ofte se, at jeg ikke er 100 % dansk. Dog viser jeg det sjældent i toget eller hos lægen, da jeg ikke magter at starte en samtale i den almindelige hverdag.”

”Jeg afholder mig fra at vise, at jeg er jøde, og de færreste ved det. Og jeg afholder mig fra at gå steder, der kan være problematiske, såsom Nørrebro.”

”Da jeg skjuler, at jeg er jøde, så bliver antisemitismen selvfølgelig ikke rettet mod mig. Den bliver rettet mod dem, der ikke skjuler det.”

”Jeg skjuler ikke min jødiske identitet overfor de mennesker, jeg omgås med i hverdagen, men når jeg møder nye mennesker, bedømmer jeg altid, om/hvornår jeg vil nævne det. Det er ikke af decideret frygt, men for at undgå ubehagelige situationer.”

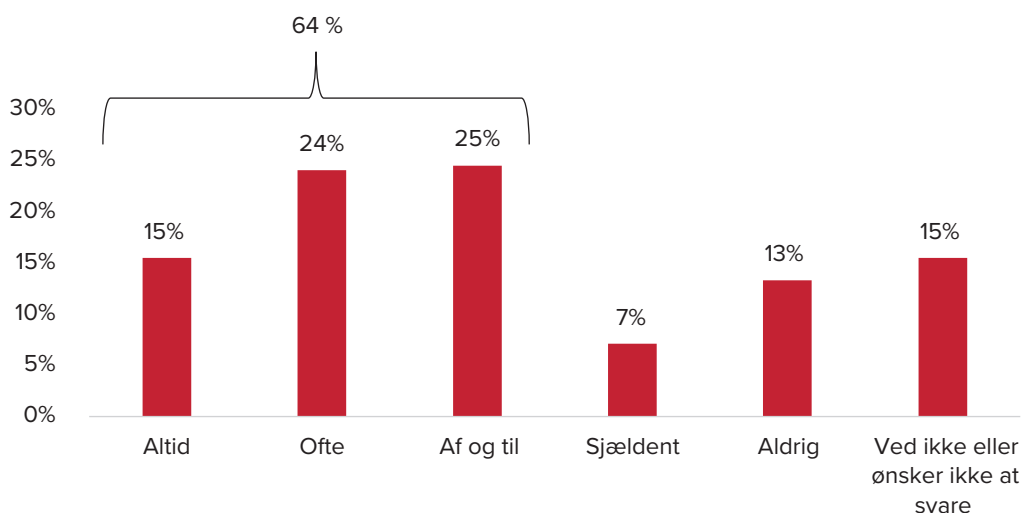
7.2 Sværere at være en del af fællesskabet

Et flertal af respondenterne oplever, at det kan være svært at blive accepteret i ikkejødiske fællesskaber, fx på studiet og arbejdspladsen, og at det kræver, at man nedtoner eller helt skjuler sin jødiske identitet.

64 % af respondenterne svarer, at de altid ofte eller af og til oplever, at det er lettere at blive accepteret i ikkejødiske fællesskaber, hvis de skjuler eller nedtoner deres identitet, jf. figur 7. Særligt efter angrebene 7. oktober 2023 og den efterfølgende krig i Gaza opleves det som sværere at være i ikkejødiske fællesskaber. Det vidner de mange uddybende kommentarer også om.

Figur 7: Accept i ikkejødiske fællesskaber

Andel af respondenter, der svarer, hvorvidt de oplever, at det er lettere at blive accepteret i ikkejødiske fællesskaber, hvis de skjuler eller nedtoner deres jødiske identitet.

Note: Antal respondenter = 465. Spørgsmål: "Oplever du, at det er lettere at blive accepteret i ikkejødiske fællesskaber, hvis du skjuler eller nedtoner din jødiske identitet?"

45 % blandt den yngste aldersgruppe (18-39 år) oplever, at accepten i ikkejødiske fællesskaber altid eller ofte kommer med betingelser. Det kan fx være i form af, at man som jøde skal udtrykke en bestemt holdning til den israelsk-palæstinensiske konflikt og krigen i Gaza for at blive accepteret. Det er stort set på niveau med aldersgruppen 40-59-årige (43 %), hvorimod den ældste gruppe på 60+-år i mindre grad (31 %) oplever en sådan betinget accept i ikkejødiske fællesskaber (se tabel 13 i bilag). Hvad forskellene skyldes, er der ikke en entydig forklaring på. En forklaring kan være, at de ældre i højere grad færdes i jødiske fællesskaber eller mere rummelige fællesskaber. Respondenternes besvarelser kan også indikere, at de 18-59-årige bevæger sig i kredse, hvor krigen i Gaza og den israelsk-palæstinensiske konflikt fylder meget, og at dette påvirker både holdninger og adfærd, fx på studiet og arbejdspladsen.

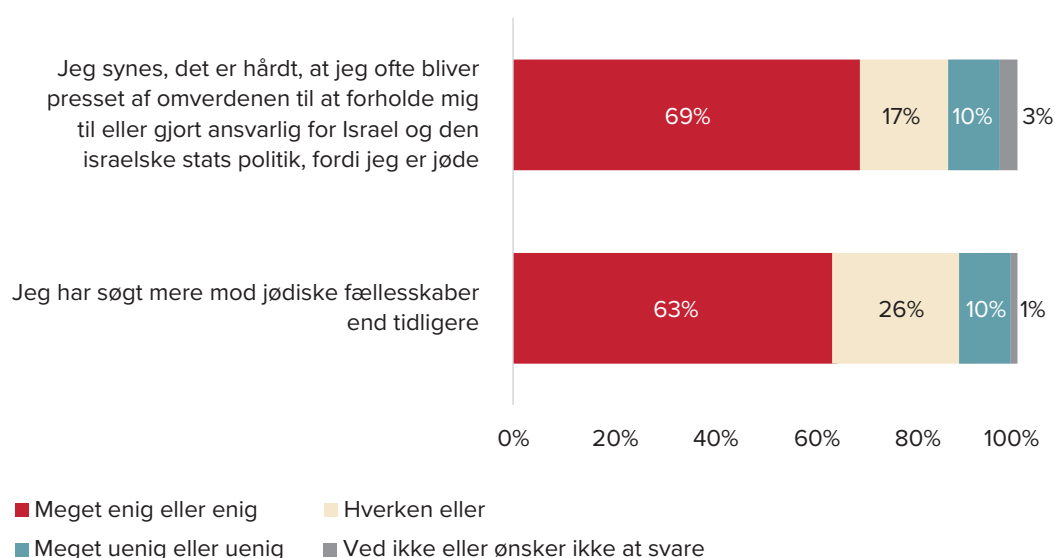
Et flertal af respondenterne (69 %) oplever at blive presset til at tage stilling til konflikten eller at blive gjort ansvarlig for den israelske stats politik alene på grund af deres jødiske baggrund, jf. figur 8.

Dette – sammen med den indvirkning, som angrebene 7. oktober 2023 og den efterfølgende krig i Gaza har haft – er sandsynligvis medvirkende til, at 63 % svarer, at de i tiden efter 7. oktober 2023 søger mere mod jødiske fællesskaber end tidligere, jf. figur 8.

En noget større andel af de yngre end de ældre svarer, at de oplever et pres fra omverdenen, ligesom flere har fundet det nødvendigt at søge mod jødiske fællesskaber (se tabel 14 i bilag). Denne tryghed i jødiske fællesskaber fremhæves også i Københavns Kommunes undersøgelse om tryghed blandt jøder.¹⁰¹ De jødiske fællesskaber kan for nogle opfylde et behov for tryghed og forståelse.

Figur 8: At færdes i fællesskaber i tiden efter 7. oktober 2023

Andel af respondenter, der svarer, at de er henholdsvis enige eller uenige i følgende udsagn.

Note: Antal respondenter = 465. Spørgsmål: "I hvilken grad er du enig eller uenig i følgende udsagn?" og "I hvilken grad er du enig eller uenig i følgende udsagn? Tag udgangspunkt i tiden efter 7. oktober 2023."

Vanskeligheden ved at finde plads og færdes i ikkejødiske fællesskaber, fremgår af respondenternes uddybende kommentarer.

” Oplevelser i fællesskaber

Med respondenternes egne ord.

”Jeg har altid politisk tilhørt venstrefløjen holdningsmæssigt med aktivisme og frivilligt arbejde. I de kredse er det helt sikkert et sted, jeg nedtoner eller skjuler den del [af den jødiske identitet].”

”Særligt i stærkt venstreorienterede miljøer, hvor jeg ofte har min gang, [kan jeg ikke være åben om min jødiske identitet].”

”Jeg synes, det er svært at dele [at være jøde] i grupper, der har meget stærke holdninger til Israel-Palæstina-konflikten. Jeg er sjældent helt uenig, men oplever en sorg over manglende sympati for jødiske lidelser. Det er der ikke plads til at dele.”

”Uden for jødiske fællesskaber er der ofte meget lidt forståelse for, hvad det vil sige at være jøde og have en jødisk identitet i al sin kompleksitet. Særligt efter 7. oktober har jeg oplevet i mine vennekredse, at det at være jøde bliver set på med en skepsis, som om man skal bevise, at man ikke er den 'forkerte' slags jøde, der ikke er tilstrækkeligt anti-Israel til deres smag. Mange af mine venner kommer i stærkt venstreorienterede miljøer, og jeg følte mig politisk forbundet med dem før 7. oktober, men efter føler jeg mig stærkt udgrænset som jøde.”

”Selv over for venner, jeg har kendt gennem 30-40 år, nedtoner jeg det jødiske, så de ikke skal synes, at det er for besværligt eller svært at være sammen.”

”Jeg kan godt opleve en irrationel angst, når jeg skal fortælle om min jødiske identitet i en gruppe af ikkejøder. Jeg er på den ene side glad for, at folk er interesserede og ser mig for den, jeg er, men på den anden side er der for mig en dyb usikkerhed forbundet med at være en så lille minoritet blandt en majoritet, der har et meget lille kendskab til og forståelse af jødedommen.”

”Jeg er meget stolt af mit ophav og glad for det, så generelt fortæller jeg ret hurtigt om det i relationer, men er begyndt at gøre det mindre efter 7. oktober af sikkerhedshensyn.”

”[I forhold til] jødiske og israelske forsamlinger: Jeg har generelt efter 7. oktober haft et større behov for at finde et fællesskab blandt andre jøder og israelere. Dog er alle jøder/israelere ikke ens, og derfor har jeg ofte holdt mig væk fra forsamlinger/events, som har haft et unuanceret fokus på Israel og negligeret Israels ageren samt haft negativ eller ligefrem hadefuld retorik mod palæstinenserne. Det er heller ikke forsamlinger, jeg føler mig velkommen i, eller som jeg kan stå inde for.”

7.3 Krigen i Gaza og den israelsk-palæstinensiske konflikt sætter sine spor

En undersøgelse om jødisk liv i Danmark vil uundgåeligt være påvirket af den verserende konflikt i Mellemøsten. Selvom krigen finder sted langt væk, trækker den tråde til Danmark, både blandt jøder og palæstinensere med direkte relationer til Israel og Gaza/Vestbredden, men også i befolkningen generelt. Konflikten præger jøders hverdag og gør det sværere at være jøde i forhold til det omkringliggende danske samfund. Af datamaterialet fremgår det, hvordan forskellige holdninger til konflikten blandt den jødiske minoritet kan være svære at håndtere i jødiske fællesskaber, hvor holdningerne til konflikten er lige så varierende, som den jødiske minoritet er mangfoldig,

Relationen til Israel, som for mange har en afgørende betydning for den jødiske identitet, jf. afsnit 6.2, er for mange jøder kompleks. Tiden efter 7. oktober 2023 har ikke gjort forholdet mindre komplekst. For at forstå den kompleksitet, der er forbundet med forholdet til Israel, er det nødvendigt at forstå, hvilken betydning Israel har for jøder. Kompleksiteten sætter flere respondenter ord på. De giver et indblik i det brede spektrum af følelser og holdninger, som den enkelte kan have i relationen til Israel, som rummer alt fra tæt identitetsmæssig tilknytning til Israel til en følelse af konstant at blive gjort ansvarlig for Israels handlinger i forbindelse med den israelsk-palæstinensiske konflikt, alene fordi man er jøde.

” Relationen til Israel er kompleks

Med respondenternes egne ord.

”Jeg har blandede følelser i forhold til det at være israelsk jøde. Jeg har også boet i udlandet i nogle år, og det har givet mig et større perspektiv på den israelske regering.”

”En bagvendt og kompleks tilknytning [til Israel] forbundet med stor vrede over den uretfærdighed mod det palæstinensiske folk, som etableringen af staten har medført.”

”Da jeg er jødisk, kan jeg til enhver tid bosætte mig og opnå stemmeret i Israel. Det forhold forpligter i forhold til at have en holdning til Israel, synes jeg. Og jeg er stærkt kritisk i forhold til staten Israel – efter 7. oktober mere end nogensinde. Som jøde er det vigtigt at stille sig frem med den holdning efter min mening. For det at være jøde er ikke det samme som at være tilhænger af staten Israel, og det er vigtigt at tydeliggøre.”

”Jeg vil sige, at Israel desværre har fyldt meget i mit liv. Min far og bedsteforældre var i koncentrationslejr, og jeg er vokset op med, at Holocaust har været meget tilstedeværende, og jeg har gået på Carolineskolen. Jeg er nu efter 7. oktober blevet modstander af den israelske regering og den form for stat, som Israel er blevet. At opleve, at Israel begår folkemord og ikke bremses af vestlige organisationer og lande, er fuldstændigt forfærdeligt.”

”Jeg kan ikke vælge, at denne konflikt ikke har noget med mig at gøre. Det er et land [Israel], som angribes, og som må forsvare sig. Jeg er ikke synderligt knyttet, men forstår mine forfædres behov for at have et sikkert land. Nu er mit eget land ved at blive farligt for mig at leve i. Det havde jeg aldrig troet kunne ske.”

”Jeg føler mig ikke ufri. Men er decideret påvirket af voldsomheden i retorikken, mange menneskers uhistoriske tilgang og massivt unuancerede holdninger til Israel-Palæstina, som det er kommet til udtryk efter 7. oktober (både blandt jøder, muslimer, venstrefløjen mv.). Og hvordan dette har udløst en retorik og udladning af traditionelt antisemitisk teori og troper. For mig skaber dette utryghed, da vi historisk har set, hvor det kan lede hen, og det rammer mig dybt [...]. Samtidig bløder mit hjerte for palæstinenserne i Palæstina og herhjemme. Det er tragisk, hvad der foregår.”

”Og når offentlige organisationer, aktivister, ledere eller politikere sympatiserer med palæstinenserne, hvilket er enormt vigtigt, tror jeg, mange jødisk-israelere har brug for en anerkendelse af, at dette ikke betyder, at Israel ikke har ret til at eksistere eller ret til trygge grænser, siden det er den eneste jødiske stat i verden. En anerkendelse af Israel og af, at det jødiske folk stadig gerne må være her, fra dem, der vil anerkende Palæstina, kunne være fedt og mindske eksistenstruslen og følelsen af at være 'the bad guy' konstant, offentligt og i medierne.”

”Det er en del af en traditionel jødisk opdragelse at få en tilknytning til Israel, men det bliver i stigende grad mere et forhold til en idé end til den virkelige stat, som den har udviklet sig til.”

En stor del af respondenternes uddybende kommentarer sætter også ord på, hvordan det for nogle kan opleves som svært at give sin mening til kende om en konflikt, hvor holdningerne er mange, og hvor debatklimaet opleves som tilspidset og polariseret. Denne oplevelse af uenighed er for mange forstærket af tiden efter angrebene 7. oktober 2023 og den efterfølgende krig i Gaza. På den ene side er der en glæde forbundet med den jødiske identitet, men samtidig oplever flere, at det er svært at finde et rum, hvor kritik af den israelske stats handlinger kan eksistere side om side med netop en glæde over at være jøde. Respondenternes uddybende kommentarer afspejler de mange forskellige holdninger til konflikten. De mange forskellige holdninger er bl.a. påvirket af faktorer som alder og politisk tilhørsforhold. Fx giver flere respondenter udtryk for, at det kan være vanskeligt at finde plads til egen holdning, hvad enten det er i fx venstreorienterede miljøer eller jødiske fællesskaber.

” Svært at finde plads til egen holdning i en konfliktfyldt verden

Med respondenternes egne ord.

”Jeg er venstreorienteret og har tidligere været aktiv omkring palæstinensernes rettigheder og frihedskamp. Men jeg har haft svært ved at finde et ben at stå på i forhold til den nuværende mobilisering omkring Gazakrigen, hvor jeg oplever, at kritikken af Israel kan glide over i en ikkeerkendt antisemitisme og relativisering af Holocaust. Og samtidig er jeg rystet over de europæiske regeringslederes brug af jøders sikkerhed som påskud for at støtte Israels forbrydelser, som jeg mener, retmæssigt bør betegnes som et folkemord. Dette ser jeg også som et udtryk for antisemitisme og som meget farligt.”

”Støtte til Israels nuværende regering og accept af Israels krig i Gaza er både politisk og menneskerettighedsmæssigt forkasteligt og bidrager også indirekte til antijødiske perspektiver. Som jøde i Danmark oplever jeg det aspekt som meget utrygt.”

”Jeg har oplevet skepsis og had fra andre jøder i Danmark, fordi jeg forholder mig kritisk til Israels folkemord på palæstinensere.”

”Jøder, der både kritiserer den ekstreme israelske fløj og den ekstreme palæstinensiske fløj, er lige nu enormt udsatte. Der er ingen fællesskaber, der rummer sorgen og empatien for begge folk, og vi, som retter kritikken begge veje, kan risikere at møde trusler både fra den palæstinensiske fløj såvel som den dansk-israelske fløj.”

”I et demokratisk samfund burde der være plads til, at vi åbent kan støtte Israel uden frygt. Det er fuldstændigt legitimt at have og udtrykke sympati med Israel, men det er uacceptabelt, at sådanne ytringer mødes med chikane, had og dødstrusler. Når retten til at ytre sig frit bliver truet, rammer det ikke kun os – det undergraver hele det demokratiske fundament, vores samfund er bygget på.”

”Der er et enormt mentalt stress i at skulle navigere i verden efter 7. oktober. Jeg overvejer hele tiden, hvad andre tænker om mig. Jeg er hele tiden på vagt både fysisk, men også over for stødende budskaber online og i det offentlige rum. Jeg er nødt til at lære et helt nyt sprog om zionisme, jødedom, antisemitisme og Israel, fordi hele landet pludselig slynger om sig med de termer. Og jeg har været nødt til at læse enormt meget op på antisemitisme for at kunne forstå, hvad fanden det er, der rammer mig.”

”Hver uge siden 7. oktober har jeg hørt kampråb om jøders udslettelse foran mit hjem, når demonstrationerne for Palæstina tramper forbi. Det er usigeligt smertefuldt. Vi har alle venner og familie, der enten var eller kender nogen, der var ved Novafestivalen. Vi jøder er skræmt fra vid og sans, og når man har familie og venner i Israel, der i generationer er styrtet til beskyttelsesrum, mens vi herhjemme lever trygt og godt, så begynder vi at ane den angst, de lever med, på os selv. Retorikken er så ond og uoplyst, at alle, jeg kender, frygter det værste.”

”Jeg savner nuancerne. I det jødiske samfund er samtalen voldsomt polariseret. Så snart man kritiserer Israel, ses man som ’terroristsympatisør’ – det blev [et familiemedlem] beskyldt for. Der er derfor en social kontrol af ens holdninger. Det samme ses ved de propalæstinensiske demonstrationer – der er jeg bare bange for, at de vil være voldelige. Jeg vil ikke deltage i en demonstration, medmindre den handler om fred for alle, som både har palæstinensiske og israelske flag.”

”Jeg har generelt set sympati for dem [palæstinensere], men jeg har ikke sympati for alle de – og der er mange, for de råber højt – der råber op om, at jøder skal dø, og at Israel skal udslettes. Det er min oplevelse, at mange jøder i Danmark deler denne holdning.”

”Jeg har ingen sympati for de palæstinensere, som bor i Danmark og bringer deres konflikt med herop i vores gader. Jeg har sympati for den del af den palæstinensiske befolkning, som bor i Mellemøsten, som ikke støtter Hamas, og som ønsker en fredelig tostatsløsning.”

”Jeg har ikke oplevet, at der var samlende demonstrationer, der var pro fred. De var enten pro den ene eller den anden part. Demoer pro palæstinenserne var desuden med slagord og aggression, som jeg ikke ville være en del af. Demoer pro Israel var lig med at vise støtte til den siddende regering, hvilket jeg ikke kan stå inde for. Jeg har derfor kun deltaget i apolitiske mindehøjtideligheder for ofre for 7. oktober.”

”Jeg føler hverken, at de propalæstinensiske eller de proisraelske demonstrationer repræsenterer eller afspejler mine værdier eller holdning til konflikten. De propalæstinensiske demonstrationer anvender en virkelig voldsom retorik, og dem, der organiserer det, har nogle ekstreme holdninger til, hvordan konflikten bør løses, som jeg absolut ikke deler. Flere af kampråbene og kommunikationen grænser meget kraftigt op til antisemitisme og bidrager til en meget kraftig dæmonisering af israelere. De proisraelske demonstrationer har jeg heller ikke haft lyst til at deltage i, da jeg ikke er enig i det meget ensidige fokus og ikke nødvendigvis deler arrangørernes holdning til konflikten. Jeg har ikke lyst til at deltage i demonstrationer, hvor jeg ikke er sikker på, at jeg er enig i det, der bliver sagt. Jeg ønsker fred,

tryghed, sikkerhed og værdighed for både palæstinensere og israelere. [...] Det savner jeg et rum, hvor man kan enes om.”

”Jeg føler mig desværre utryk til pro-Palæstinademonstrationer. Jeg føler hurtigt, det bliver ensidigt og unuanceret, og frygter i værste fald, at nogle af dem, der er der, slet ikke mener, jøder, Israel eller israelere burde eksistere. Derfor kan jeg som halvt jøde og israeler være utryk i min baggrund og føle, at min eksistens nogle gange trues. Jeg føler dog, jeg sympatiserer for meget med Palæstina til at passe ind i mange pro-Israelskredse. Og jeg ville heller ikke turde møde op til en offentlig pro-Israelforsamling af frygt for terror, chikane eller andet.”

”Der findes hverken proisraelske eller propalæstinensiske forsamlings, hvor jeg ikke ender med at skulle gå på kompromis med, hvad jeg mener, er rigtigt. Desuden vil jeg ikke deltage i den tokenisering af jøder, der er i de propalæstinensiske demonstrationer – jeg vil ikke gå med et skilt, der validerer eller ophøjer min stemme i kraft af min identitet, og jeg oplever en kraftig fetichering af både jødiske og palæstinensiske stemmer netop der.”

”Demonstrationernes budskaber er for simplificerede på begge sider. Og jeg tør slet ikke blive set til en proisraelsk demonstration i forhold til sikkerhed. Jeg oplever en ekstremisme blandt proisraelere og en manglende indlevelse i palæstinensernes lidelser, som jeg ikke har lyst til at være tæt på. Jeg undlod at deltage i det krystalnatarrangement, der blev afholdt foran synagogen, da det var den politiske højrefløjss skueproces. Jeg deltog derfor i det arrangement, der havde et intersektionelt perspektiv på, at ingen minoriteter skal opleve at blive udsat for diskrimination og forfølgelse.”

”Jeg har oplevet skepsis og had fra andre jøder i Danmark, fordi jeg forholder mig kritisk til Israels folkemord på palæstinensere.”

”Den mest aggressive og nedsættende behandling, jeg selv har oplevet, er fra Israelstøttende jøder.”

”Flere, jeg kender, har været udsat for at blive kaldt kapo, selvhadende jøder og falske jøder, fordi de er aktive i den propalæstinensiske bevægelse eller blot kritiserer Israel.”

”Jeg har stor sympati med familierne til de civile palæstinensere, der tager afstand fra Hamas, som er påvirket. Men de palæstinensere, der støtter Hamas, de palæstinensere, der spreder misinformation, hadefulde budskaber, klistrer byen til med anti-Israelsklistermærker og råber aggressivt: 'From the river to the sea' – dem har jeg ikke meget tilovers for.”

8 Oplevet antisemitisme, forskelsbehandling og social eksklusion

Resumé af kapitlet:

- 96 % har inden for de seneste 12 måneder været udsat for eller overværet antisemitisme enten online eller i det fysiske eller offentlige rum. Omfanget peger på, at antisemitiske budskaber flourer bredt, uanset om det er i det fysiske rum eller online. Antisemitisme forstås i denne undersøgelse som fordomme overfor eller had mod jøder.
- 39 % har oplevet personligt rettet antisemitisme inden for de seneste 12 måneder fx i form af tilråb, chikane, trusler eller vold. På trods af at disse episoder kan være strafbare, har kun få anmeldt dem til politiet.
- 12 % har oplevet personligt rettet antisemitisme i form af trusler, hærværk eller vold, der kan kategoriseres som oplevede hadforbrydelser. At have flere synlige identitetsmarkører såsom navn og jødiske symboler øger risikoen for at blive udsat for trusler, hærværk og vold.
- 17 % har oplevet forskelsbehandling på grund af deres jødiske identitet, oftest ved at få dårligere service eller betjening i butikker eller ved at blive stillet ringere på deres arbejdsplads. Op mod halvdelen (47 %) har oplevet social eksklusion fordi de er jøder, fx ved at blive mødt med fordomme, fornærmende ord eller nedværdigende vittigheder.

I dette kapitel undersøger vi først antisemitismens udbredelse og former, som respondenterne oplever det. I de efterfølgende afsnit kommer vi nærmere ind på antisemitisme på flere niveauer; som antisemitiske budskaber, tilfælde af personligt rettet antisemitisme, og når den kommer til udtryk som forskelsbehandling og social eksklusion.

Kapitlet er struktureret som følger;

- Antisemitisme - afsnit 8.1. Hvorvidt man har oplevet eller overværet en eller flere former for antisemitisme i løbet af de seneste 12 måneder. Det kan være på sociale medier og/eller i det fysiske eller offentlige rum.
- Personligt rettet antisemitisme – afsnit 8.2. Hvorvidt respondenterne har oplevet antisemitisme i form af tilråb, chikane, trusler eller vold, der var rettet personligt mod dem i løbet af de seneste 12 måneder. Nogle af disse tilfælde kan også kategoriseres som oplevede hadforbrydelser.
- Forskelsbehandling og social eksklusion – afsnit 8.3. Hvorvidt respondenterne har oplevet forskelsbehandling og/eller social eksklusion inden for de seneste 12 måneder, som de vurderer skete, fordi de er jøder.

Alle respondenter er præsenteret for spørgsmål om henholdsvis antisemitisme, personligt rettet antisemitisme og forskelsbehandling og social eksklusion.

8.1 Antisemitisme

For at undersøge, hvordan antisemitisme kommer til udtryk og opleves af respondenterne, har vi spurgt dem, om de har oplevet eller overværet antisemitisme inden for de seneste 12 måneder. Hændelserne kan have fundet sted online på sociale medier, nyhedssider mv. eller i det offentlige og fysiske rum, fx på gaden eller i offentlig transport.

Antisemitisme forstås i denne undersøgelse som fordomme over for eller had mod jøder. Denne forståelse læner sig op ad definitionen formuleret af FN's specialrapportør for religions- og trosfrihed (se afsnit 4.4).

Hvorvidt en hændelse er antisemitisk, vil altid bero på en konkret vurdering. Uanset udkommet af en sådan vurdering kan en hændelse opleves som antisemitisme for den, der oplever den.

Når vi i det følgende taler om "oplevet antisemitisme", bygger det på respondenternes egne oplevelser af hændelsen.

Antisemitisme i undersøgelsen

Vi benytter følgende spørgsmål til at undersøge, hvorvidt respondenterne har oplevet antisemitisme. Har respondenterne svaret ja til at have oplevet én eller flere af de listede former for antisemitisme, kategoriseres det som oplevet antisemitisme.

”De næste spørgsmål handler om dine oplevelser med antisemitisme og forskelsbehandling. Først spørger vi om dine oplevelser med at blive udsat for eller overvære antisemitiske hændelser. Derefter spørger vi til hændelser, der var rettet direkte mod dig, i form af tilråb, trusler, chikane eller vold og dine oplevelser med forskelsbehandling. Vi beder dig om at svare uanset, om du har haft personlige oplevelser med antisemitisme eller forskelsbehandling.

Du skal svare ud fra din egen vurdering af oplevelserne.

Antisemitisme, forstået som fordomme overfor eller had mod jøder, kan komme til udtryk på mange måder. Har du indenfor de seneste 12 måneder været udsat for eller overværet en eller flere af følgende former for antisemitisme? Du kan angive flere svar.

Listen er ikke udtømmende, og det vil altid være en konkret vurdering, om en hændelse er antisemitisme. Har du været udsat for eller overværet antisemitiske hændelser, der ikke fremgår, kan du skrive det under rubrikken ”Uddyb gerne”.

	Ja, i det offentlige eller fysiske rum	Ja, online	Nej	Ved ikke	Ønsker ikke at svare
Opfordring til vold mod jøder					
Nedsættende, krænkende eller hadefulde kommentarer om jøder fx jøde som skældsord					
Anti-jødiske slogans og nazistiske symboler					
Konspirationsteorier om jøder fx at jøder er ansvarlige for begivenheder såsom corona-pandemien, finanskrisen, krige mv.					
Negative stereotyper fx om jødernes magt, indflydelse og udseende					
Holocaustbenægtelse eller bagatellisering af Holocaust					

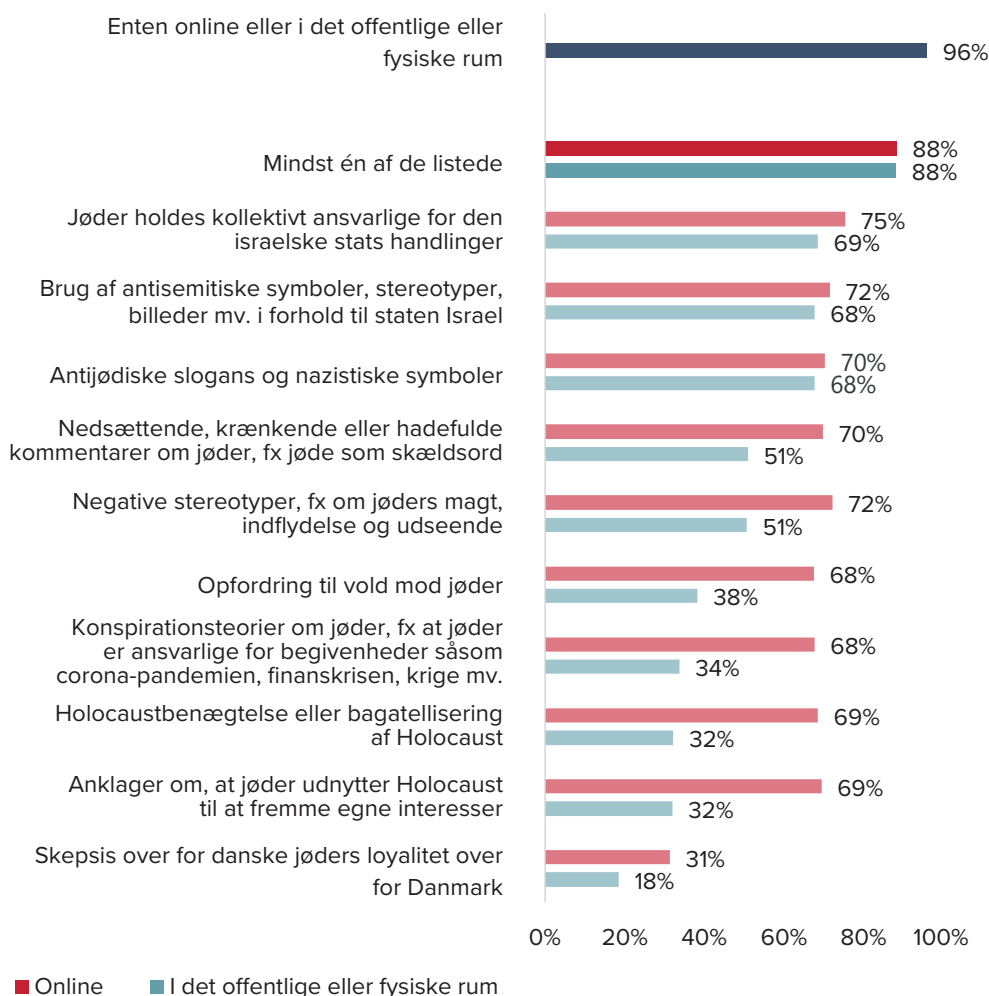
Anklager om, at jøder udnytter Holocaust til at fremme egne interesser					
Skepsis overfor danske jøders loyalitet over for Danmark					
Jøder holdes kollektivt ansvarlige for den israelske stats handlinger					
Brug af antisemitiske symboler, stereotyper, billeder mv. i forhold til staten Israel					

8.1.1 Antisemitisme er så udbredt, at den er svær at undgå

Figur 9 viser omfanget af oplevet antisemitisme både online og i det fysiske eller offentlige rum samt de forskellige typer af antisemitiske hændelser. Samlet set angiver 96 % af respondenterne, at de har været udsat for eller overværet antisemitiske hændelser inden for de seneste 12 måneder.

Figur 9: Antisemitisme, fordelt på typer af antisemitisme, og hvor den fandt sted

Andel af respondenter, der svarer ja til, at de har været udsat for eller overværet antisemitiske hændelser inden for de seneste 12 måneder

Note: Antal respondenter = 465. For hver form for antisemitisme kan respondenterne svare "ja, online", "ja i det offentlige eller fysiske rum", "nej", "ved ikke" og "ønsker ikke at svare". I figuren er kategorierne "nej", "ved ikke" og "ønsker ikke at svare" udeladt. Spørgsmål: "Har du indenfor de seneste 12 måneder været udsat for eller overværet en eller flere af følgende former for antisemitisme? Du kan angive flere svar."

De hyppigste former for oplevet antisemitisme, som respondenterne angiver, er relateret til staten Israel, enten i form af brug af antisemitiske symboler mv. eller budskaber eller ved at jøder bliver holdt kollektivt ansvarlige for den israelske stats handlinger – disse former er særligt udbredte både online og i det offentlige eller fysiske rum. Mange oplever eller overværer også anti-jødiske slogans, nazistiske symboler og nedsættende, krænkende eller hadefulde kommentarer om jøder.

Der tegner sig altså et tydeligt billede af, at det er næsten umuligt at undgå antisemitiske fordomme og symboler, når man færdes online eller i det offentlige rum. Mange respondenter uddyber i kommentarer, at de oplever omfanget af antisemitisme som markant højere i tiden efter 7. oktober 2023 end før. En del af eksemplerne på oplevet antisemitisme relaterer sig da også til den israelsk-palæstinensiske konflikt, fx oplevelser i forbindelse med demonstrationer, slagord, plakater og klistermærker i det offentlige rum, der rummer antisemitiske udtryk.

Selvom de to hyppigst udbredte svarkategorier indeholder referencer til Israel, rykker det stort set ikke ved omfanget, der har mødt antisemitisme, hvis de to kategorier, der benævner Israel udelades. Baseret på de øvrige otte svarkategorier har 94 % været udsat for eller overværet antisemitisme inden for de seneste 12 måneder.

Omfanget af antisemitisme i denne undersøgelse er i tråd med en undersøgelse foretaget af EU's Agentur for Grundlæggende Rettigheder (FRA) før 7. oktober 2023. Her svarer 93 % af de danske respondenter, at de har været udsat for eller overværet antisemitisme inden for det seneste år.¹⁰² Det er særligt online, at de mange forskellige typer af antisemitisme flourerer. Men selvom antisemitismen er mere massiv online, er sandsynligheden for, at respondenterne på et eller andet tidspunkt i løbet af et år har været udsat for eller overværet antisemitisme, den samme henholdsvis online og i det fysiske eller offentlige rum. Figur 9 viser, hvilke former for antisemitisme der er mest udbredt, men figuren fortæller ikke noget om, hvor ofte respondenterne møder de forskellige former for antisemitisme.

Det er tydeligt at se ud fra de uddybende kommentarer, at antisemitismen for mange opleves som allestedsnærværende. I det følgende beskrives antisemitismen nærmere, som den opleves af respondenterne. For de personligt rettede angreb se afsnit 8.2.

Udbredelsen af sociale medier gør, at antisemitiske budskaber kan få en stor eksponering. Selvom besvarelserne jf. figur 9 siger noget om omfanget af antisemitisme i offentligheden, siger de altså ikke noget om, hvor mange mennesker der spreder antisemitiske budskaber. En stor undersøgelse foretaget af Analyse og Tal og Trygfonden, som tager udgangspunkt i 73 millioner opslag og kommentarer på Facebook, viser fx, at blot 1,5 % af brugerne på Facebook står for samtlige hadefulde kommentarer.¹⁰³

Fordi antisemitismen er så udbredt, og fordi der er så få jøder i Danmark, er der stor risiko for, at man selv eller ens familie, venner og bekendte udsættes for eller er vidne til antisemitisme. Dette afspejles også i de uddybende kommentarer. Det ydre og negative pres, en lille minoritet kan opleve fra omverdenen, øger risikoen for minoritetsstress markant, både for gruppen og den enkelte (se afsnit 4.3.3.2).

” Oplevelser med antisemitisme

Med respondenternes egne ord.

”Jeg har oplevet antisemitisk retorik og fordomme knyttet til krigen i Israel. (...) det har været tydeligt, at både ved demonstrationer i Københavns gader samt online, er retorikken blevet skærpet og mere hadefuld mod jøder efter krigen startede i Israel.”

”Jeg har kun oplevet antisemitisk adfærd i forbindelse med demonstrationer eller set posters/klistermærker m.m. rundt omkring i byen eller på universitetet.”

”To af mine kollegaer syntes godt om opslag på LinkedIn med budskaber om at israelere og jøder bruger Holocaust til deres fordel (...).”

”Jeg har flere gange oplevet graffiti med store hagekors samt skriften ”død over alle jøder” i mit nærområde, samt antijødiske stickers.”

”Jeg er personligt blevet overfaldet af en mand i det offentlige rum, som gav udtryk for stort set alle de ovenstående [svarmulighederne] former for antisemitisme og mente at man burde ”stille os op på række og skyde os” - og at han ville gøre det, hvis han bestemte. Derudover har jeg set meget antisemitisme online og i det offentlige rum i form af graffiti, klistermærker, swastikas [hagekors] og jødestjerne malet side om side i toget mv.”

”(...) Jeg har nogle få venner og familie, der ser jødiske/israelske ud, som er blevet råbt ad eller forsøgt overfaldet.”

”Jeg er bl.a. i samtale med en tilfældig på en bar blevet omtalt som jødisk ukrudt, fået at vide at holocaust jo ikke gik ud over mig, så der var intet at være ked af mm.”

”Man bliver ked af det, når man i massemedier hører forskellige nedsættende bemærkninger [om jøder].”

”Den mest markante form for antisemitisme i det offentlige rum er dog den, der har at gøre med at jøder kollektivt holdes til ansvar for Israels handlinger.

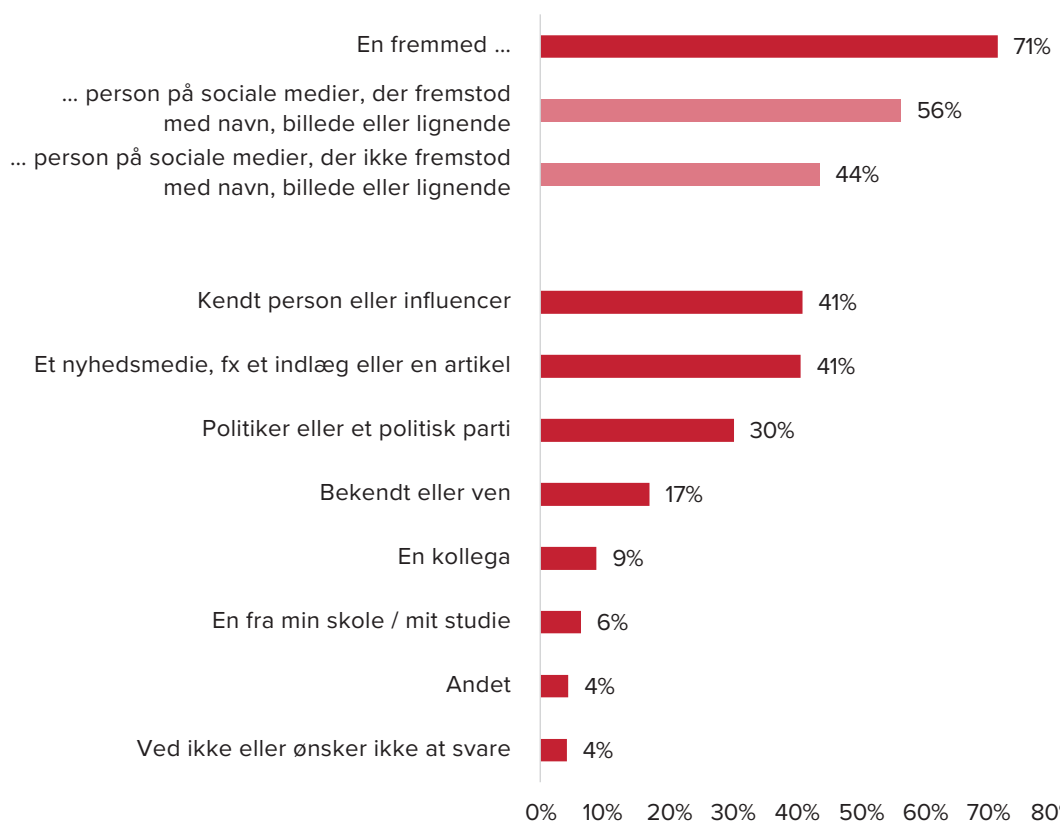
8.1.2 Afsenderen af antisemitisme

Denne undersøgelse kan ikke sige noget om, hvor mange der spreder antisemitiske budskaber, men det følgende afsnit beskriver afsenderen af de antisemitiske budskaber, som respondenterne oplever det. 71 % af de respondenter, der har oplevet eller overværet antisemitisme, svarer, at det var en person, som de ikke kendte, der stod bag, jf. figur 10. Men mange svarer også, at det er offentlige personer, influencere eller nyhedsmedier (41 %), der står bag de antisemitiske budskaber. Respondenterne angiver ofte flere afsendere af den seneste hændelse, hvilket kan skyldes at der både kan være tale om en afsender og en videreformidler.

Henholdsvis 9 % og 6 % svarer, at den digitale antisemitisme kommer fra kollegaer eller en fra skolen/studiet. Selvom dette er sjældnere, kan sådanne tilfælde opleves som langt mere alvorlige, fordi det sker steder, hvor man i høj grad kan forvente at kunne færdes uden fordomme og had fra omgivelserne.

Figur 10: Antisemitisme online, og hvem der stod bag

Andel af respondenter, der svarer, at der var en given afsender på antisemitismen online.

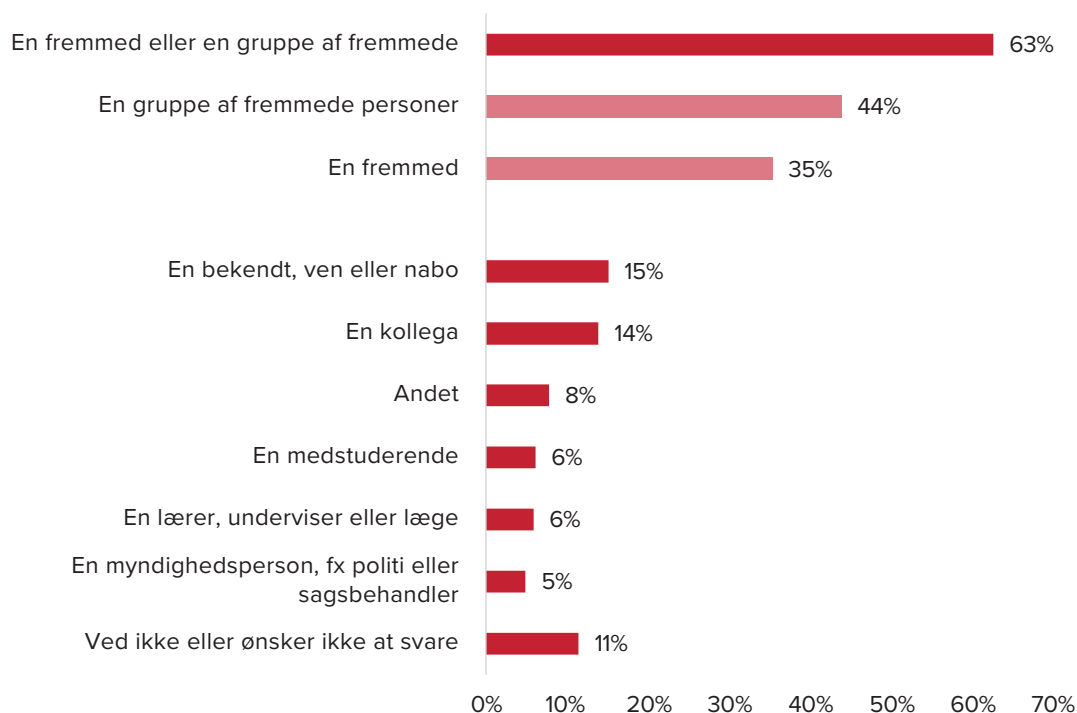

Note: Antal respondenter = 410. I figuren indgår de respondenter, der har svaret, at de har været udsat for eller overværet antisemitisme online inden for de seneste 12 måneder. Spørgsmål: "Tænk på den seneste antisemitiske hændelse, du var udsat for eller overværede, der foregik online. Hvem stod bag hændelsen? Du kan angive flere svar."

Når det kommer til antisemitisme i det offentlige eller fysiske rum, svarer størstedelen af respondenterne (63 %), ligesom ved online antisemitisme, at det var en fremmed eller gruppe af fremmede (i betydningen personer, som respondenterne ikke kender), der stod bag antisemitismen, jf. figur 11. 15 % svarer, at det i det seneste tilfælde var en bekendt, ven eller nabo, der stod bag hændelsen, mens 14 % svarer, at det var en kollega.

Figur 11: Antisemitisme i det offentlige eller fysiske rum, og hvem der stod bag

Andel af respondenter, der svarer, at der var en given afsender på antisemitismen i det offentlige eller fysiske rum.

Note: Antal respondenter = 410. I figuren indgår de respondenter, der har svaret, at de har været udsat for eller overværet antisemitisme i det offentlige eller fysiske rum inden for de seneste 12 måneder. Spørgsmål: "Tænk på den seneste antisemitiske hændelse, du var udsat for eller overværede, der foregik i det offentlige eller fysiske rum. Hvem stod bag hændelsen? Du kan angive flere svar."

8.1.2.1 Andre ekstreme holdninger

Antisemitismeforskere og efterretningstjenester peger på, at antisemitiske holdninger ofte går hånd i hånd med andre ekstreme holdninger, og kan være et bærende element for ekstremistiske holdninger og grupperinger, hvor andre minoriteter også står for skud.¹⁰⁴ Derfor har vi også spurgt respondenterne, hvorvidt de vurderer, at afsenderen af det seneste oplevede eller overværede tilfælde af antisemitisme havde andre ekstreme holdninger. I figur 12 indgår både svar fra respondenter, der har oplevet hændelser online og/eller i det fysiske eller offentlige rum. Figuren baserer sig på 410 respondentes vurdering af den seneste online hændelse og 410 respondentes vurdering af den seneste hændelse i det offentlige og fysiske rum.

I spørgsmålet er det muligt at svare ja og uddybe på én linje, hvilken/hvilke andre ekstreme holdninger respondenterne mener, at afsenderen havde. Det er altså respondenterne selv, der har angivet svarene, der derefter er blevet kategoriseret og grupperet i tematikker.

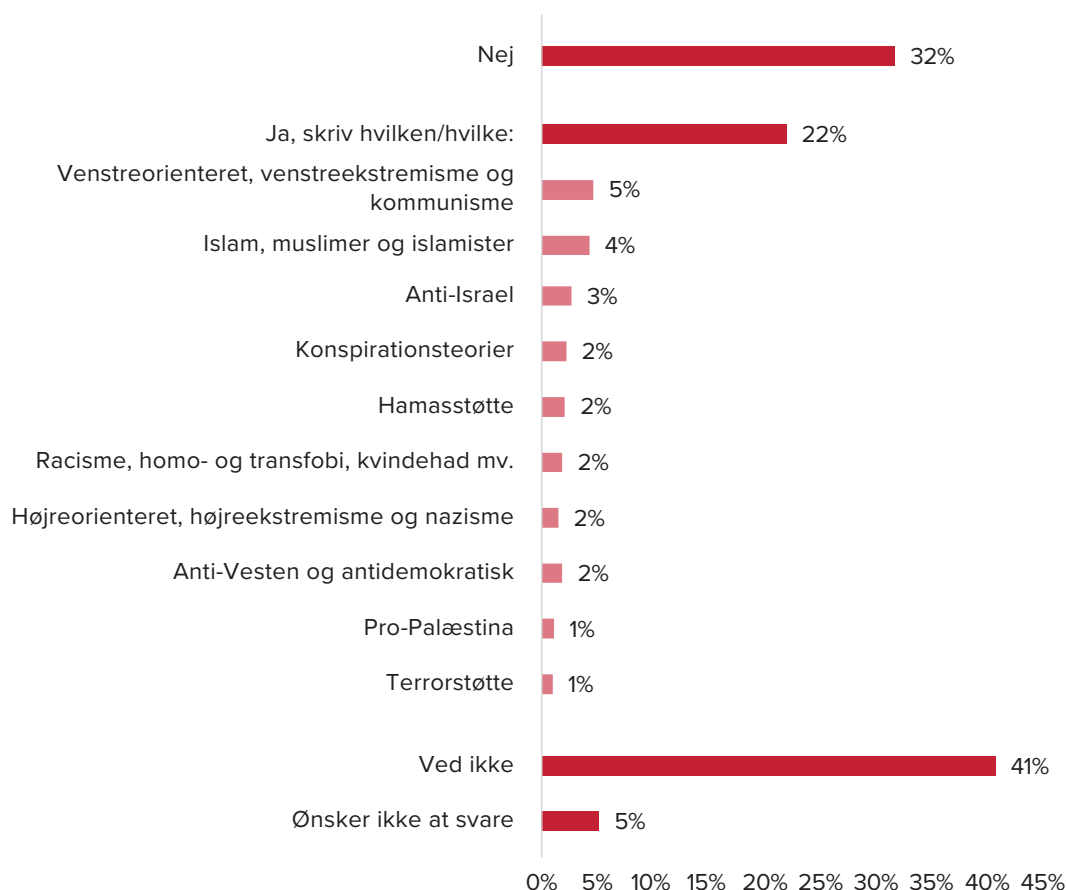
Cirka hver tredje (32 %) svarer, at afsenderen ikke havde andre ekstreme holdninger, og størstedelen (41 %) svarer, at de ikke ved, hvorvidt afsenderen havde andre ekstreme holdninger, jf. figur 12. Det kan fx være de mange tilfælde, hvor det er en fremmed, der står bag, og som alene giver udtryk for antisemitisme, og hvor man er usikker på, om der også ligger andre holdninger til grund. Det kan også være udtryk for, at det er svært at besvare spørgsmålet, da der spørges ind til noget ikkesynligt ved afsenderen og personens

motiv. Tallene skal derfor ikke ses som en karakteristik af antisemitismens natur, og hvilke ekstreme holdninger den kan gå hånd i hånd med.

22 % af respondenterne angiver, at afsenderen havde andre ekstreme holdninger, og er i spørgeskemaet blevet bedt om at uddybe deres svar. Det er ikke muligt at svare ja til dette spørgsmål uden at uddybe i tekstfeltet. Bag de 22 % er henholdsvis 108 respondenter, der har angivet ja til en online hændelse, og 72 respondenter, der har angivet ja til en hændelse i det fysiske eller offentlige rum. Efter at have gennemgået de samlet set 180 besvarelser er besvarelserne grupperet tematisk.¹⁰⁵ Grupperingerne fremgår af figur 12. Da en del besvarelser angår alt fra venstreorienteret til venstreekstreme, kommunister og andre termer, er disse fx grupperet samlet. Det skal understreges, at sådanne holdninger ikke nødvendigvis er ekstreme, men at respondenterne har vurderet dem som sådan. Fx er det ikke en ekstrem politisk holdning i sig selv at være hverken pro-Palæstina, venstreorienteret eller højreorienteret.

Figur 12: Hvorvidt personen/personerne, der stod bag den seneste hændelse af antisemitisme, havde andre ekstreme holdninger

Andel af respondenter, der svarer, hvorvidt afsenderen af personligt rettet antisemitisme havde andre ekstreme holdninger.

Note: Antal observationer = 410 respondenter (online) + 410 respondenter (offline) = 820. I figuren indgår de respondenter, der har svaret, at de har været udsat for eller overværet antisemitisme inden for de seneste 12 måneder. En besvarelse kan indgå i flere kategorier og det er derfor ikke muligt at summere de enkelte tematikker i figuren. Spørgsmål: "Tænk stadig på den seneste antisemitiske hændelse, du var udsat for eller overværede, der foregik [online] / [i det offentlige eller fysiske rum]. Var der da tegn på, at personen/personerne – udover at have antisemitiske holdninger - havde andre ekstreme holdninger."

De 22 % nævner en bred vifte af holdninger – heriblandt ”venstreorienteret, venstre-ekstremisme og kommunisme” (5 %), ”islam, muslimer og islamister” (4 %), ”anti-Israel” (3 %), ”konspirationsteorier” (2 %), ”Hamassstøtte” (2 %), ”anti-Vesten og antidemokratisk” (2 %) og ”racisme, homo- og transfobi, kvindehad mv.” (2 %), ”højreorienterede, højre-ekstremistiske eller nazistiske” holdninger (2 %) og ”Anti-Vesten og antidemokratisk” (2 %). Spørgsmålet om andre ekstreme holdninger læner sig op ad formuleringen i en undersøgelse fra FRA udført i 2023¹⁰⁶ (før 7. oktober) blandt europæiske jøder. Her angiver ca. en tredjedel af dem, der oplevede antisemitisk chikane, at de ikke umiddelbart kan vurdere, om personen/personerne bag havde andre ekstremistiske holdninger end antisemitisme. Af den førnævnte tredjedel angav respondenterne cirka ligeligt de ekstremistiske holdninger til at være henholdsvis; højreekstremistiske, venstreekstremistiske og islamisk ekstremistiske. Der er ikke tal for Danmark. Hvor FRA-undersøgelsen præsenterer en række ekstreme holdninger i svarkategorierne, har vi valgt at gøre brug af et åbent svarfelt for ikke at påvirke respondenterne. Herefter er de blevet kategoriseret.

8.2 Personligt rettet antisemitisme

Spørgsmålet om, hvorvidt respondenterne har oplevet eller overværet antisemitisme inden for det seneste år, omfatter antisemitiske holdninger mod jøder generelt, men ikke nødvendigvis, hvordan denne kom til udtryk, eller om den var personligt rettet.

I de opfølgende spørgsmål fokuserer undersøgelsen derfor på, hvorvidt respondenterne har oplevet personligt rettet antisemitisme i form af tilråb, trusler, chikane eller vold, fordi de var jøder. Nogle af disse tilfælde kan også kategoriseres som oplevede hadforbrydelser, der kan være strafbare.

8.2.1 Den retlige beskyttelse mod hadforbrydelser

Det menneskeretlige forbud mod diskrimination indbefatter også et forbud mod hadforbrydelser, der er den alvorligste form for diskrimination. Hadforbrydelser er forbrydelser, der er motiveret af fordomme og had på grund af offerets (formodede) tilhørsforhold til en bestemt gruppe, fx en religiøs, etnisk eller national gruppe. Antisemitisme kan være strafbart og i nogle tilfælde dømmes som en hadforbrydelse (en straffskærpende omstændighed).

Både international og europæisk menneskeret forpligter medlemslandene til at forbyde og bekæmpe hadforbrydelser, herunder forbrydelser motiveret af antisemitisme.¹⁰⁷ Det gælder ikke bare i forhold til at kriminalisere hadforbrydelser, men også i forhold til at efterforske, om en forbrydelse er begået med et hadmotiv, samt effektivt at efterforske og retsforfølge hadforbrydelser.¹⁰⁸

Også beskyttelse mod hadefulde ytringer er en menneskeret. FN's Konvention om Borgerlige og Politiske rettigheder fastslår i artikel 20, at tilskyndelser til nationalt had, racehad eller religiøst had, som ophidser til forskelsbehandling, fjendtlighed eller vold, skal forbydes.

I Danmark er hadforbrydelser kriminaliseret i straffelovens § 81, nr. 6. Det slås her fast, at det er en skærpende omstændighed, hvis en forbrydelse er begået på baggrund af fordomme og had til bl.a. andres etniske oprindelse eller religion. Det vil sige, at hvis en forbrydelse – fx vold, trusler eller hærværk – er motiveret af antisemitisme, fører det til en strengere straf end ved tilsvarende kriminalitet uden hadmotiv.

Hadefulde ytringer er kriminaliseret i straffelovens § 266 b – også kendt som racisme-paragraffen. Paragraffen kriminaliserer offentlige udtalelser, der truer, forhåner eller nedværdiger personer eller grupper på baggrund af fx deres tro eller etniske oprindelse. Det betyder fx, at antisemitiske ytringer, både mundtlige og skriftlige, kan straffes, hvis de fremsættes offentligt eller med forsæt til udbredelse i en bredere kreds.

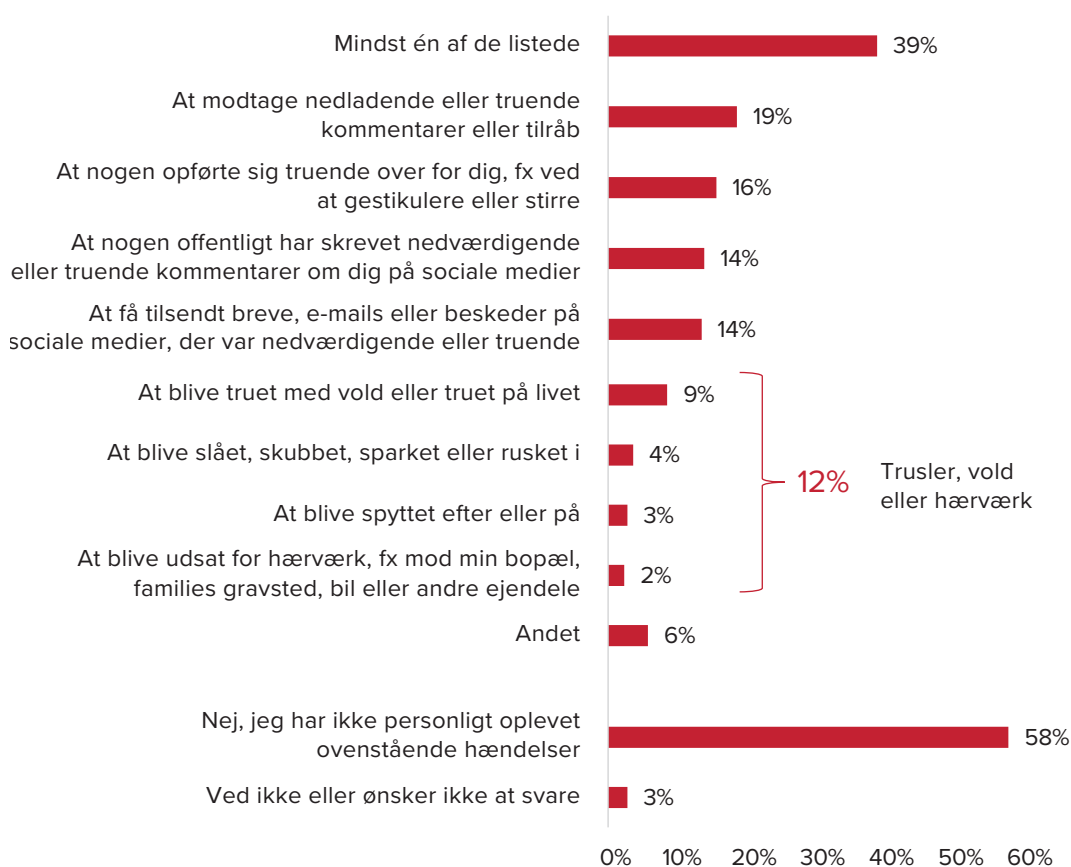
Instituttet har i en analyse af tal på hadforbrydelsesområdet tidligere påpeget, at der er stor diskrepans mellem omfanget af oplevede hadforbrydelser i Justitsministeriets offerundersøgelser og antallet af registrerede hadforbrydelser ved politiet.¹⁰⁹ Det lave antal registrerede hadforbrydelser kan dels skyldes, at personer, der udsættes for hadforbrydelser, ikke anmelder det til politiet og dels, at politiet ikke har pligt til at registrere, hvorvidt ofret selv oplever at have været udsat for en hadforbrydelse ved anmeldelse. Der er derfor risiko for, at en sag fx registreres som vold, men uden et hadmotiv.

8.2.2 Personligt rettet antisemitisme

39 % af respondenterne har inden for de seneste 12 måneder oplevet personligt rettet antisemitisme i form af tilråb, trusler, chikane eller vold, jf. figur 13. Flest (19 %) har oplevet, at nogen har opført sig nedladende eller truende over for respondenterne enten i form af tilråb ansigt til ansigt eller i kommentarer på sociale medier.

Figur 13: Personligt rettet antisemitisme

Andel af respondenter, der svarer, hvorvidt de har været udsat for én eller flere former for tilråb, trusler, chikane eller vold, som de vurderer, var rettet personligt mod dem, fordi de er jøder.

Note: Antal respondenter = 465. Spørgsmål: "Har du indenfor de seneste 12 måneder været udsat for én eller flere af følgende former for tilråb, trusler, chikane eller vold, som du vurderer, var rettet mod dig personligt, fordi du er jøde? Du kan angive flere svar."

” Personligt rettet antisemitisme

Med respondenternes egne ord.

”Vi har modtaget adskillige dødstrusler og er under politiets tilsyn.”

”[Vi har oplevet] trusler og vold på børnenes skole.”

”Nogle venners bil blev overmalet med hagekors.”

”Jeg har flere gange oplevet graffiti med store hagekors samt skriften ’Død over alle jøder’ i mit nærområde samt antijødiske klistermærker.”

”En enkelt gang, da jeg havde synlig hebraisk skrift på en hue, blev jeg overfaldet og sparket i hovedet ved højlys dag på en station.”

8.2.2.1 Trusler, vold eller hærværk

Selvom det ikke er muligt inden for denne undersøgelses rammer at afgøre, om der i hvert enkelt tilfælde er tale om en strafbar hændelse, angiver samlet set 12 %, at de har været udsat for trusler, vold eller hærværk, fordi de var jøder, jf. figur 13. Noget der ville kunne straffes som en hadforbrydelse med antisemitisk motiv.

9 % har oplevet at blive truet med vold eller truet på livet, 4 % har oplevet at blive slået, skubbet, sparket eller rusket i, mens 3 % har oplevet at blive spyttet efter eller på, og 2 % har oplevet at blive udsat for hærværk. Det har været muligt at angive flere typer af hændelser.

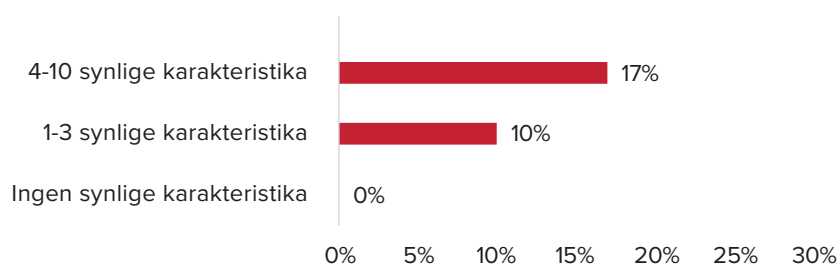
Der findes ikke tidligere tal på omfanget af oplevede hadforbrydelser blandt jøder i Danmark, men vi ved fra en anden undersøgelse af omfanget af oplevede hadforbrydelser blandt indvandrere og efterkommere født og opvokset i Danmark, at 12 % af respondenterne her svarer, at de har oplevet vold eller trusler om vold på grund af deres etnicitet inden for det seneste år.¹¹⁰ Det er lig omfanget i denne undersøgelse, som det fremgår af figur 13.

De yngre respondenter (18-39-årige) angiver i langt højere grad end de ældre, at de har været udsat for trusler, vold eller hærværk inden for de seneste 12 måneder (se tabel 16 i bilag). Dette er i tråd med en tidligere undersøgelse blandt etniske minoriteter foretaget af Institut for Menneskerettigheder.¹¹¹ Den højere eksponering kan både relatere sig til, at de yngre oftere har synlige markører, men også at de måske oftere færdes steder, hvor konfrontationer finder sted, både i det fysiske rum (uddannelsessteder, arbejdspladser, natklubber, butikker mv.) såvel som på sociale medier.

Respondenter, der svarer, at andre vil kunne antage, at de er jøder ud fra flere synlighedsfaktorer, har oftere oplevet trusler, vold eller hærværk inden for de seneste 12 måneder, jf. figur 14. Blandt respondenterne, der har krydset 4-10 af synlighedskategoriernes af, har 17 % oplevet trusler, vold eller hærværk, mens det er 0 % blandt respondenter, der ikke har krydset nogen synligheds kategorier af.

Figur 14: Personligt rettet antisemitisme i form af trusler, vold eller hærværk, fordelt på synlige karakteristika

Andel af respondenter, der svarer, hvorvidt de har været udsat for én eller flere former for trusler, vold eller hærværk, jf. figur 13, som de vurderer, var rettet mod dem personligt, fordi de er jøder. Fordelt på antallet af synligheds karakteristika.

Note: Antal respondenter = 465. Spørgsmål: "Har du indenfor de seneste 12 måneder været udsat for én eller flere af følgende former for tilråb, trusler, chikane eller vold, som du vurderer, var rettet mod dig personligt, fordi du er jøde? Du kan angive flere svar."

8.2.3 Afsenderen af personligt rettet antisemitisme

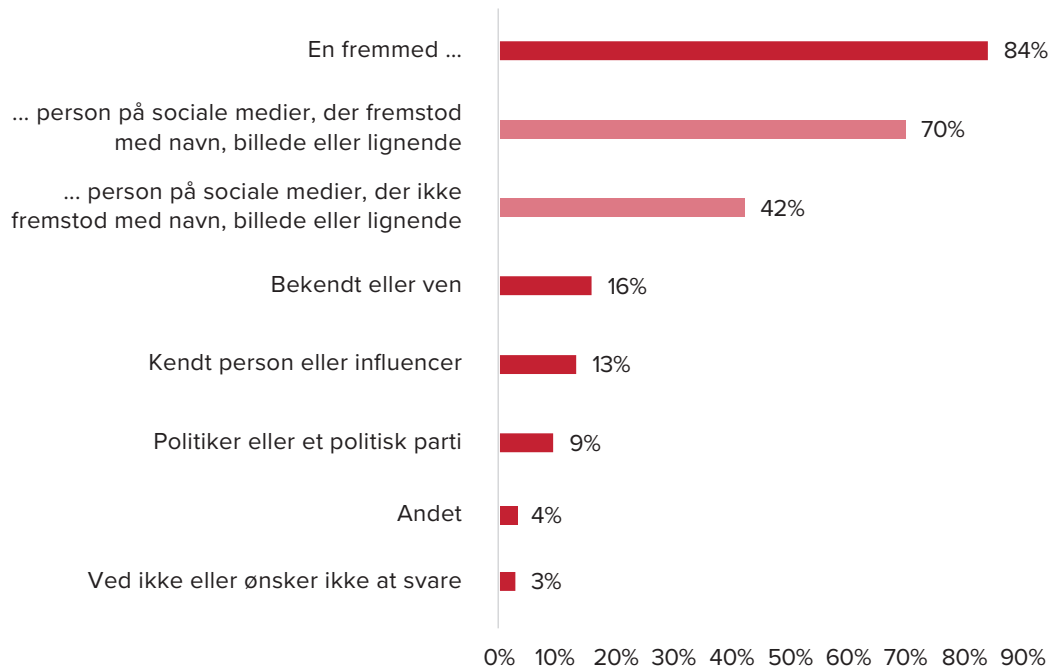
De respondenter (39 %), jf. figur 13, der har oplevet personligt rettet antisemitisme, er blevet spurgt, om hændelsen foregik online eller i det offentlige eller fysiske rum, og hvorvidt de vurderer, at afsenderen havde andre ekstreme politiske holdninger end antisemitiske. Hændelserne er fordelt cirka ligeligt mellem at have fundet sted online og i det offentlige eller fysiske rum (se tabel 17 i bilag).

84 % af respondenterne angiver, at afsenderen af den seneste hændelse online var en person, de ikke kender, jf. figur 15, hvilket også er tilfældet for 75 % af de hændelser, der foregik i det offentlige eller fysiske rum, jf. figur 16.

I 16 % af tilfældene online var afsenderen en bekendt eller ven, og i 13 % en kendt person eller influencer. I 13 % af tilfældene, der foregik i det offentlige eller fysiske rum, var afsenderen en fra respondentens skole eller studie.

Figur 15: Personligt rettet antisemitisme online, fordelt på, hvem der stod bag hændelsen

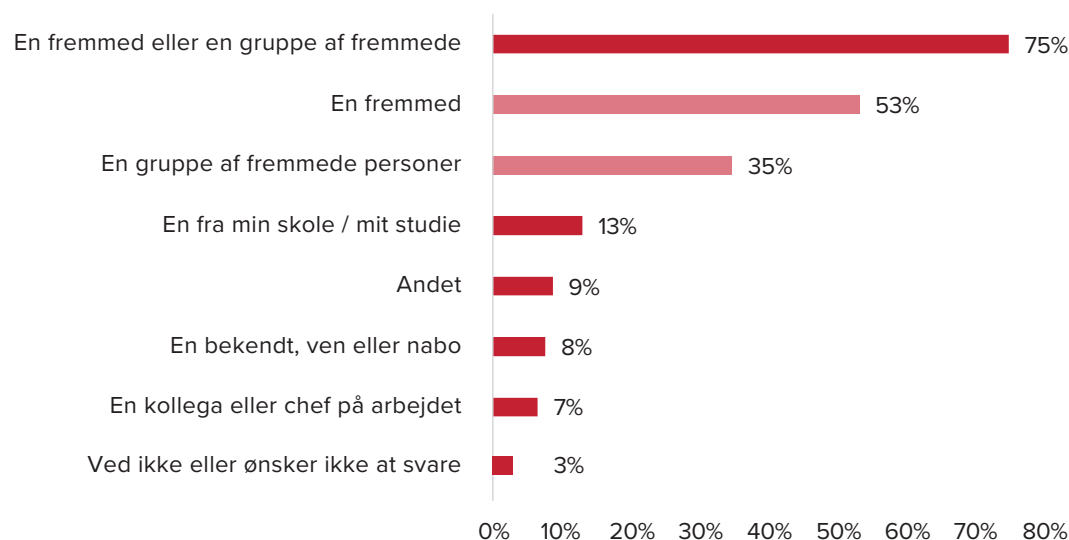
Andel af respondenter, der har oplevet personligt rettet antisemitisme i form af trusler eller chikane online, der svarer, hvem der stod bag hændelsen.

Note: Antal respondenter = 76. I figuren indgår de respondenter, der har svaret, at de indenfor de seneste 12 måneder har været for én eller flere former for tilråb, trusler, chikane eller vold, som de vurderede, var rettet mod dem personligt, fordi de er jøder. Svarkategorierne "et nyhedsmedie fx et indlæg eller en artikel", "en fra min skole/mit studie" og "en kollega eller chef på arbejdet" er udeladt på grund af få observationer (< 5). Spørgsmål: "Tænk på den seneste hændelse, hvor du var udsat for trusler eller chikane online, der var rettet direkte mod dig som person, fordi du er jøde. Hvem stod bag hændelsen?"

Figur 16: Personligt rettet antisemitisme i det offentlige eller fysiske rum, fordelt på, hvem der stod bag hændelsen

Andel af respondenter, der har oplevet personligt rettet antisemitisme i form af tilråb, trusler, chikane eller vold i det offentlige eller fysiske rum, der angiver, hvem der stod bag hændelsen.

Note: Antal respondenter = 92. I figuren indgår de respondenter, der har svaret, at de indenfor de seneste 12 måneder har været for én eller flere former for tilråb, trusler, chikane eller vold, som de vurderede, var rettet mod dem personligt, fordi de er jøder. Svarkategorierne: "en myndighedsperson, fx politi eller sagsbehandler" er udeladt på grund af få observationer (< 5). Spørgsmål: "Tænk på den seneste hændelse, hvor du var udsat for tilråb, trusler, chikane eller vold i det offentlige eller fysiske rum, der var rettet direkte mod dig som person, fordi du er jøde. Hvem stod bag hændelsen?"

8.2.3.1 Andre ekstreme holdninger

Ligesom i spørgsmålet om antisemitisme generelt, har vi også spurgt til, hvorvidt afsenderen af den personligt rettede antisemitisme havde andre ekstreme holdninger end antisemitiske.¹² De respondenter, der har svaret ja (32 %), jf. figur 17, er blevet bedt om at uddybe deres besvarelse i et åbent tekstfelt. Figur 17 omfatter besvarelser vedrørende hændelser online og i det offentlige eller fysiske rum.

26 % svarer, at der ikke var tegn på, at personen/personerne bag hændelsen havde andre ekstreme holdninger, og 39 % svarer ved ikke. Det kan fx være de mange tilfælde, hvor det er en fremmed, der står bag, og som alene giver udtryk for antisemitiske holdninger, og hvor man er usikker på, om der også ligger andre holdninger til grund. Det kan også være udtryk for, at det er svært at besvare spørgsmålet, da der spørges ind til noget ofte ikkesynligt ved afsenderen og personens motiv.

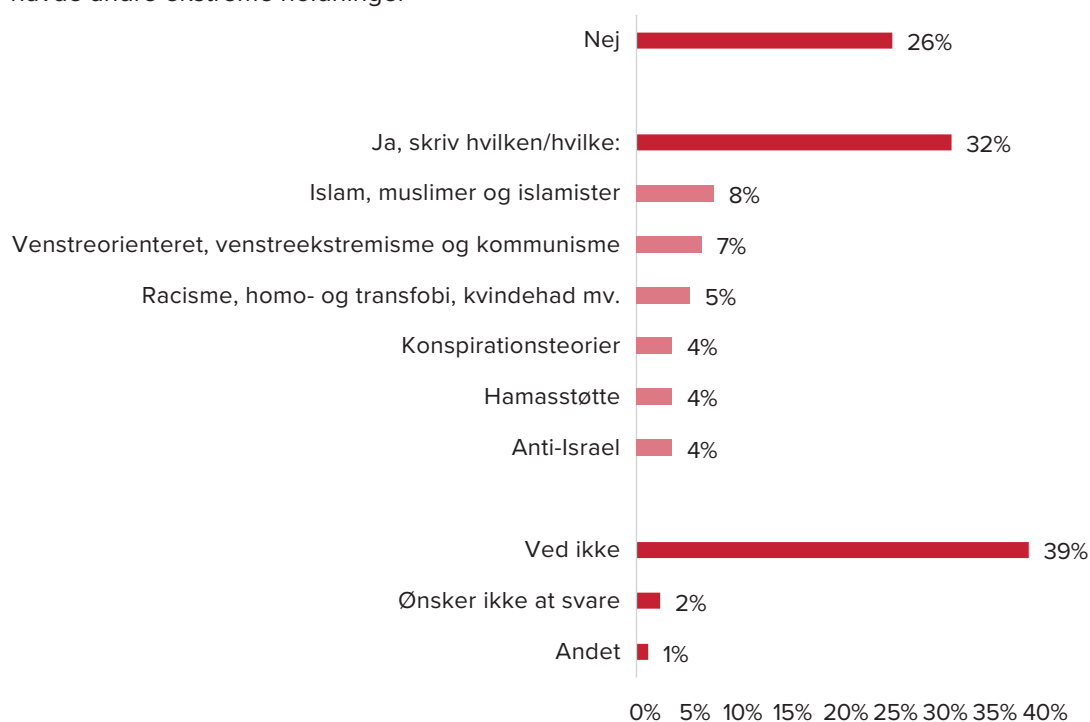
32 % af respondenterne angiver, at de vurderer, at afsenderen havde andre ekstreme holdninger end antisemitiske, og er blevet bedt om at uddybe deres svar. Det er ikke muligt at svare ja til spørgsmålet uden at uddybe besvarelsen i tekstfeltet. Bag de 32 % er henholdsvis 29 respondenter, der har oplevet en hændelse online, og 24 respondenter, der har oplevet en hændelse i det offentlige eller fysiske rum. Efter at have gennemgået besvarelserne for de 53 hændelser er deres besvarelser grupperet tematisk. Da en

del besvarelser angår alt fra fx venstrefløj, venstreekstremer, kommunister mv., er disse grupperet samlet.¹¹³ Det skal understreges, at holdningerne ikke nødvendigvis i sig selv er ekstreme, men respondenterne har vurderet dem som sådan. Fx er det ikke en ekstrem politisk holdning at være muslim, kritisk over for Israel, pro-Palæstina eller venstreorienteret.

Her er en del spredning i svarene, der dog oftest bliver angivet som "islam, muslimer og islamister" (8 %), "venstreorienteret, venstreekstremisme og kommunisme" (7 %), "racisme, homo- og transfobi, kvindehad mv." (5 %).

Figur 17: Hvorvidt personen/personerne, der stod bag den seneste hændelse af personligt rettet antisemitisme, havde andre ekstreme holdninger

Andel af respondenter, der svarer, hvorvidt afsenderen af personligt rettet antisemitisme havde andre ekstreme holdninger

Note: Antal observationer = 76 respondenter (online) + 92 respondenter (offline) = 168. I figuren indgår de respondenter, der har svaret, at de indenfor de seneste 12 måneder har været udsat for én eller flere former for tilråb, trusler, chikane eller vold, som de vurderede, var rettet mod dem personligt, fordi de er jøder. En besvarelse kan indgå i flere kategorier, det er derfor ikke muligt at summere de enkelte tematikker i figuren. Spørgsmål: "Tænk på den seneste hændelse, hvor du var udsat for [trusler eller chikane online]-/[tilråb, trusler, chikane eller vold i det offentlige eller fysiske rum], der var rettet direkte mod dig personligt, fordi du er jøde. Var der noget, der tydede på, at personen/personerne – ud over at have antisemitiske holdninger - havde andre ekstreme holdninger?"

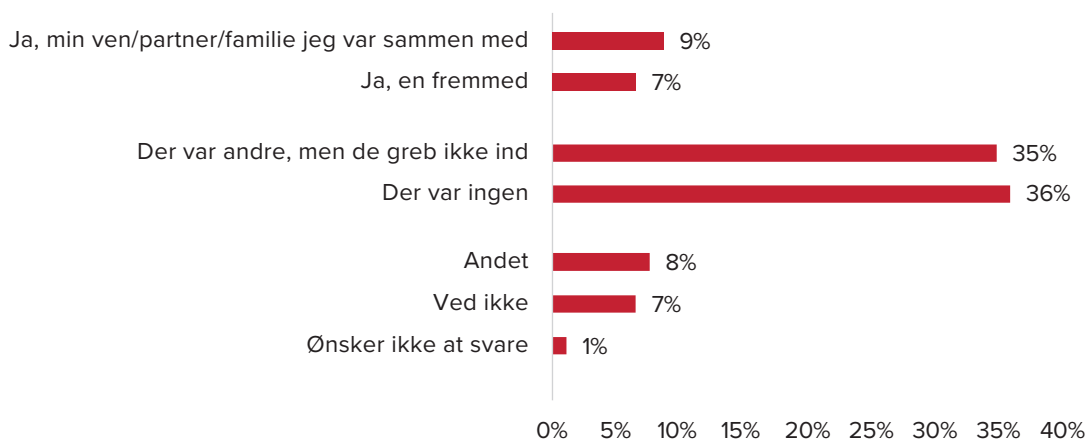
Da procenterne for de ekstreme holdninger baserer sig på relativt få respondenter, skal man være varsom med at konkludere på dem. Besvarelserne giver dog et indblik i, at respondenterne selv oplever, at afsendere af antisemitisme kan have en bred vifte af ekstreme holdninger, udover antisemitiske.

8.2.4 Passive omgivelser og kontakt til politiet

Af dem der har oplevet personligt rettet antisemitisme i form af tilråb, trusler, chikane eller vold i det offentlige eller fysiske rum, svarer 36 %, at der ikke var andre til stede, jf. figur 18. 35 % svarer, at der var andre til stede, men at de ikke greb ind.

Figur 18: Personligt rettet antisemitisme i det offentlige eller fysiske rum, og hvorvidt nogen greb ind eller støttede dem

Andel af respondenter, der svarer, hvorvidt der var nogen, der greb ind eller støttede dem, da hændelsen skete.

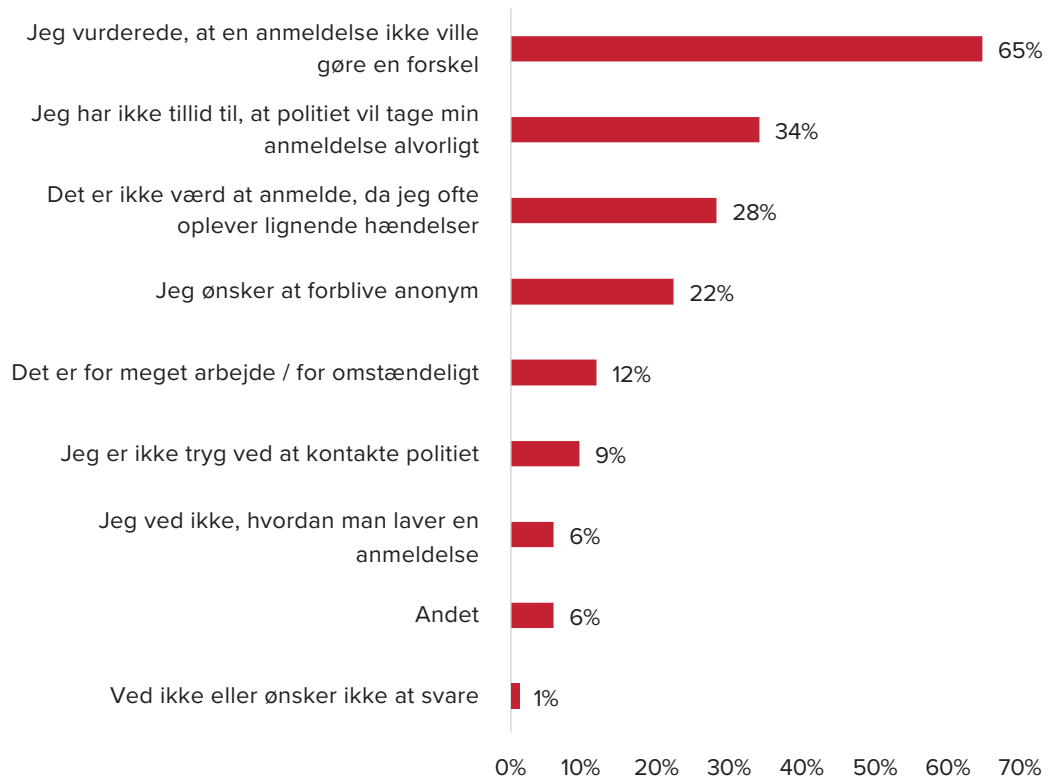
Note: Antal respondenter = 92. I figuren indgår de respondenter, der har svaret, at de indenfor de seneste 12 måneder har været udsat for én eller flere former for tilråb, trusler, chikane eller vold, som de vurderede, var rettet mod dem personligt, fordi de er jøder. Spørgsmål: "Tænk på den seneste hændelse, hvor du var udsat for tilråb, trusler, chikane eller vold i det offentlige eller fysiske rum, der var rettet direkte mod dig, fordi du er jøde. Oplevede du, at der var nogen, der greb ind eller på anden vis prøvede at støtte dig?"

At blive udsat for had i form af verbale eller fysiske angreb er voldsomt i sig selv. Men passive omgivelser kan gøre ondt værre og kan for den enkelte opleves som om, at omgivelserne passivt accepterer handlingen. Det er det, der i forskningen kaldes bytander-fænomenet.¹¹⁴ I nogle tilfælde kan det være nok at andre siger fra. I andre tilfælde bør politiet involveres. 77 % svarer imidlertid, at de ikke har anmeldt den seneste hændelse af personligt rettet antisemitisme til politiet, mens 18 % svarer at hændelsen er anmeldt til politiet (se tabel 18 i bilag). Respondenter, der i opfølgende spørgsmål har svaret, at de ikke vurderede, at hændelsen var strafbar, er udeladt. Der er altså tale om tilfælde, som respondenterne umiddelbart selv vurderer som strafbare. 17 % svarer, at de ikke har anmeldt hændelsen, men i stedet har henvendt sig til Det Jødiske Samfunds Afdeling for Kortlægning og Videndeling af Antisemitiske Hændelser (AKVAH).

Når respondenterne efterfølgende skal svare på, hvorfor de ikke har anmeldt hændelsen, svarer 65 %, at de ikke vurderer, at en anmeldelse vil gøre en forskel, jf. figur 19. 34 % har ikke tillid til, at politiet vil tage anmeldelsen alvorligt. I den sammenhæng er det værd at bemærke, at et stort flertal af alle respondenterne på samme tid har en høj grad af tillid til politiet overordnet set (se figur 33).

Figur 19: Personligt rettet antisemitisme og begrundelse for ikke at anmelde hændelsen til politiet

Andel af respondenter, der angiver de listede begrundelser for ikke at anmelde hændelsen til politiet.

Note: Antal respondenter = 85. I figuren indgår de respondenter, der har svaret, at de indenfor de seneste 12 måneder har været udsat for én eller flere former for tilråb, trusler, chikane eller vold, som de vurderede, var rettet mod dem personligt, fordi de er jøder – og derefter har svaret, at de ikke har anmeldt hændelsen til politiet. De der har svaret ”Jeg vurderer ikke, at hændelsen var strafbar/ ulovlig” er udeladt. Spørgsmål: ”Hvorfor anmeldte du ikke hændelsen til politiet?”

” Erfaringer med politiet

Med respondenternes egne ord.

”Vi anmeldte det [hændelsen] mod børnene til politiet, og de tog det meget seriøst.”

”Spild af tid. De reagerer ikke, men henlægger sagen.”

”Politiet gør ingenting. Jeg har prøvet tidligere, men blev affejet med, at der ingen trusler var mod jøder i Danmark.”

”Jeg har ikke tillid til, at hverken politiet eller andre instanser tager det alvorligt eller beskytter os, når vi færdes uden for synagogen, skolen eller lignende.”

”Jeg ringede og sendte en e-mail. Politiet gjorde ikke noget og ringede aldrig tilbage.”

”Jeg har ikke anmeldt til politiet. Jeg er bange for, hvilke konsekvenser det har.”

”Der foregår for meget til at rende rundt og anmelde hele tiden. Jeg har enkelte gange talt med politiet, som har opført sig udmærket, men passivt.”

”De skrev rapport, men gjorde ikke mere ved sagen, som egentlig var ret voldsom for mine børn.”

8.3 Forskelsbehandling og social eksklusion

Antisemitisme kan også komme til udtryk som forskelsbehandling og social eksklusion. Jøder i Danmark er, ligesom alle andre borgere, beskyttet mod diskrimination. Forbuddet mod diskrimination er et grundlæggende menneskeretligt princip og er forankret i dansk lovgivning. Beskyttelsen omfatter bl.a. beskyttelse mod forskelsbehandling på grund af religion, oprindelse eller tilhørsforhold.

8.3.1 Den retlige beskyttelse mod forskelsbehandling

Forbuddet mod diskrimination udgør en hjørnesteen inden for menneskeretten. Det kommer til udtryk i en række forskellige menneskerettighedsinstrumenter, som Danmark har tilsluttet sig. Det gælder fx FN's Konvention om Borgerlige og Politiske Rettigheder¹¹⁵, FN's Konvention om Afskaffelse af Alle Former for Racediskrimination¹¹⁶, Den Europæiske Menneskerettighedskonvention¹¹⁷ og EU's Charter om Grundlæggende Rettigheder.¹¹⁸ Disse instrumenter fastslår, at alle mennesker har ret til ligebehandling, og at menneskerettighederne gælder for alle, uanset etnisk oprindelse, religion, nationalitet m.v.

Dansk lovgivning giver også beskyttelse mod diskrimination og forskelsbehandling. Grundlovens § 70 forbyder, at offentlige myndigheder diskriminerer personer på baggrund af deres trosbekendelse eller afstamning. Herudover findes beskyttelsen i tre love: forskelsbehandlingsloven, lov om etnisk ligebehandling og racediskriminationsloven.

Forskelsbehandlingsloven forbyder forskelsbehandling og chikane på baggrund af bl.a. etnicitet, nationalitet og religion på arbejdspladser og uddannelsesinstitutioner.¹¹⁹ Det betyder, at en person ikke må behandles dårligere på grund af vedkommendes oprindelse eller tro i forhold til fx ansættelse, forfremmelse, afskedigelse, løn eller arbejdsforhold. Fx vil det være i strid med loven, hvis en arbejdsgiver afslår at ansætte en person, fordi vedkommende er af jødisk oprindelse, eller hvis en jødisk medarbejder stilles ringere på grund af sin religiøse overbevisning. Loven beskytter også mod chikane, forstået som uønsket adfærd, der krænker en persons værdighed og skaber en truende, fjendtlig, nedværdigende, ydmygende eller ubehagelig situation for den pågældende.¹²⁰ Chikane mod en person med jødisk baggrund kan fx komme til udtryk ved, at man bliver kaldt fornærmende ord eller bliver udsat for nedværdigende behandling med udgangspunkt i den jødiske baggrund.

Lov om etnisk ligebehandling forbyder forskelsbehandling og forpligter til at fremme ligebehandling af alle uanset race eller etnisk oprindelse.¹²¹ Loven gælder uden for arbejdsmarkedet og omfatter al offentlig og privat virksomhed.¹²² Loven beskytter ikke mod diskrimination på baggrund af religion eller tro. Det vil afhænge af de konkrete omstændigheder, om det vurderes at en person har været udsat for forskelsbehandling på grund af sin etniske oprindelse eller religion. I en sag om en butiksindehavers nedværdigende udtalelser om jøder til en kunde på grund af vedkommendes jødiske efternavn, vurderede Ligebehandlingsnævnet fx, at udtalelsen henviste til mere end blot religion, hvilket gav grundlag for at vurdere sagen under lov om etnisk ligebehandling.¹²³

Racediskriminationsloven forbyder at nægte at betjene en person på samme vilkår som andre på grund af personens etniske oprindelse. Det samme gælder, hvis der nægtes adgang til et sted, forestilling, udstilling eller lignende, der er åben for offentligheden.¹²⁴

8.3.2 Oplevet forskelsbehandling og social eksklusion

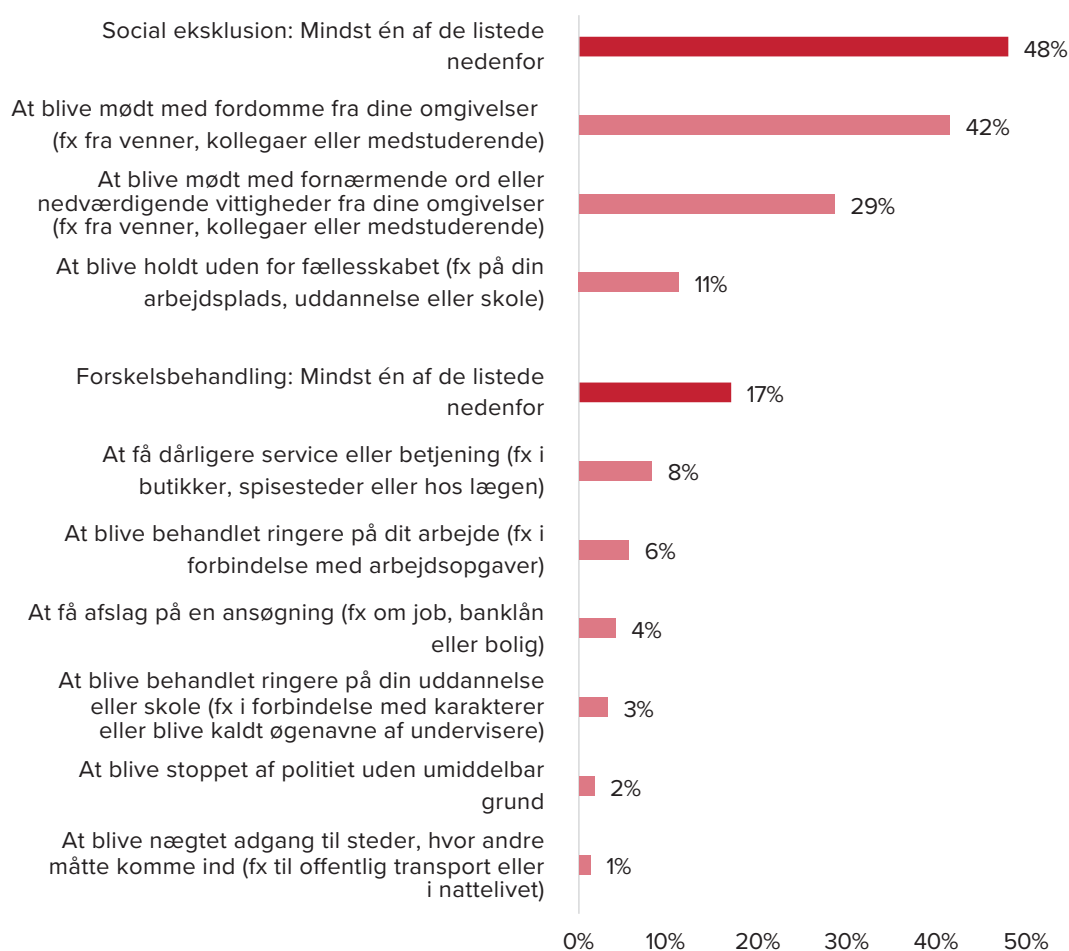
Antisemitisme kan komme til udtryk på mere eller mindre subtile måder. I det følgende ser vi nærmere på de tilfælde, hvor respondenterne vurderer, at de har oplevet forskelsbehandling eller social eksklusion, fordi de er jøder.

48 % har oplevet en form for social eksklusion i form af at blive mødt med fordomme fra deres omgivelser (42 %), fornærmende ord eller nedværdigende vittigheder (29 %) eller direkte at blive holdt uden for fællesskabet (11 %), jf. figur 20. Mange har oplevet flere typer af social eksklusion.

17 % svarer, at de inden for de seneste 12 måneder har oplevet forskelsbehandling i butikker, på arbejdspladsen, på uddannelsen eller lignende. Det mest hyppige er at få ringere service eller betjening, fx i butikker, spisesteder eller hos lægen.

Figur 20: Forskelsbehandling og social eksklusion

Andel af respondenter, der svarer ja til at have været udsat for forskelsbehandling eller social eksklusion indenfor de seneste 12 måneder, som de vurderer, skete, fordi de er jøder.

Note: Antal respondenter = 465. Spørgsmål: "Har du inden for de seneste 12 måneder oplevet følgende forskelsbehandling, som du vurderer, skete, fordi du er jøde? Du kan angive flere svar." For hver kategori kan respondenterne svare "Ja", "nej", "ved ikke" eller "ønsker ikke at svare".

Da vi ikke ved, hvor stor en del af respondenterne, der er på arbejdsmarkedet, under uddannelse, gør brug af offentlig transport, færdes i nattelivet eller er jobsøgende, vil det reelle tal blandt nogle grupper nok være højere. Der er ikke nok respondenter til at bryde alle de specifikke svar ned på alle alderskategorierne, men overordnet set svarer 25 % af de 18-39-årige, at de har oplevet forskelsbehandling, og 66 % svarer, at de har oplevet social eksklusion inden for de seneste 12 måneder. Blandt de 60+-årige er det henholdsvis 11 % og 27 % (se tabel 19 bilag).

At opleve forskelsbehandling og fordomme, fx antisemitisme, kan forårsage en tilstand der kan sammenlignes med en stressreaktion – også kaldet minoritetsstress, jf. afsnit 4.3 – eller i yderste tilfælde PTSD.

I nogle tilfælde vil forskelsbehandlingen være ulovlig, idet etniske og religiøse minoriteter er beskyttet mod diskrimination i forskelsbehandlingsloven, jf. afsnit 8.3.1. Da der er tale om en konkret vurdering, er det uvist, hvor mange af de 17 % der har oplevet forskelsbehandling, der ville kunne få behandlet en klage ved Ligebehandlingsnævnet.

Spørgsmålene i denne undersøgelse minder om dem, der er stillet i undersøgelsen ”Oplevet etnisk diskrimination i Danmark”, hvor datagrundlaget er svar fra 4.263 ikkevestlige indvandrere og efterkommere, der er født eller opvokset i Danmark.¹²⁵ Her angav 65 % af de etniske minoriteter, at de inden for det seneste år har oplevet en form for forskelsbehandling.¹²⁶

8.3.3 Oplevelser på arbejdspladsen, skolen eller studiet

I respondenternes uddybende kommentarer beskrives oplevelser på studiet, hvor den israelsk-palæstinensiske konflikt har været synligt til stede i form af protester, plakater mv. siden angrebene 7. oktober 2023 og den efterfølgende krig i Gaza. Oplevelser på arbejdspladsen handler i høj grad om at føle sig holdt uden for fællesskabet og en manglende forståelse for ens situation som jøde. Også her er det en tematik, at man skjuler sin jødiske identitet på grund af en frygt for negative reaktioner, særligt hvis man bestrider et job med borgerkontakt. Flere respondenter oplever også, at arbejdspladsens ledelse ikke ved, hvordan den skal håndtere ansatte med jødisk baggrund i forhold til den israelsk-palæstinensiske konflikt. Dette kan føre til, at ledelsen udøver diskriminerende adfærd, fx ved at forbyde medarbejderne at tale om deres jødiske tilhørsforhold. I relation til skolen optræder flere eksempler på, at den israelsk-palæstinensiske konflikt har bevæget sig ind i klasseværelserne – også helt ned til indskolingstrinnene. Her er der eksempler på, at børn bliver råbt ad og truet på grund af deres jødiske baggrund. De samme tendenser går igen i Københavns Kommunes undersøgelse om tryghed blandt jøder efter 7. oktober 2023.¹²⁷

Derudover optræder også enkelte eksempler på oplevelser hos lægen og service inden for restaurationsbranchen (spisesteder og diskoteker).

” Forskelsbehandling og social eksklusion

Med respondenternes egne ord.

”[J]eg er sikker på, at det vil være mindre sjovt at handle i København i visse butikker, hvis jeg gik med min davidsstjerne om halsen, som jeg rigtig gerne ville, hvis jeg turde.”

”Når man fortæller, at man er jøde, [bliver man] på en måde placeret direkte i konflikten i Mellemøsten, på trods af at vi befinder os i Danmark. Det er også tydeligt på studiet og arbejdet, at der er nogle, der undgår at tale om visse emner, når jeg er der. De stopper med at tale, når jeg kommer ind, og holder sig lidt på afstand.”

”Mine venner og kollegaer undgår emner som Israel og jødedom. Nogle gange joker de også med emnerne, hvis de er fulde, hvilket ikke er morsomt.”

”Jøder skal tage stilling til at være 'den gode jøde' i sociale sammenhænge, hvis debatten starter om Israel ... [] ens holdning skal meldes ud, ellers er stemningen ødelagt.”

”Selvom jeg ikke har oplevet de fleste af de ting, der står foroven [svarmulighederne], er jeg sikker på, at jeg ville, hvis jeg havde en kalot på eller en synlig davidsstjerne. Det tør jeg bare ikke.”

”Min bedste ven fortalte, at hans kæreste havde sagt: 'Jeg forstår ikke, at du kan være venner med en zionist som ham.' (Jeg støtter en tostatsløsning). På grund af den tætte relation til min ven er det mere ubehageligt end beskeder på SoMe.”

”En tjener så min davidsstjerne og var ekstremt ubehøvet.”

Skolen

”Jeg [har oplevet] trusler og vold i børnenes skole.”

”Min datter på syv år blev råbt efter, chikaneret og også skubbet. Det stoppede, da vi tog kontakt til politiet. Indtil da tog skolen det ikke seriøst.”

”Det var ikke velset at servere israelsk mad på skolen, hvor mad fra andre lande var temaet.”

”Min 10-årige niece, der ikke har meget med det jødiske at gøre, blev i folkeskolen råbt ad og truet af drengene i klassen, herunder kaldt jødesvin.”

”En jødisk dreng blev truet med at blive gasset.”

”[En] lærer følte sig ikke støttet af skoleledelsen, da nogle teenageelever ytrede sig antisemitisk og var udadreagerende i deres adfærd.”

Studiet

”Jeg var i praktik, og en gruppe snakker om jøder, der styrer medierne, og hvordan de kontrollerer den amerikanske regering.”

”Jeg var lige startet på studiet, og en af tutorerne spurgte, hvorfor jeg havde valgt det [studiet]. Det var tydeligt, at hun fiskede efter noget, og at hun gerne ville have et bestemt svar, samt at hun gerne ville fortælle mig, hvor forfærdelig Israel var.”

”Min ældste søn har skiftet studie på grund af antisemitisme.”

”Min datter blev frosset ude på sit studie efter 7. oktober, da hun holdt fast i, at Hamas er en terrororganisation.”

Arbejdspladsen

”Min kollega spurgte mig en af mine første uger på arbejde, om jeg var zionist, og ønskede at få mine holdninger til Israel-Palæstina at vide.”

”Jeg har fået nedladende, stereotype kommentarer om jøder fra min chef.”

”Jeg arbejder med unge, især minoritetsetniske. [...] Jeg blev abrupt spurgt ind til Israel og føler, at folk blev stille eller ikke lige venskabelige eller varme, da de fandt ud af mit ophav, og måske i nogles øjne er jeg ’fra den anden side’ eller måske sågar ’fjenden’.”

”Fordomme mod jøder og israelere møder jeg ofte, også på mit arbejde. Jeg oplever også trivialisering eller jokes om jøder, der omhandler Holocaust, jøder som pengegriske og andre negative stereotyper.”

”Jeg arbejder i sundhedsvæsenet med rigtig mange patienter af anden etnisk baggrund. Jeg ville føle mig utryk, hvis de vidste, at jeg var jøde.”

”Man har ikke ret til at holde fri på jødiske helligdage og forventes til gengæld at deltage i kristne fester, fx julefester på arbejdet, i skoler osv. Danmark er MEGET kristent.”

”Jeg deltager ikke i samtaler på mit arbejde og på sociale medier, der berører konflikten mellem Israel og palæstinenserne.”

”[M]in chef har besluttet, at vi ikke må tale om Israel-Palæstina-konflikten, når jeg er til stede. Det synes jeg, er ubehageligt.”

”Jeg er af fagforeningen blevet anbefalet at skjule min jødiskhed i ansøgninger, da de siger, at jeg risikerer at blive fravalgt. Det har de efter sigende oplevet, at andre er blevet.”

”Inden for de seneste 12 måneder har jeg haft kollegaer, der har behandlet mig anderledes og dårligere grundet min jødiske baggrund og de fordomme, de nu engang har om jøder.”

”I mit arbejde er jeg i berøring med mange venstreorienterede NGO'er og indvandrere/efterkommere med muslimsk baggrund. Jeg frygter, at de ikke vil arbejde sammen med mig, at blive frosset ude og potentielt også at blive udsat for verbale overfald/nedsættende bemærkninger, eller 'hvis rygter går,' at jeg også kan risikere at blive udsat for vold eller chikane fra mere ekstreme miljøer, som kunne opnå viden om min baggrund.”

”I forbindelse med jobsøgning: 'Mens jeg ventede på, at de [arbejdspladsen] sendte mig kontrakten, kontaktede de mig igen [...] og fortalte, at de ikke kunne ansætte mig alligevel grundet min jødiske herkomst, da der var nogle hos dem, der ikke kunne forene sig med den.”

9 Utryghed og regulering af adfærd

Resumé af kapitlet:

- 85 % af respondenterne svarer, at de siden 7. oktober 2023 har oplevet en stigende utryghed i hverdagen.
- Det påvirker i høj grad respondenterne, at der er behov for politi- eller militærbevogtning ved jødiske institutioner og ved mange jødiske arrangementer. 51 % vil ikke deltage i arrangementer, hvis der ikke er bevogtning til stede.
- 83 % af respondenterne svarer, at de regulerer deres adfærd i det offentlige rum eller blandt andre, fordi de er jøder. Den mest hyppige form for adfærdsændring er at undgå at bære jødiske symboler, fx davidsstjerne. Respondenterne udøver også selvrensensur ved ikke at tale om emner, der kan få folk til at antage, at de er jøder.
- 58 % af respondenterne har foretaget en eller anden form for sikkerhedstiltag i hjemmet. 28 % har hemmelig adresse, og 12 % har overvågning i hjemmet. Der er en betydelig aldersforskel, hvor de ældre er mindre tilbøjelige til at foretage sikkerhedstiltag i hjemmet. Fx er det to-tre gange så mange af både de 18-39-årige og de 40-59-årige, der har hemmelig adresse, i sammenligning med respondenter over 60 år.

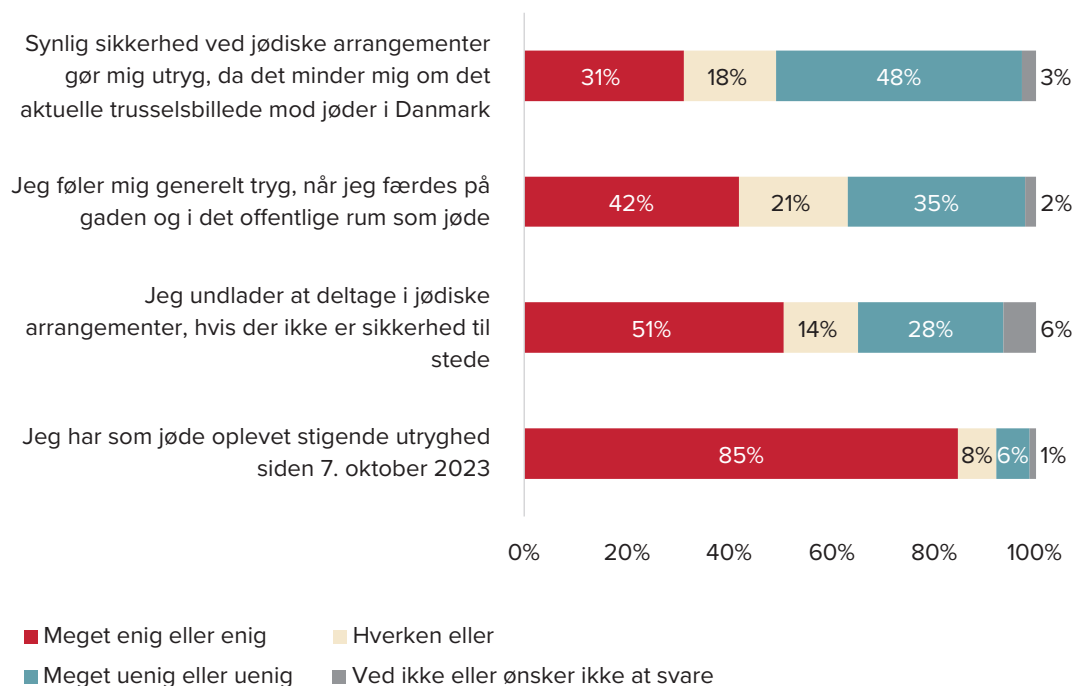
Dette kapitel omfatter utryghed, adfærdsregulerende adfærd og forholdet til sikkerhed. Den jødiske minoritet er den eneste gruppe i det danske samfund, der lever med en sikkerhedstrussel, der gør, at den jødiske skole, børnehaver, religiøse institutioner mv. er under konstant bevogtning af politi eller militær. Denne kollektive sikkerhedstrussel eksisterer side om side med behovet for, at den enkelte, familien og gruppen i hverdagen ofte skal vurdere, om adfærdsregulering er nødvendig for at undgå negative situationer i konkrete tilfælde.

9.1 Utryghed og sikkerhed

85 % af respondenterne er enige i, at de siden 7. oktober 2023 har oplevet en stigende utryghed. Kun 6 % er uenige i dette. Tryghed på gaden og i det offentlige rum opleves af 42 %, mens 35 % ikke føler sig trygge. 31 % bliver utrygge, når der er sikkerhed til stede ved jødiske arrangementer, hvorimod tæt på halvdelen (48 %) ikke oplever, at synlig sikkerhed giver utryghed. Halvdelen af respondenterne (51 %) deltager ikke i jødiske arrangementer, hvis der ikke er sikkerhed til stede.

Figur 21: Utryghed og sikkerhed i tiden efter 7. oktober 2023

Andel af respondenter, der svarer, at de er henholdsvis enige eller uenige i følgende udsagn.

Note: Antal respondenter = 465. Spørgsmål: "I hvilken grad er du enig eller uenig i følgende udsagn? Tag udgangspunkt i tiden efter 7. oktober 2023."

9.2 Regulering af adfærd

Hele 83 % af respondenterne angiver, at de bevidst tilpasser deres adfærd i det offentlige rum eller blandt andre, fordi de er jøder. Adfærdsændringen kommer til udtryk på mange forskellige niveauer. Det omfatter alt fra at undlade at bære jødiske symboler til at overveje, hvor i byen man færdes, og hvilke samtaleemner man tager op offentligt. Det kommer også til udtryk ved en påpasselighed over for andre. Fx angiver 39 %, at de generelt er på vagt over for personer, de ikke kender, i det offentlige rum.

Figur 22: Regulering af adfærd

Andel af respondenter, der regulerer deres adfærd i det offentlige rum eller blandt andre, fordi de er jøder.

Note: Antal respondenter = 465. Spørgsmål: "Tilpasser du din adfærd, når du færdes i det offentlige rum eller blandt andre, fordi du er jøde?"

Også i forhold til spørgsmålet om adfærdsregulering er der forskellige mønstre i respondenternes svar alt efter aldersgruppe (se tabel 20 i bilag). Fx svarer 12 % af de yngre respondenter mellem 18 og 39 år, at de bruger et andet navn end deres eget, mens det blandt de ældre kun er 2 %. Det kan fx være i forhold til navnet på ens dørskilt eller det navn, man bruger ved bestilling af pakker eller mad. De yngre undgår også i højere grad at tale hebraisk i det offentlige rum eller at tale om forhold, der kan få folk til at antage, at de er jøder, ligesom de er mere på vagt over for fremmede i det offentlige rum. Tallene kan hænge sammen med, at de yngre respondenter er mere synlige i forhold til deres jødiske identitet, men også at der er forskelle mellem generationerne på, hvor og hvordan man færdes i det offentlige rum.

Dilemmaet om, hvornår og hvor man skal nedtone synligheden af ens jødiske identitet, er en gennemgående tematik i datamaterialet. Flere respondenter beskriver, hvordan de i bestemte situationer aktivt forsøger at skjule den. Dette sker ofte som en strategi for at undgå fordomme, negative reaktioner og potentielt hadmotiverede angreb. Synligheden bliver dermed et spørgsmål om afvejning og risikovurdering i den konkrete kontekst, og mange træffer bevidste valg om at gemme en væsentlig del af sig selv af frygt for ubehagelige oplevelser. En sådan tilbageholdenhed kan have betydelige psykiske konsekvenser og er et eksempel på den minoritetsstress, som respondenterne oplever.

Reguleringen af adfærd kan både bunde i frygt, erfaringer og/eller kendskab til, at andre har været udsat for antisemitisme. 72 % af respondenterne svarer, at de har kendskab til familie, venner eller bekendte, der har været udsat for antisemitisme eller forskelsbehandling (se tabel 21 i bilag). Andelen af respondenter der regulerer sin adfærd, er højere for de respondenter, der selv har oplevet personligt rettet antisemitisme og/eller kender til andre, der har (se tabel 22 i bilag). Dette understreger, at adfærdsreguleringen ikke alene er baseret på frygt, men også på faktiske erfaringer og kendskab til andres erfaringer.

Også respondenternes børn og børnebørn mærker konsekvenserne af adfærdsregulering og utrygheden. Over halvdelen (56 %) af respondenter med børn eller børnebørn har enten bedt dem om at skjule deres jødiske identitet i offentligheden eller talt med dem om, hvad de skal gøre, hvis de bliver udsat for antisemitisme (se tabel 23 i bilag).

” Regulering af adfærd

Med respondenternes egne ord.

”Særligt på Nørrebro eller i motionscentret, hvor der kan være muslimer til tider, holder jeg lav profil og skjuler min davidsstjerne eller sørger som regel for at have den taget af. Er bange for at blive forfulgt eller det, der er værre: blive truet på livet eller blive slået ihjel, eller at der skal ske min familie noget.”

”Særlige steder er jeg meget påpasselig, fx på Nørrebro, i metroen mm.”

”Storbyerne kan være skræmmende at gå i.”

”Jeg undgår at tale højt om mit jødiske ophav på fx Nørrebro/Nordvest.”

”Jeg tænker på mine niecer [...], hvis/når de kommer på besøg, da vi bor på Nørrebro.”

”Jeg kommer ikke på Nørrebro.”

”Jeg kommer i forvejen meget sjældent fx på Nørrebro.”

”Jeg har bl.a. valgt ikke at færdes tæt ved en bestemt moské omkring tidspunktet for fredagsbønnen.”

”Jeg føler, at jeg har ret til at udtrykke min jødiske identitet, men jeg er samtidig opmærksom på, at der er visse steder i København, hvor det ikke føles trygt at gøre.”

”Det kommer an på, hvor jeg er. I Gellerupparken vil jeg være mere påpasselig.”

”Det kommer an på, hvor jeg er. Jeg har fx oplevet at være forsigtig i toget på grund af nogle unge mænd, der kunne ligne nynazister.”

”Jeg skjuler tilknytning, symboler eller navn.”

”Jeg har sagt, at jeg stammede fra Marokko i stedet for Israel, for så ville folk ikke tro, at jeg var jøde.”

”Jeg lyver om mit ophav, når folk, jeg ikke kender, spørger, hvor jeg er fra.”

”Jeg har ikke min halskæde på på arbejde.”

”Jeg gemmer min davidsstjerne, hvis jeg tror, den vil vække anstød hos mine patienter.”

”Jeg henter pakker, mad osv. i en andens navn.”

”Jeg bruger mit tilgiftede navn, ikke mit pigenavn.”

”Jeg bruger kodesprog med mine venner, når vi taler om Israel eller jødiske ting.”

”Jeg har flere gange måttet indskærpe over for mine børn, at de ikke skal tale om at være jøde eller synge jødiske sange i offentligheden.”

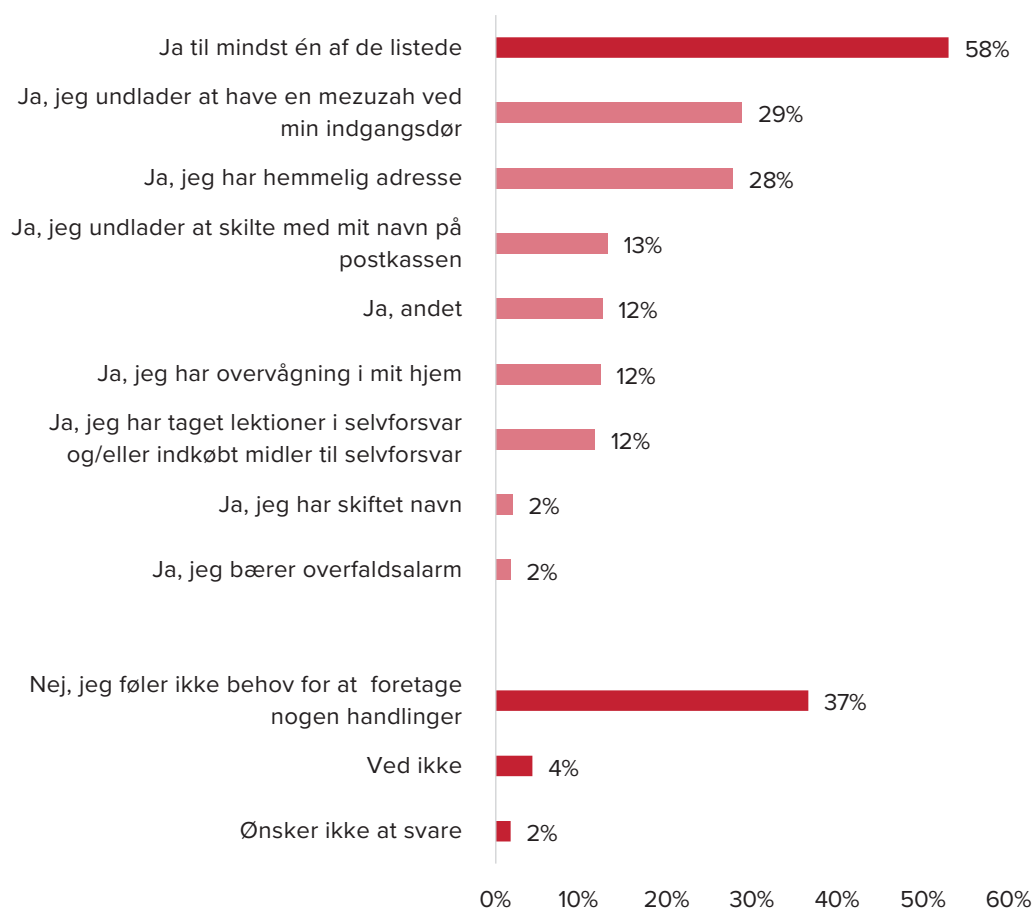
”Jeg har små børn og er særligt opmærksom på, om de taler højt om jødiske forhold. Jeg hindrer dem ikke i det, men det gør mig særligt opmærksom på, om der er fremmede, der lytter med, og som jeg potentielt skal beskytte mine børn imod.”

9.2.1 Sikkerhedstiltag i hjemmet

Hvor spørgsmålet om regulering af adfærd på de forrige sider angår det offentlige rum, har vi også spurgt om, hvorvidt respondenterne har foretaget sikkerhedstiltag i hjemmet for at sikre deres tryghed og sikkerhed. Spørgsmålet om sikkerhedstiltag i hjemmet er blevet aktualiseret af nyere tilfælde af angreb mod jøders husstande, fx et brandattentat mod en jødisk kvinde i hendes private hjem i maj 2024. 58 % af respondenterne har foretaget en eller anden form for sikkerhedstiltag oftest relateret til deres hjem jf. figur 23.

Figur 23: Sikkerhedstiltag i hjemmet

Andel af respondenter, der svarer, hvorvidt de har foretaget handlinger for at sikre tryghed og sikkerhed i hjemmet på grund af deres jødiske identitet.

Note: Antal respondenter = 465. Spørgsmål: "Har du nogensinde foretaget følgende handlinger for at sikre din egen og/eller din families tryghed og sikkerhed i hjemmet på grund af din jødiske identitet?"

Ser vi på aldersfordelingen, skiller de 60+-årige sig ud ved at være noget mindre tilbøjelige til at foretage sikkerhedstiltag i forhold til de yngre (se tabel 24 i bilag). Fx er det to-tre gange så mange af både de 18-39-årige og de 40-59-årige, der har hemmelig adresse, i sammenligning med respondenterne over 60 år. Tæt på halvdelen (48 %) i denne aldersgruppe angiver, at de ikke har behov for at foretage nogen sikkerhedstiltag i hjemmet.

De uddybende kommentarer viser, at sikkerhedstiltag også kommer til udtryk ved en påpasselighed og opmærksomhed omkring, hvem man lukker ind i sit hjem, fx når der kommer leveringsbude og håndværkere. Forsigtigheden viser sig også i et fravalg af jødiske symboler i hjemmet, herunder brugen af en mezuzah, en lille beholder med dele af jødedommens mest centrale bøn, der typisk anbringes på dørkarmen ved indgangen til jødiske hjem.

” Sikkerhedstiltag i hjemmet

Med respondenternes egne ord.

”Vores hjem er forsynet med dobbeltlås og sikkerhedskæder. Vi har noget tungt inden for rækkevidde.”

”Vi har lagt en plan for, hvordan vi kan barrikadere vores lejlighedsdør, hvis det skulle blive aktuelt.”

”Jeg gemmer knive i lejligheden og har to låse.”

”Overvågning er opsat på matriklen.”

”Jeg har private sikkerhedsvagter.”

”Jeg taler ikke om Israel-Palæstina-konflikten i min opgang eller på altanen, hvor andre naboer kan høre med.”

Skjuler identitet

”Jeg har ikke navn på dørtelefonen.”

”Jeg bruger ikke mit jødiske mellemnavn.”

”Jeg har registreret navnebeskyttelse på mig og mine børn.”

”Vi har fået ‘skjult telefonnummer’ hos teleselskabet.”

Ukendte mennesker i hjemmet

”Jeg tænker meget over, hvem jeg lukker ind i mit hjem af håndværkere etc.”

”Jeg lukker ikke folk ind i opgangen, hvis jeg ikke venter gæster. Jeg ignorerer klokken.”

”Jeg får ikke bragt varer hjem til min dør.”

Skjuler synlige symboler i hjemmet

”Jeg stiller ikke længere lys i vinduet til jødiske helligdage.”

”Vi diskuterede meget, om vi skulle tage vores mezuzah ned, da vi havde håndværkere i et par måneder. Just in case.”

”Jeg stiller ikke min hanukkiah [ottearmet lysestage] i mit vindue.”

”Man placerer typisk en chanukiah [ottearmet lysestage] i vinduet under chanukah, men det har jeg valgt ikke at gøre de sidste to år, af frygt for at nogen i haven vil se den og vide, at det er et jødisk hjem.”

”Jeg har endnu ikke sat min mezuzah ved døren, da vi skulle have leveret en del fra diverse (ofte arabiske) fragtmænd. Men nu vil jeg gerne have sat den op.”

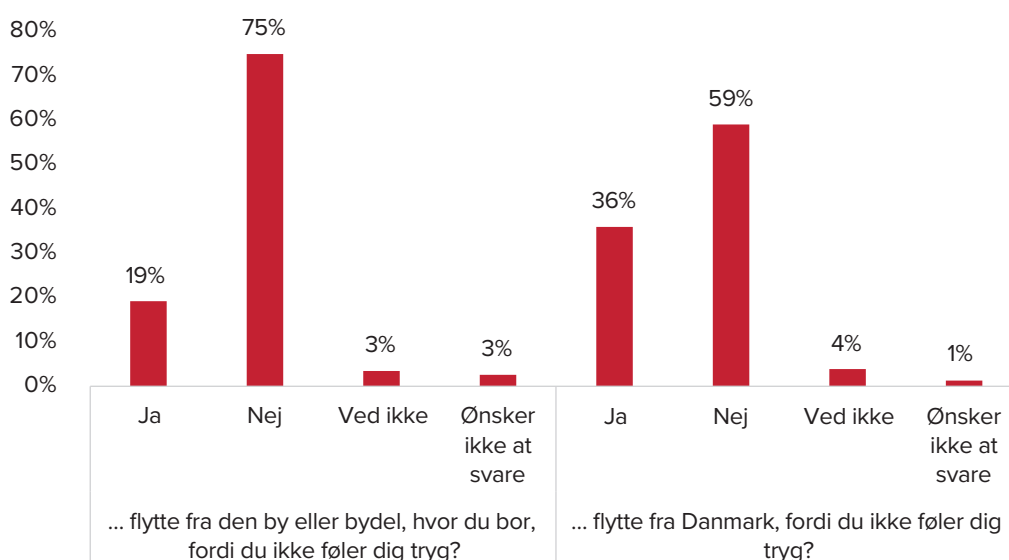
”Jeg skjuler jødiske symboler, kunst, hanukkiah, israelsk flag etc. fra vinduerne.”

9.3 Overvejelser om at flytte

En anden måde at sikre sin sikkerhed på kommer til udtryk ved overvejelser om at flytte fra ens nuværende område på grund af utryghed. Hver femte respondent (19 %) har overvejet at flytte fra den by eller bydel, hvor de bor, fordi de ikke føler sig trygge på grund af deres jødiske identitet. Endnu flere – mere end hver tredje (36 %) – har overvejet at flytte fra Danmark, fordi de ikke føler sig trygge. Dog svarer langt størstedelen, at de ikke har overvejet at flytte fra deres by/bydel (75 %), og flertallet (59 %), at de ikke har overvejet at flytte fra Danmark.

Figur 24: Overvejet at flytte enten fra by/bydel eller Danmark

Andel af respondenter, der har overvejet at ...

Note: Antal respondenter = 465. Spørgsmål: ”Har du overvejet - på grund af din jødiske identitet, at ...?”

Det er særligt de yngre respondenter, der går med overvejelser om at flytte fra Danmark, fordi de ikke føler sig trygge. Blandt de 18-39-årige har 40 % overvejet det, mens det blandt de 60+-årige er 25 % (se tabel 25 i bilag).

Institut for Menneskerettigheders undersøgelse "Oplevet etnisk diskrimination i Danmark" viser, at overvejelser omkring at fraflytte Danmark på grund af utryghed og diskrimination også finder sted blandt andre minoritetsgrupper. Fx har henholdsvis 22 % af de adspurgte indvandrere eller efterkommere født eller opvokset i Danmark svaret, at de i meget høj grad eller i høj grad har overvejet at flytte fra Danmark på grund af oplevelser med diskrimination eller fordomme. 16 % har overvejet det i nogen grad.¹²⁸

Overvejelser om at flytte, enten til et andet sted i Danmark eller til et andet land, fylder rigtigt meget for de respondenter, der har benyttet sig af muligheden for at uddybe deres svar. Overvejelserne handler om at forlade Danmark for at bosætte sig et mere trygt sted, og her nævnes Israel langt overvejende som en mulighed, ofte med en bemærkning om, at det er det sikreste sted at være som jøde. Det spiller sandsynligvis også ind, at en stor del af respondenterne har en tilknytning til Israel, enten fordi de selv er israelere, har boet der eller har familie og venner i landet (se figur 4).

Overvejelserne går også på at fraflytte den bydel eller det område, som man bor i, fordi det opleves som utrygt. Bestemte områder i København fremhæves som utrygge, fx Nørrebro. Omvendt nævner enkelte også, at de netop bosætter sig i storbyer på grund af den store diversitet.

Der er også flere, der i de uddybende kommentarer fortæller, at de føler sig trygge på Nørrebro, ligesom der er dem, der mener, at Danmark er et godt sted at bo som jøde sammenlignet med mange andre steder.

Utryghed er den hyppigste årsag, når det kommer til overvejelser om at flytte fra Danmark, men begrænsning af religionsfriheden nævnes også blandt årsagerne.

” Overvejelser om at flytte

Med respondenternes egne ord.

Overvejelser om at flytte fra Danmark

”Jeg har sikret mig, at alle vores pas er opdaterede, så hvis vi skal forlade landet af en akut årsag, så er vi klar.”

”Jeg tror det bliver sværere og sværere at være åbent jøde i Danmark.”

”Jeg har overvejet det [at flytte], da rituel slagtning blev forbudt, for hvad bliver det næste så?”

”Min oldefar sagde, at man altid skal have en pakket rygsæk. Jeg grinede. Det gør jeg ikke længere.”

”Jeg overvejer at rejse til Israel, hvor jeg ikke behøver at være bange for at bære jødiske symboler.”

”Jeg har tænkt på, om det en dag kan blive nødvendigt at rejse, fx hvis der bliver grebet yderligere ind i religionsfriheden. Spiser ikke kosher, men er bekymret over slagteforbuddet.”

”Jeg har overvejet at flytte. Det er ikke konkrete planer, men en nedarvet parathed over for at måtte flygte, der aktiveres, når der er stigning i antisemitisme. Det behøver ikke handle om hændelser, der er gået ud over mig, men om den oplevede utryghed. Jeg er tredje generation i Danmark, og både mine oldeforældre, bedsteforældre og forældre har været på flugt på grund af jødeforfølgelser. Så det sidder dybt.”

”Der er ingen fremtid her for os. Vi er for få, og de andre er for mange med et had, ingen kan styre. Vi skal væk herfra.”

”Den voldsomme polarisering, tonen i det offentlige rum og genkomst af diverse gamle antisemitiske troper i nye klæder har rystet mig og gjort mig bekymret. Ikke mindst på mine børns vegne. Vi bor på Nørrebro.”

Overvejelser om at flytte til Israel

”Vi har en plan B. Vi flytter til Israel.”

”Jeg har boet i Israel før, og jeg har da undervejs tænkt, at det nogle gange ville være lettere at bo i Israel, hvor flertallet er jøder, og man i det mindste ikke behøver at stå til ansvar for sin jødiske identitet/forhold til Israel.”

”Jeg overvejer at gøre aliya [jøders immigration til Israel] med min familie.”

”Min mand er ikke jøde, men vi har drøftet, hvornår nok er nok, og hvornår vi bliver nødsaget til at flytte fra Danmark.”

”Jeg har sikret mig, at vores pas er fornyede, og er begyndt at undersøge, hvordan man ville kunne flytte til Israel, hvis det bliver relevant.”

”Jeg har overvejet, om Danmark er et trygt land for mine børn at vokse op i, og om det er bedre at flytte til Israel.”

”Hvis antisemitismen fortsat tager til i den grad, vi har oplevet i de seneste år, vil jeg gerne flytte fra Danmark. De fleste lande i Europa har også stigende antisemitisme, og Israel virker som det sikre valg, hvor absurd det end må lyde.”

Overvejelser om bydele

”Vi flyttede fra Nørrebro på grund af nogle hændelser.”

”Jeg havde tænkt at flytte til ydre Nørrebro, men valgte at flytte til en anden del af Nørrebro af frygt for diskrimination (særligt på grund af min datter).”

”Jeg vælger ikke at bo i storbyerne.”

”Jeg vælger bevidst at bo i områder med stor diversitet.”

”Vi flyttede fra København kort før 7. oktober 2023, og efterfølgende har vi været meget glade for den beslutning.”

”Vi har talt om at flytte fra København for at få lidt ’fred’ for antisemitisme, men det kommer ikke til at ske. Vi lever et jødisk liv, og det foregår her i København med alle de jødiske institutioner (skolen, synagogen, slagteren), og det er også her, vores venner og familie er.”

”Jeg er for nylig flyttet og valgte bevidst et forstads kvarter, hvor jeg føler mig tryk, fremfor at bo i det centrale København.”

”Jeg kunne i dag ikke drømme om at flytte til Nørrebro eller Nordvest. Min søster bor i Nordvest og er pænt træt af det. Jeg har overvejet at flytte til Israel, men jeg er født og opvokset i Danmark og vil gerne blive.”

”Jeg bor på Nørrebro og føler mig generelt ikke tilpas. Jeg plejede at komme på Blågårdsgade, men det har jeg på ingen måder lyst til mere.”

”Jeg bor på Nørrebro i et område, hvor propalæstinensiske demonstrationer hyppigt fandt sted lige uden for vores lejlighed. Da demonstrationerne var på sit værste, ville jeg gerne flytte væk derfra. Jeg handlede ikke på mine tanker og overvejelser.”

”Jeg har overvejet, hvor jeg har bosat mig, og hvor jeg i fremtiden kan bosætte mig i forhold til byer og bydele.”

”Der er dele af København, hvor jeg bare ikke kommer (Indre og Ydre Nørrebro), eller hvor jeg altid er på vagt (Vesterbro).”

”[A]t flytte by eller bydel handler kun om timing og økonomi for mig. Jeg føler mig på ingen måde tryk eller mig selv, hvor jeg bor.”

Tryghed ved at bo i Danmark

”Vi bor nok et af de bedste steder i forhold til at føle sig sikre. Så vi bliver og føler os så heldige over, hvor vi bor.”

”Danmark er bedre end andre lande.”

”Jeg føler mig som jøde tryk og en del af et multietnisk Nørrebro.”

”Jeg føler mig ikke utryk i min bydel.”

”Jeg bor på Nørrebro og oplever at være tryk som jøde i bydelen.”

”Jeg har boet i København og færdes fx på Nørrebro og aldrig følt mig utryk.”

10 Ytringsfrihed og selvcensur

Resumé af kapitlet:

- Tre ud af fire (74 %) af respondenterne har inden for de seneste 12 måneder givet deres mening til kende ved at ytre sig enten i det fysiske eller offentlige rum, online eller i medier. Det er betydeligt højere end i befolkningen generelt.
- På trods af en høj ytringsgrad er selvcensuren tilsvarende høj. 72 % har inden for de seneste 12 måneder undladt at ytre sig af frygt for modreaktioner og dermed udøvet selvcensur. Det er betydeligt højere end i befolkningen generelt.
- 91 % af respondenterne finder, at den offentlige debat om den israelsk-palæstinensiske konflikt er hård og unuanceret. Mange uddyber, at debatklimaet er kilde til stor indre og ydre konflikt.

10.1 Den retlige beskyttelse af ytringsfriheden

Ytringsfriheden er beskyttet i international og europæisk menneskeret. Artikel 19 i FN's Konvention om Borgerlige og Politiske Rettigheder og artikel 10 i Den Europæiske Menneskerettighedskonvention beskytter retten til ytrings- og meningsfrihed, herunder frihed til at give eller modtage meddelelser eller tanker, uden indblanding fra offentlige myndigheder og uden hensyn til grænser. Ytringsfriheden indbefatter både formidling af faktiske oplysninger og holdninger, og gælder uanset om informationsudvekslingen finder sted online eller i det offentlige rum. Den omfatter også nonverbale handlinger og aktiviteter såsom kunst, billeder, optog mv.

Retten til ytringsfrihed kan begrænses i særlige situationer. Der skal enten være tale om et hensyn til den nationale sikkerhed, territorial integritet eller offentlig tryghed, forebyggelse af uorden eller forbrydelse, beskyttelse af sundheden eller sædeligheden, beskyttelse af andres gode navn og rygte eller rettigheder, forhindring af udsprelse af fortrolige oplysninger eller sikring af domsmagtens autoritet og upartiskhed.

Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol har slået fast, at ytringsfriheden ikke alene omfatter oplysninger og idéer, der er velsete eller neutrale, men også dem, som chokerer, fornærmer eller foruroliger myndighederne eller andre borgere. Det gælder også religionskritik. Både FN's Menneskerettighedskomité og FN's specialrapportør for religions- og trosfrihed har understreget, at friheden til at kritisere – egen såvel som andres – tro eller religion er afgørende for både ytringsfriheden og tros- og religionsfriheden.

I Danmark er ytringsfriheden en grundlovssikret ret. Ifølge grundlovens § 77 er enhver berettiget til på tryk, i skrift og tale at offentliggøre sine tanker, dog under ansvar for domstolene.

10.2 Deltagelse i den offentlige debat

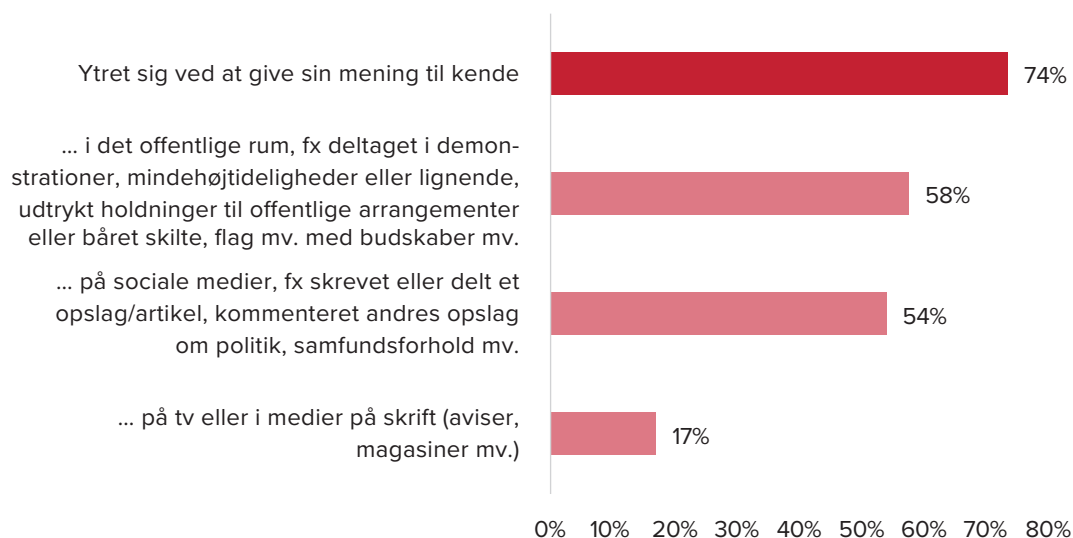
At kunne ytre sine holdninger frit uden frygt for repressalier er en hjørnesteen i ytringsfriheden.

Hele 74 % af respondenterne angiver at have givet deres mening til kende i det offentlige rum eller online inden for de seneste 12 måneder, jf. figur 25. Over halvdelen (58 %) har deltaget i demonstrationer, mindehøjtideligheder mv., og 54 % har ytret sig på sociale medier mens 17 % har givet deres mening til kende i tv eller i skriftlige medier.

Til sammenligning er det henholdsvis 11 % og 39 % af befolkningen, der har deltaget i den offentlige debat i det offentlige rum og på sociale medier.¹²⁹ Denne undersøgelse tegner altså et billede af en høj grad af deltagelse i den offentlige debat fra respondenterne. En del af forklaringen på respondenternes høje ytringsgrad kan formodes at ligge i gruppens høje uddannelsesniveau, jf. tabel 1.

Figur 25: Ytret sig i den offentlige debat

Andel af respondenter, der svarer ja til, at de har ytret sig i den offentlige debat inden for de seneste 12 måneder.

Note: Antal respondenter = 465. Spørgsmål: "Har du inden for de seneste 12 måneder givet din mening til kende enten i det offentlige rum eller online?" For hver af de tre kategorier; offentlige rum, sociale medier og tv eller medier på skrift, kan respondenterne svare "ja", "nej", "ved ikke" og "ønsker ikke at svare".

10.3 Selvcensur

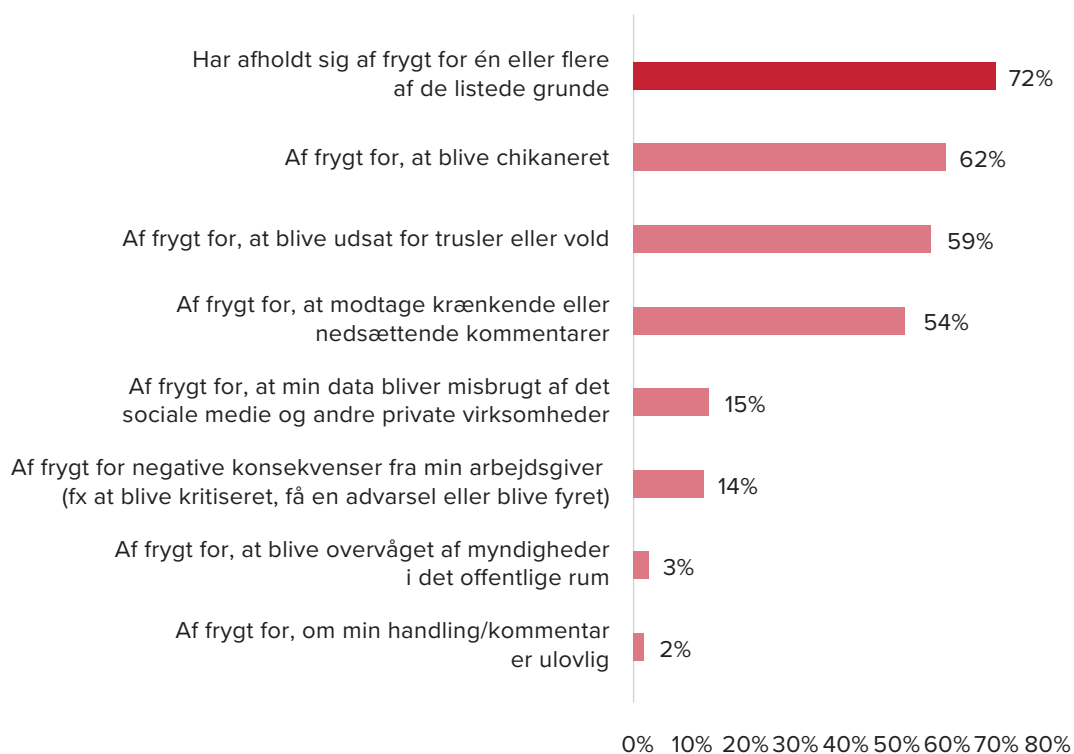
Der kan være mange grunde til, at man afholder sig fra at ytre sig i den offentlige debat. Når man afholder sig fra at ytre sig af frygt for negative reaktioner fra omgivelserne såsom chikane og trusler, er der tale om selvcensur. Frygten for sådanne negative reaktioner omtales ofte som 'chilling effect', altså som noget, der har en afskrækkende eller afkølede effekt på ytringsfriheden. Frygten for negative reaktioner kan afskrække folk fra at ytre sig og deltage i den offentlige debat og har dermed betydning for den fulde og praktiske nydelse af ytringsfriheden.¹³⁰

Der er ikke tidligere foretaget undersøgelser af ytringsfrihed eller selvcensur blandt den jødiske minoritet i Danmark. Denne undersøgelse viser, at 72 % af de adspurgte jøder har afholdt sig fra at deltage i den offentlige debat enten i det fysiske, offentlige rum eller online på grund af selvcensur. Det står i stærk kontrast til den generelle befolkning, hvor henholdsvis 10 % af befolkningen udøver selvcensur i det fysiske rum og 31 % udøver selvcensur på sociale medier.

Det er først og fremmest frygten for chikane, trusler og vold samt krænkende kommentarer, der er grunden til at respondenterne afholder sig fra at deltage i den offentlige debat.

Figur 26: Selvcensur

Andel af respondenter, der svarer ja til at, de har afholdt sig fra at give sin mening til kende, selvom de gerne ville, på grund af én eller flere af de listede grunde, inden for de seneste 12 måneder.

Note: Antal respondenter = 465. Spørgsmål: "Har du inden for de seneste 12 måneder afholdt dig fra at give din mening til kende, selvom du egentlig gerne ville?" Herefter er respondenterne blevet stillet et opfølgende spørgsmål: "Tænk på det seneste tilfælde. Hvad er årsagen til, at du afholdt dig fra at give din mening til kende, selvom du egentlig gerne ville? Du kan angive flere svar." Øvrige svarkategorier, der ikke bundes i selvcensur er udeladt af figuren, herunder "andet", "det var for tidskrævende", "af frygt for at såre eller støde andre", "af frygt for at blive latterliggjort og/eller udelukket fra fællesskabet". For mere om definition af selvcensur se Institut for Menneskerettigheder, "Ytringsfrihed og selvcensur 2024", s. 16.

Det er bemærkelsesværdigt, at selvcensuren er så høj, samtidig med at størstedelen af respondenterne rent faktisk har deltaget i den offentlige debat. Det tyder på, at respondenterne både deltager og ønsker at deltage i den offentlige debat, men at de alligevel gør sig overvejelser over, hvorvidt det i den konkrete situation er bedst at afholde sig fra at ytre sig, enten på grund af oplevede negative konsekvenser eller af frygt for sådanne. De ældre respondenter (60+ år) er mindre tilbøjelige til at udøve selvcensur (se tabel 26 i bilag).

” Årsager til at udøve selvcensur

Med respondenternes egne ord.

”Mine profiler på SoMe [sociale medier], hvor jeg giver udtryk for holdninger, er anonyme. Jeg tør ikke andet. Jeg tør ikke at ytre mig om Israel-Palæstina og lægge navn til, da jeg er bange for konsekvenserne af at blive 'outet'.”

”At blive skudt alle mulige andre synspunkter i skoene og skulle bevise alt det, jeg ikke står for.”

”Jeg vil ikke have, at mine kollegaer ser ned på mig, fordi jeg støtter Israel.”

”Frygt for, at min familie vil blive truet.”

”Frygt for, at det vil skade min familie, da vi har et genkendeligt navn.”

”Af frygt for, at det kunne have konsekvenser for mine børn.”

”Af frygt for min egen sikkerhed, hvis jeg gjorde [ytrede sin mening]. Jeg bor alene.”

”Af frygt for meget sort-hvidt at skulle tage stilling til Israels handlinger efter 7. oktober.”

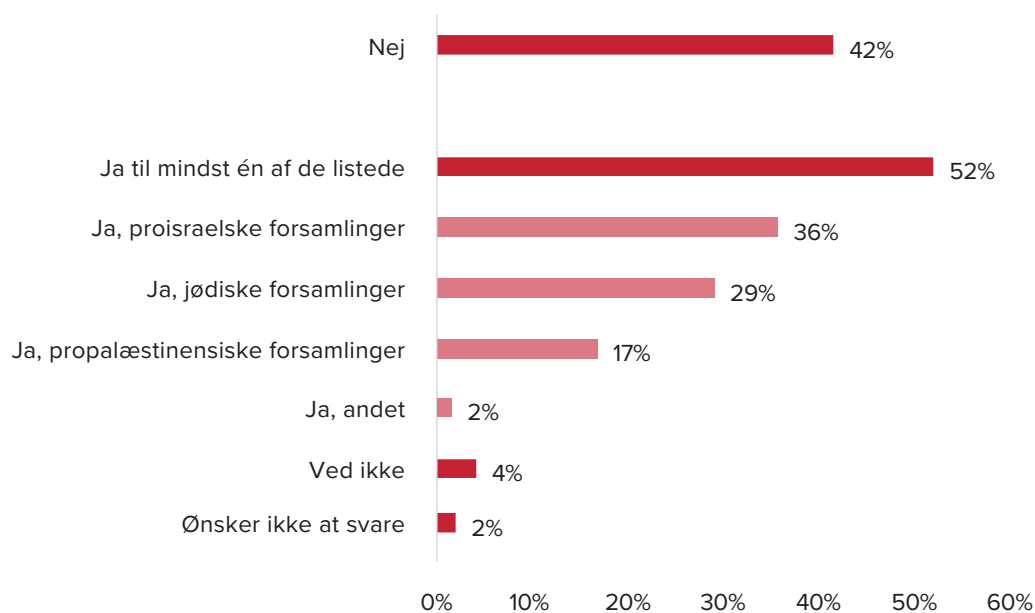
”Af frygt for de konsekvenser, det vil have for mine børn – at andre børn og/eller disses forældre vil reagere over for mine børn.”

10.4 Undlader at deltage i forsamlinger

En del af respondenterne afholder sig også fra at deltage i offentlige forsamlinger på grund af deres jødiske identitet. Lidt over en tredjedel (36 %) har indenfor de seneste 12 måneder afholdt sig fra at deltage i proisraelske forsamlinger, en tredjedel har afholdt sig fra at deltage i jødiske forsamlinger (29 %), og 17 % har afholdt sig fra at deltage i propalæstinensiske forsamlinger, jf. figur 27.

Figur 27: Undladt at deltage i forsamlinger

Andel af respondenter, der svarer, at de har undladt at deltage i forsamlinger på grund af deres jødiske identitet inden for de seneste 12 måneder.

Note: Antal respondenter = 465. Spørgsmål: "Har du inden for de seneste 12 måneder afholdt dig fra at deltage i offentlige forsamlinger i form af demonstrationer, mindehøjtideligheder eller lignende på grund af din jødiske identitet?"

I de uddybende kommentarer nævner respondenterne både frygt som årsag til ikke at deltage i offentlige forsamlinger, og at de ikke kan stå inde for de budskaber, som især de propalæstinensiske og proisraelske demonstrationer formidler. Respondenter i alderen 18-59 år er langt mere tilbøjelige til både at udøve selvcensur og undlade at deltage i forsamlinger (se tabel 26 i bilag).

” Undgår forsamlinger

Med respondenternes egne ord.

”Jeg vil gerne gå med til propalæstinensiske forsamlinger og demonstrationer, men opdagede hver gang, at det føltes lidt ukomfortabelt, idet jeg ikke følte, der var en klar linje i forhold til, hvad der måtte blive sagt/ikke blive sagt om Israel.”

”Jeg ville egentlig gerne deltage i demonstrationerne mod krigen i Gaza, men har valgt ikke at deltage, da jeg ikke kan stå inde for dele af de budskaber, som bliver fremhævet til de demonstrationer. Jeg har ikke undladt at deltage af frygt på grund af min jødiske baggrund, men fordi jeg er uenig i nogle af budskaberne samt retorikken.”

”Jeg er utryk ved at deltage i demonstrationer.”

”Jeg deltager aldrig i propalæstinensiske forsamlinger.”

”Jeg var ikke med til det store årlige chanukaharrangement foran rådhuset. Jeg var ikke til et par proisraelske demonstrationer på grund af frygt. Jeg var kun med til at mindes de myrdede gidsler.”

”De palæstinensiske demonstrationer har virket meget skræmmende og voldelige.”

”Propalæstinensiske forsamlinger: Jeg vil egentlig gerne stå side om side med palæstinensere påvirket af konflikten. Jeg vil også gerne stå side om side med danskere, som ønsker en bedre fremtid for Israel og Palæstina. Problemet er, at det er ikke den oplevelse, jeg får af demonstranterne. For mig er størstedelen af dem danskere, som synes, det er sjovt og spændende, og en form for performativ solidaritet, som giver dem et mål og lidt identitet. Og de muslimer, som enten er palæstinensere eller ej, føler jeg mig desværre ikke altid særligt tryk ved eller velkommen hos. Derudover er de slogans og skilte, man finder til demonstrationerne, heller ikke nogle, som jeg kan stå ved. Jødiske og israelske forsamlinger: Jeg har generelt efter 7/10 haft et større behov for at finde et fællesskab blandt andre jøder og israelere. Dog er alle jøder/israelere ikke ens, og derfor har jeg ofte holdt mig væk fra forsamlinger/events, som har haft et unuanceret fokus på Israel og negligeret Israels ageren samt haft negativ eller ligefrem hadefuld retorik mod palæstinenserne. Det er heller ikke forsamlinger, jeg føler mig velkommen i, eller som jeg kan stå inde for.”

”Pro-Palæstinademonstrationerne gør mig særdeles utryk ved at være jøde i Danmark!”

”Proisraelsk forsamling. Jeg føler mig ikke tryk ved at deltage. Jeg vil ikke risikere min og min families sikkerhed.”

”Mindemarkering for de israelske gidsler. Jeg følte, det var for udsat at stå flere sammen offentligt og vise sympati med Israel.”

”Mindehøjtideligheder og demonstrationer af frygt for min egen og min families sikkerhed. Jeg har små børn, og jeg kunne aldrig finde på at tage dem med til en projødisk eller proisraelsk demonstration eller lignende af frygt for, at de skal opleve noget ubehageligt, såsom tilråb, chikane osv.”

”Jeg ville gerne have deltaget i flere arrangementer med mine børn, men tør ikke udsætte dem for risiko for ubehagelige oplevelser med vold, tilråb eller lignende og synes, det er helt absurd, at vi er nødt til at blive mandsopdækket af politi mm. til fredelige demonstrationer/ mindehøjtideligheder eller lignende. Det har jeg ikke lyst til at udsætte mine børn for, selvom jeg egentlig gerne ville have haft dem med.”

”Jeg ville gerne deltage i en propalæstinensisk demonstration, hvis vi bare råbte: ’Free Palestine ... from Hamas,’ og demonstrationerne stoppede med at udøve hærværk eller vold.”

”Jeg ville gerne deltage i demonstrationer for fred (både proisraelske og -palæstinensiske), men alle demonstrationer, jeg har set, har været for polariserede. Det gælder primært de propalæstinensiske demonstrationer, hvor israelske flag ikke har været tilladt, og hvor mange billeder og kampråb har været antisemitiske.”

”Jeg har ikke oplevet, at der var samlende demonstrationer, der var pro fred. De var enten pro den ene eller den anden part. Propalæstinensiske demonstrationer var desuden med slagord og aggression, som jeg ikke ville være en del af. Demonstrationer pro Israel var lig med at vise støtte til den siddende regering, hvilket jeg ikke kan stå inde for. Jeg har derfor kun deltaget i apolitiske mindehøjtideligheder for ofrene for 7. oktober.”

”Jeg bryder mig ikke om ’proisraelske’. Er det ’proisraelsk’ at demonstrere for en frigivelse af uskyldige, civile gidsler, der holdes fanget af en terrorbevægelse? Sådanne demonstrationer ville jeg gerne deltage i, men jeg tør ikke. Jeg er bange for, hvad folk vil tro om mig, herunder at jeg så støtter Israels politik i Gaza generelt eller lignende – hvilket jeg IKKE gør.”

”Jeg føler mig desværre utryk til pro-Palæstinademonstrationer. Jeg føler hurtigt, det bliver ensidigt og unuanceret, og frygter i værste fald, at nogle af dem, der er der, slet ikke mener, jøder, Israel eller israelere burde eksistere. Derfor kan jeg som halvt jøde og israeler være utryk i min baggrund og føle, at min eksistensret nogle gange trues.”

”Der findes hverken proisraelske eller propalæstinensiske forsamlinger, hvor jeg ikke ender med at skulle gå på kompromis med, hvad jeg mener, der er rigtigt. Desuden vil jeg ikke deltage i den tokenisering af jøder, der er i de propalæstinensiske demonstrationer – jeg vil ikke gå med et skilt, der validerer eller ophøjer min stemme i kraft af min identitet, og jeg oplever en kraftig fetichering af både jødiske og palæstinensiske stemmer netop der.”

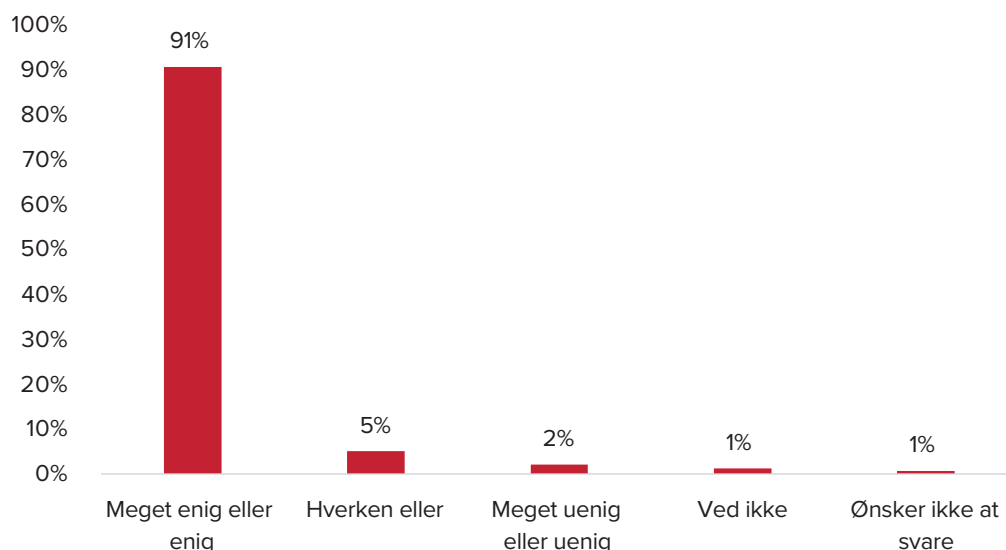
10.5 Unuanceret debat og voldsom retorik

Selv censuren skyldes ikke nødvendigvis kun frygten for negative reaktioner fra omgivelserne, men kan også skyldes, at debatniveauet og debatklimaet opleves som polariserende og unuanceret.

9 ud af 10 af respondenterne (91 %) er meget enige eller enige i, at den offentlige debat om den israelsk-palæstinensiske konflikt er domineret af unuanceret og voldsom retorik, jf. figur 28.

Figur 28: Unuanceret offentlig debat og voldsom retorik

Andel af respondenter, der svarer, at de er henholdsvis enige eller uenige i at den offentlige debat om den israelsk-palæstinensiske konflikt er unuanceret, og retorikken er voldsom.

Note: Antal respondenter = 465. Spørgsmål: "Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn: Jeg synes, at den offentlige debat om den israelsk-palæstinensiske konflikt er unuanceret og retorikken er voldsom."

Debatklimaet omkring konflikten i Mellemøsten er et af de emner, som får den generelle befolkning til at udøve selvrensensur.¹³¹ At dette i høj grad også kan have en afskrækkende effekt på den jødiske befolkningsgruppe, illustreres af respondenternes uddybende kommentarer. Angrebene 7. oktober 2023 og den efterfølgende krig i Gaza danner baggrund for mange af de kommentarer, som respondenterne har udfoldet med hensyn til ytringsfrihed.

” Ytringsfrihed og unuanceret debatklima

Med respondenternes egne ord.

”I et demokratisk samfund burde der være plads til, at vi åbent kan støtte Israel uden frygt. Det er fuldstændigt legitimt at have og udtrykke sympati med Israel, men det er uacceptabelt, at sådanne ytringer mødes med chikane, had og dødstrusler. Når retten til at ytre sig frit bliver truet, rammer det ikke kun os – det undergraver hele det demokratiske fundament, vores samfund er bygget på.”

”Det er en svær balance mellem ytringsfrihed og at sige ting, som gør andre grupper (jøder) utrygge. Men jeg ville ønske, at det var mindre accepteret, at folk skriver ting om jøder i forbindelse med Israel-Palæstina, som er så voldsomme, at jøder i Danmark ikke tør være sig selv eller deltage i debatten.”

”Jeg er træt af det hele, og jeg ser problemer i det danske og det jødiske samfund. At påpege et problem (især i det jødiske samfund) kan give sociale konsekvenser, og man oplever hadefuldt retorik, når man er uenig med dem. Det samme gælder nogle af mine danske venner, men på den anden side: Jeg magter det ikke – alle bliver sure, når man prøver at nuancere noget.”

”Jeg har været bekymret for tonen fra begge parter i konflikten og ønsker ikke at blive taget til indtægt for holdninger, jeg ikke kan stå inde for.”

”Jeg har ikke deltaget af politiske årsager i hverken den ene eller anden demonstration. Den manglende nuancering – ofte på begge sider – er grunden til dette. Og naturligvis det faktum, at jøder ikke kan forsamle sig i DK uden behov for massiv politistøtte. Det er beskæmmende og utryghedsskabende.”

”Hvor mange gange ser man folk udtale sig anonymt for deres sikkerheds skyld? Hvor mange kendte jøder i Danmark har måttet fjerne kommentarspor fra deres sociale medie og/eller tør ikke udtale sig på grund af det væld af had, man får mod sig?”

”[Jeg har modtaget] trusler og nedværdigende bemærkninger fra proisraelske trolls online, der gik efter mig personligt som jøde, fordi jeg ytrede mig kritisk over for Israel. De fleste var (ifølge deres profiler) baseret i Israel, og jeg vurderede ikke, at det ville give mening at anmelde dem til politiet. Tit har deres bemærkninger været utroligt nedværdigende over for mig og min familie og har gået på, at jeg var forræder og den slags.”

”Vreden over Israel-Palæstina-krigen har ligesom flyttet barren for, hvad der kan tillades at siges i det offentlige rum.”

”Over for mit hjem hænger et palæstinensisk flag fra en altan. Hvis jeg hængte et israelsk ud, ville jeg få problemer med det samme.”

11 Væsentlige barrierer for at leve et frit jødisk liv

Resumé af kapitlet:

- 58 % af respondenterne er enige i, at der er væsentlige barrierer for at leve et frit jødisk liv i Danmark, mens 24 % ikke mener, at det er tilfældet. Betydeligt flere i aldersgrupperne 18-39 år og 40-59 år svarer, at der er væsentlige barrierer sammenlignet med respondenter over 60 år.
- Af de hyppigste barrierer angiver respondenterne antisemitisme og den nuværende sikkerhedssituation, men også manglende viden i befolkningen om jøder og jødedom og specifikke gruppers modstand mod jøder.
- 35 % af respondenterne vurderer religionsfriheden for jøder i Danmark som høj (8-10 på en skala fra 0-10). Omvendt vurderer henholdsvis 97 % og 82 % af respondenterne, at religionsfriheden er høj for henholdsvis kristne og muslimer.
- Respondenterne har generelt høj tillid til centrale samfundsinstitutioner (regeringen, Folketinget og politiet). Hele 70 % oplever generelt opbakning fra danske politikere og værdsætter den politiske indsats for at bekæmpe antisemitisme.
- 73 % vurderer, at et potentielt forbud mod drengeskæring vil udgøre en begrænsning af jødisk liv i Danmark, og 70 % vurderer, at et forbud mod import af kosherprodukter vil udgøre en begrænsning.

11.1 Den retlige beskyttelse af tros- og religionsfriheden

Retten til tros- og religionsfrihed er en menneskeret. Både FN's Konvention om Borgerlige og Politiske Rettigheder og Den Europæiske Menneskerettighedskonvention sikrer alle menneskers ret til at have og praktisere en religion eller tro, alene eller sammen med andre. Det inkluderer retten til at opretholde religiøse skikke og ritualer og til at organisere religiøse begivenheder og undervisning.

Der kan kun gøres indgreb i tros- og religionsfriheden, hvis indgrebet er foreskrevet ved lov og er nødvendigt i et demokratisk samfund af hensyn til den offentlige tryghed, for at beskytte den offentlige orden, sundheden eller sædeligheden eller for at beskytte andres rettigheder og friheder. Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol giver dog en betragtelig skønsmargin til staterne i forhold til begrænsninger af tros- og religionsfriheden.

I Danmark er religionsfriheden beskyttet i grundlovens § 67, og der har historisk været få lovgivningsmæssige begrænsninger af denne rettighed. Hertil indeholder både Grundlovens § 70 og Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 14 et forbud mod diskrimination på grund af religion. Beskyttelsen sikrer, at ingen udsættes for ringere behandling på grund af deres religion uden en saglig og rimelig begrundelse.

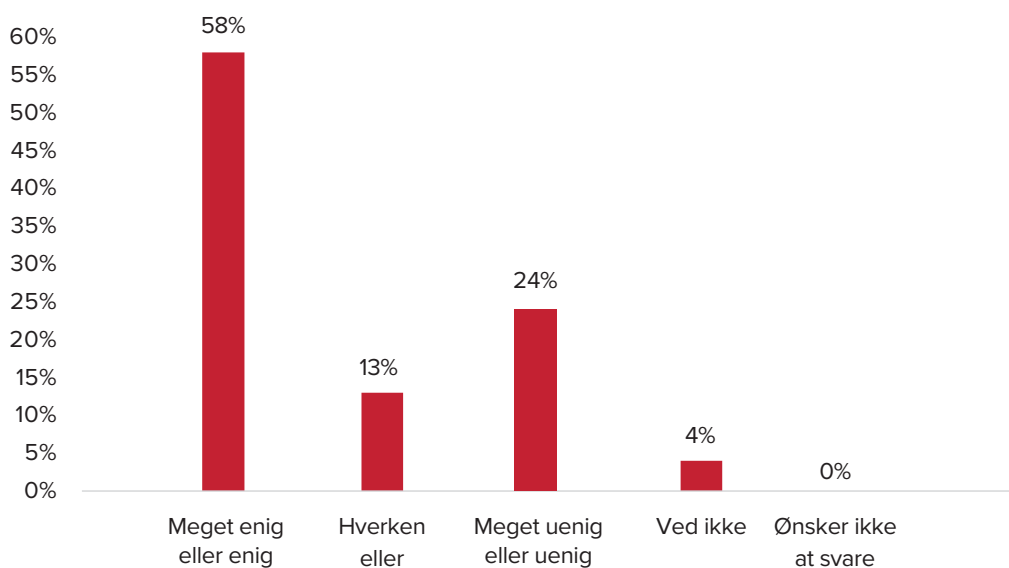
I de senere år har der imidlertid været flere eksempler på lovgivning, der direkte eller indirekte begrænser tros- og religionsfriheden (læs mere i afsnit 4.2.3).

11.2 Vurdering af væsentlige barrierer

At leve et frit jødisk liv handler om at kunne leve sit liv uden forskelsbehandling, at kunne udøve sin religiøse praksis, og om trygt at kunne ytre sig på lige fod med andre. 58 % af respondenterne vurderer, at der er væsentlige barrierer i dag for at kunne leve et frit jødisk liv, jf. figur 29. Kun cirka hver fjerde respondent (24 %) vurderer, at der ikke er væsentlige barrierer for et frit jødisk liv.

Figur 29: Vurdering af væsentlige barrierer for et frit jødisk liv i Danmark

Andel af respondenter, der er henholdsvis enige eller uenige i, at der eksisterer væsentlige barrierer for at kunne leve et frit jødisk liv i Danmark.

Note: Antal respondenter = 465. Spørgsmål: "I hvilken grad er du enig eller uenig i følgende udsagn? Der er overordnet set væsentlige barrierer for at kunne leve et frit jødisk liv i Danmark."

Figur 29 dækker over betydelige forskelle på tværs af aldersgrupperne. Mens henholdsvis 67 % af de 18-39-årige og 64 % af de 40-59-årige svarer, at de er enige i, at der eksisterer væsentlige barrierer for at leve et frit jødisk liv i Danmark, så er det 44 % af de 60+-årige (se tabel 27 i bilag).

For bedre at forstå, hvad respondenterne oplever som barrierer, har vi spurgt, hvad de vurderer, udgør de største barrierer for at kunne leve et frit jødisk liv i Danmark. Næsten samtlige respondenter, der mener, at der eksisterer barrierer, har svaret, at den aktuelle sikkerhedssituation og antisemitisme udgør væsentlige barrierer. Det svarer til cirka halvdelen af alle respondenter (56 %).

Mere end hver tredje respondent angiver, at en manglende forståelse af jødedommen i befolkningen udgør en væsentlig barriere for at kunne leve et frit jødisk liv. Ligeledes angiver mere end hver tredje respondent truslen mod Israel, som en barriere, da Israels sikkerhed er vigtig for disse respondents oplevelse af et frit jødisk liv. En lille gruppe på 6-7 % svarer, at manglende adgang til en synagoge og jødiske fællesskaber, hvor de bor, udgør en væsentlig barriere. Dette skal ses i lyset af, at cirka 80 % af respondenterne bor i Region Hovedstaden, hvor det organiserede jødiske liv er centreret.

Figur 30: Vurdering af, hvad der udgør de største barrierer for at kunne leve et frit jødisk liv i Danmark

Andel af alle respondenter, der angiver udvalgte barrierer som de største.

Note: Antal respondenter = 465. Figuren viser andelen af alle respondenter. De uddybende svar under "Specifikke grupperes modstand overfor jøder i Danmark" er grupperet tematisk og derefter talt sammen. En besvarelse kan indgå i flere kategorier; det er derfor ikke muligt at summere de enkelte tematikker ud i grafen. Spørgsmål: "Hvad vurderer du, er de største barrierer for at leve et frit jødisk liv i Danmark?" Spørgsmålet er kun stillet til respondenter, der har svaret, at de er enige i, at der eksisterer væsentlige barrierer.

38 % af alle respondenterne svarer, at der eksisterer væsentlige barrierer for at leve et frit jødisk liv, og at disse bl.a. udgøres af specifikke gruppers modstand over for jøder i Danmark. De respondenter der har svaret dette, skulle udfylde et tekstfelt ud for svaret, hvor de uddyber deres svar. Efter gennemgang af de cirka 150 kvalitative kommentarer er svarene efterfølgende grupperet tematisk alt efter, hvad de omhandler.¹³² Har der været få (<5), der har svaret en given tematik, er den ikke vist i figuren af diskretionshensyn.

24 % af alle respondenter skriver kommentarer relateret til "islam, muslimer og islamister" i kommentarfeltet ud for kategorien "specifikke gruppers modstand over for jøder i Danmark", som en af de største barrierer for et frit jødisk liv. 15 % af respondenterne skriver kommentarer relateret til "venstreorienterede, venstreekstemister og kommunister." 4 % skriver kommentarer relateret til "højreorienterede, højreekstemister og nazister."

I tekstfeltet til specifikke gruppers modstand over for jøder, har respondenterne fx skrevet: "venstreekstemister, islamister og desværre også muslimer.", "visse grupperinger af muslimer", "ekstreme venstre- og højreorienterede."

At behovet for synlige sikkerhedstiltag som en direkte konsekvens af sikkerhedstruslen opleves som en stor barriere i det daglige, fremgår også af de uddybende kommentarer. Flere respondenter peger på, at man ikke kan forsamlles uden at der er sikkerhed tilstede og at det er utrygt at bære jødiske symboler offentligt. Respondenterne efterspørger også mere oplysning til befolkningen for at modvirke den manglende viden om jøder og jødedom.

” Barrierer for at leve et frit jødisk liv

Med respondenternes egne ord.

”Siden 7. oktober har jeg oplevet en mere udbredt skepsis omkring jødisk liv, kultur og identitet – særligt fra den yderste venstrefløj. Jødisk liv bliver af mange automatisk sat i kontekst af Israel/Palæstina og set i lyset af krigen i Gaza, hvilket er en stor hindring for at kunne dyrke sin kultur i det offentlige rum.”

”Jeg læser ikke et palæstinensisk flag hos en dansk-palæstinensisk familie som et angreb mod mig, men som en støtteerklæring til deres familie, deres historie og al den smerte, de gennemgår. Men hvis jeg ville markere det tab og den sindssyge massakre, som fandt sted 7. oktober, med et israelsk flag eller en deklARATION af at stå med Israel i den tid, vil det blive læst som noget helt andet.”

”Generelt savner jeg, at de muslimske fællesskaber og imamer tager en stemme i offentligheden. Hvis der sker noget i forhold til jødiske fællesskaber, så udtaler Det Jødiske Samfund eller overrabbineren sig; hvis der sker noget i det kristne fællesskab, så udtaler præster sig. Sker der noget i de muslimske fællesskaber, så er der stilhed. Tavsheden er med til at legitimere, når der ikke bliver sagt klart fra. Særligt i nogle muslimske miljøer har imamen en større rolle og tungere stemme end forældre, politikere eller andre autoriteter.”

Sikkerhedstruslen mod jøder i Danmark

”Fysisk trussel mod enhver jødisk begivenhed i offentligt rum. Det er farligt at forsamlе sig uden politibeskyttelse. Enhver impulsivitet umuliggøres, og der er høje omkostninger forbundet med sikkerhedsplanlægning.”

”Helt grundlæggende kan jøder jo ikke bruge vores institutioner uden massiv sikkerhed. Det siger jo alt. Jødiske børn må spille fodbold med vagter til stede. Ingen andre religioner eller folk oplever dette i Danmark, og det er helt uacceptabelt, at der ikke gøres mere.”

”Jeg kan ikke vise, hvem jeg er, frit. Jeg kan ikke have kalot eller tøj på, der giver associationer til jødedom. Jeg kan ikke have ting med jødiske associationer i eller på min bil.”

”Jeg tør ikke længere deltage i jødiske kulturelle begivenheder. Og jeg bryder mig ikke mere om store forsamlinger. Jeg er også blevet meget mere nervøs i forhold til vores datters liv, udfoldelsesmuligheder og fremtid.”

”At føle sig tryk, er en del af at føle sig fri. Når jeg altid skal kigge mig over skulderen og er i højt alarmberedskab, når jeg skal tænke på, hvad jeg har på og siger – er jeg ikke fri.”

”Man lever ikke som en fri, når man skal gå forbi politi, militær, overvågning og sikkerhedsvagter for at deltage i et hyggeligt arrangement.”

”Det, at mine børn er nødt til at gå i skole/til konfirmationsfester under bevæbnet politibevogtning. Det, at jeg var nødt til at lære mine børn i en alder af fem år, at de ikke kan tale frit og åbent om deres hverdagsliv, når vi færdes i det offentlige rum, af frygt for, hvad det får af konsekvenser, hvis andre Israel-/jødefjendtlige overhører vores samtale.”

”Der kan ikke være tale om et ’frit jødisk liv’, når alle institutioner og forsamlinger skal have vagter.”

”Alene det, at vi bliver nødt til at have sikkerhed til alle jødiske arrangementer, begrænser friheden til at leve et jødisk liv på lige fod med alle andre borgere. Så er der også hele frygten for, hvad der kan ske, hvis man går synligt på gaden med jødiske symboler eller taler om jødisk liv.”

”Som dansk jøde kender jeg desværre alt for godt til den utryghed, der følger med blot at leve et almindeligt liv. Selvom jeg har de samme demokratiske rettigheder som alle andre borgere, er min religionsfrihed, forsamlingsfrihed og ytringsfrihed ofte forbundet med frygt. Chikane, trusler og risikoen for voldelige – i værste fald dødelige – angreb betyder, at beskyttelse er en nødvendighed, ikke et valg.”

Manglende kendskab til jødedom

”Befolkningen har manglende viden om jødedom og det at være jøde.”

”At folk ikke kender til jøder eller jødisk kultur [...]. Men den største udfordring er, at vi er afhængige af politibeskyttelse, hver gang vi skal være synligt jøder i det offentlige.”

”Der er meget ringe viden om jødisk kultur i den danske befolkning.”

”Ignorance [er den største barriere]. Vi er så få, og der mangler oplysning om Israel-Palæstina-konflikten. Holocaust er der også manglende kendskab til.”

”Israel og jøder bliver blandet sammen. Vi oplever en kæmpe cancel-kultur herhjemme.”

Vanskeligheder med at praktisere jødisk liv og religion

”Hvis man bor andre steder end i København, kan man ikke praktisere et religiøst liv.”

”[Det er en barriere] Ikke at kunne gå med religiøse symboler på lige fod med andre mennesker i Danmark med andre religioner.”

”At alt i Danmark er indrettet efter kristendom: helligdage, kalenderen, alt.”

”[Det er en barriere med] Et arbejdsmarked, der ikke er tilpasset jødisk liv.”

”Der er ingen præcedens for hensyntagen/fleksibilitet i forhold til jødisk kalender/helligdage, fx omkring eksamensdatoer og fridage.”

”Forleden gik jeg forbi Nørrebrohallen en aften. En masse muslimer gik hen imod hallen med store madbeholdere og sølvbakker i hånden. Jeg tænker, de skulle samles for at spise sammen under ramadan, eftersom solen var på vej ned. Jeg kunne ikke lade være med at stoppe op i to sekunder og bare kigge, smilende, men totalt misundelig. Tænk sig at kunne leje en lokal hal uden noget politi eller tys-tys. Folk gik og snakkede på gaden på flere forskellige sprog og var bare på vej hen imod det samme mødested. Ingen bekymringer. Ingen beskyttelse. Intet politi. Bare frihed til at være og gå på gaden, som man ville. Wow, det ville være en drøm. Jeg håber, det vil ske i min levetid.”

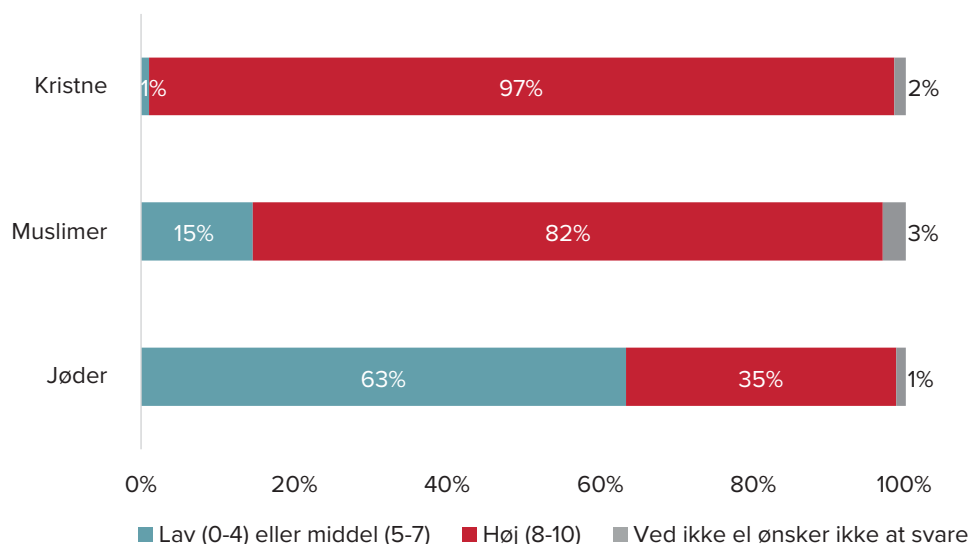
11.3 Religionsfrihed og forbud

11.3.1 Vurdering af grad af religionsfrihed

Som det fremgår af respondenternes besvarelser, spiller kulturelle og religiøse traditioner en stor rolle for den enkeltes jødiske identitet, uanset om man i øvrigt anser sig for at være religiøst praktiserende eller ej. I forhold til vurderingen af religionsfrihed for henholdsvis kristne, muslimer og jøder vurderer kun 35 % af respondenterne, at graden af religionsfrihed for jøder er høj, jf. figur 31. Til sammenligning vurderer hele 97 %, at religionsfriheden er høj for kristne, og 82 %, at den er høj for muslimer. Diskrepansen i forhold til de andre to religioner er altså yderst markant. I de uddybende kommentarer nævner de fleste respondenter sikkerhedstruslen og det, at man ikke kan gå i synagogen og forsamles uden sikkerhedsopbud.

Figur 31: Vurdering af religionsfrihed

Andel af respondenter, der vurderer religionsfriheden som henholdsvis høj (7-10) og lav (0-3) på en skala fra 0 til 10 for kristne, muslimer og jøder.

Note: Antal respondenter = 465. Spørgsmål: ”Religionsfrihed er retten til frit at praktisere sin religion, som man ønsker det, både individuelt og i fællesskab. På en skala fra 0 til 10, hvordan vurderer du mulighederne for følgende grupper for frit at praktisere deres religion i Danmark?”

Efterfølgende er respondenterne også blevet spurgt om, hvorvidt potentielle forbud mod helholdsvis drenges omskæring og import af kosherprodukter ville udgøre en begrænsning af et frit jødisk liv.

Et forbud mod rituel omskæring af drengebørn har gennem årene været genstand for en heftig debat i både Folketinget og den offentlige debat. Senest i 2020 og 2021, hvor først et borgerforslag om indførelse af mindstealder for omskæring af raske børn blev debatteret i Folketinget, og et forslag til folketingsbeslutning herefter blev fremsat. Begge blev afvist af et flertal (se også afsnit 4.2.3).

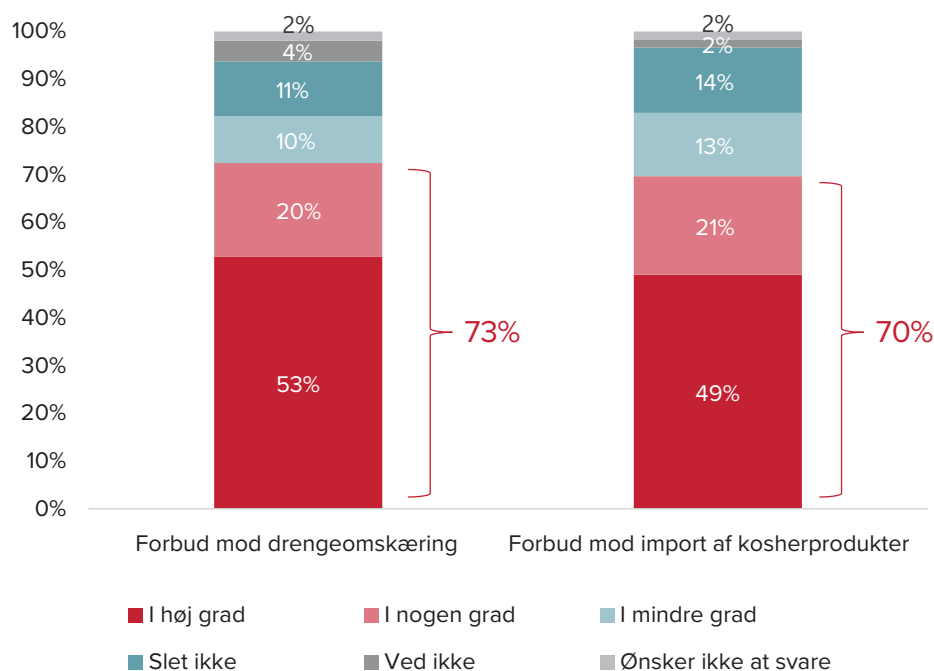
Omskæring af drengebørn er et helt centralt ritual i jødedommen, og omskæring har også stor betydning for respondenterne. 82 % af de mandlige respondenter er selv omskåret jf. figur 3.

Det er da også hele 73 %, der vurderer, at et forbud mod drengeskæring i høj grad (53 %) eller nogen grad (20 %) vil være en begrænsning af et frit jødisk liv. 11 % mener, at et forbud ingen betydning vil have.

Muligheden for at kunne overholde kosherreglerne og have adgang til kosherprodukter hænger også sammen med religionsfrihed. 70 % af respondenterne svarer, at et forbud mod import af kosherprodukter, i høj eller nogen grad, vil udgøre en begrænsning af et frit jødisk liv. At størstedelen af respondenterne vurderer adgang til kosherprodukter som så væsentligt, skal ses i sammenhæng med, at kun et mindretal rent faktisk lever efter kosherreglerne (figur 3). Det tyder på, at selve det scenarie, at den danske stat skulle forbyde et så centralt aspekt af jødedommen, ville blive set som en negativ signalværdi fra samfundets side, uagtet om den enkelte respondent overholder kosherreglerne eller ej.

Figur 32: Vurdering af potentielle forbud som begrænsning af et frit jødisk liv

Andel af respondenter, der vurderer, i hvilken grad et forbud mod henholdsvis drengeskæring og import af kosherprodukter ville udgøre en begrænsning af et frit jødisk liv.

Note: Antal respondenter = 465. Spørgsmål: "I hvilken grad vil følgende scenarier begrænse din oplevelse af at kunne leve et frit jødisk liv i Danmark?"

I de uddybende kommentarer påpeger respondenterne, at især et forbud mod drengeskæring vil udgøre et stort indgreb i deres religionsfrihed. For nogle af dem vil et forbud få dem til at overveje at fraflytte Danmark. En følelse af ubehag ved debatten om omskæring fremhæves ligeledes.

” Forbud som barriere

Med respondenternes egne ord.

”Forbud mod schächtning [slagtning efter jødiske forskrifter]. Begrænsninger i kosherforsyningen. En ophedet og skinger debat om drenges omskæring.”

”Hvis religiøse rettigheder bliver yderligere begrænset ved fx forbud mod omskæring.”

”Et frit jødisk liv handler om at kunne praktisere sin religion: omskæring af drengebørn, adgang til koshermad, adgang til synagoge, at kunne dyrke jødisk kultur, musik og litteratur, bære jødiske symboler, snakke om sin tilknytning til Israel osv. Hvis man ikke kan det, kan man ikke leve som jøde i Danmark.”

”At der diskuteres forbud mod omskæring i den offentlige debat, påvirker mig. Det bliver ofte beskrevet som 'barbarisk og lemlæstelse'. Bare debatten påvirker mig. Jeg vil ikke have, at folk kigger på mig i svømmehallen som en mand, der er blevet lemlæstet som barn.”

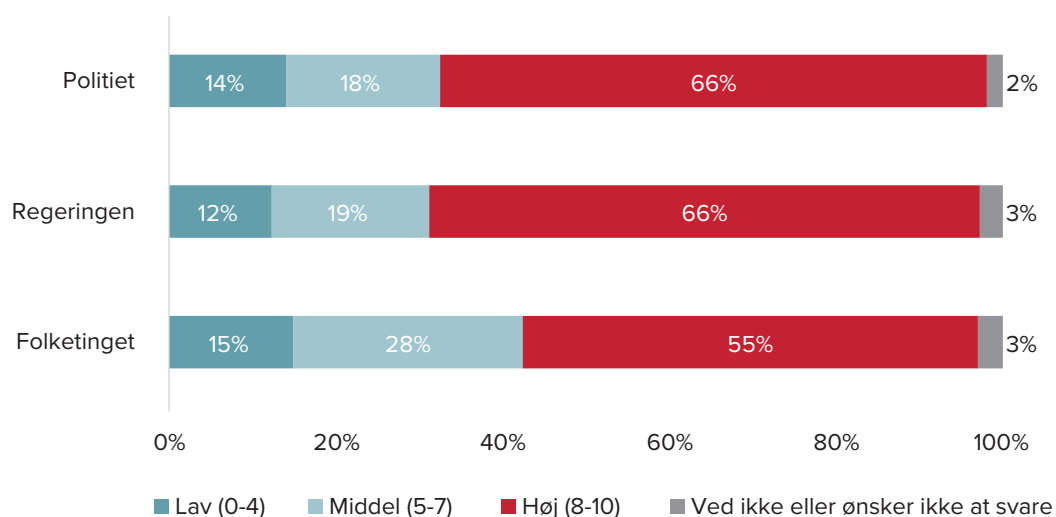
11.3.2 Tillid til centrale samfundsinstitutioner

Forskning viser, at et højt uddannelsesnivea har en positiv betydning for befolkningens tillid til centrale institutioner i samfundet – særligt i lande med høj kvalitet i myndighedsinstitutioner.¹³³ Vi vil derfor også forvente, at respondenterne med deres høje uddannelsesnivea vil have en høj grad af tillid til udvalgte institutioner, hvilket bekræftes i figuren nedenfor.

I denne undersøgelse benyttes spørgsmålsformuleringer baseret på European Social Survey, der indhenter data fra europæiske lande, herunder Danmark. Det gør det muligt at sammenligne respondenternes svar med et tilfældigt udtræk fra den danske befolkning. 66 % af respondenterne i undersøgelsen har høj tillid til politiet, jf. figur 33, hvilket er på linje med befolkningen generelt (65 %).¹³⁴ 55 % har høj tillid til Folketinget, hvilket er noget højere end i befolkningen generelt, hvor tallet er 43 %.¹³⁵ I denne undersøgelse har vi også spurgt specifikt ind til regeringen, som der også er høj tillid til (66 %).

Figur 33: Tillid til centrale institutioner

Andel af respondenter, der angiver at have henholdsvis lav eller høj grad af tillid til centrale institutioner, baseret på en skala fra 0 (ingen tillid) til 10 (fuld tillid)

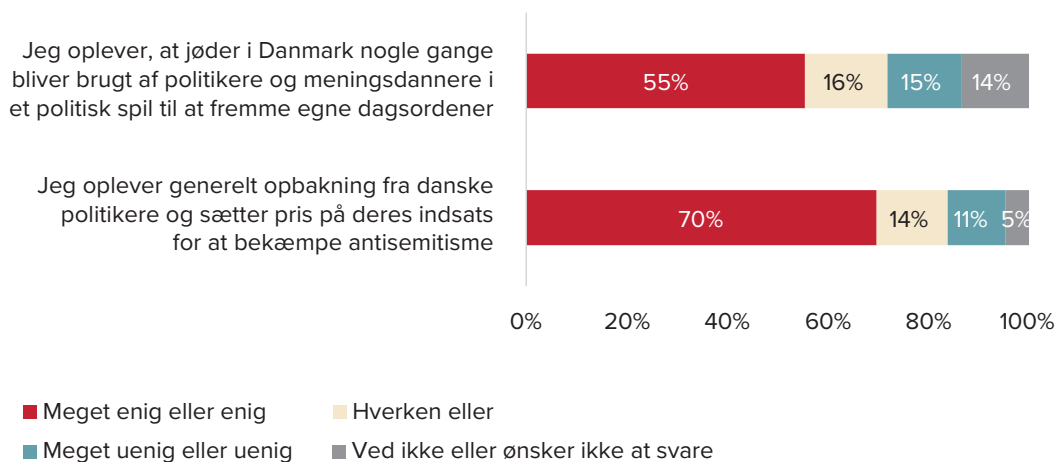
Note: Antal respondenter = 465. Spørgsmål: "Hvor meget tillid har du personligt til følgende institutioner?"

Vi finder yderligere, at der er forskelle på tværs af alder (se tabel 28 i bilag). De yngre respondenter har lavere tillid til de tre institutioner. Det står i kontrast til den danske befolkning generelt, hvor tilliden er nogenlunde konstant på tværs af alder.¹³⁶

Hele 70 % oplever i tiden efter 7. oktober 2023 generelt opbakning fra danske politikere og værdsætter den politiske indsats for at bekæmpe antisemitisme, jf. figur 34. Lidt over halvdelen (55 %) mener, at den jødiske minoritet nogle gange bliver brugt af politikere til at fremme egne dagsordener, hvorimod 15 % er uenige eller meget uenige i dette.

Figur 34: Udsagn om politikere i tiden efter 7. oktober 2023

Andel af respondenter, der svarer, at de er henholdsvis enige eller uenige i følgende udsagn om politikere.

Note: Antal respondenter = 465. Spørgsmål: "I hvilken grad er du enig eller uenig i følgende udsagn? Tag udgangspunkt i tiden efter 7. oktober 2023."

De yngre respondenter (18-39 år) svarer oftere, at de er enige i, at jøder nogle gange bliver brugt af politikere og meningsdannere i et politisk spil for at fremme egne dagsordener, mens de ældre (60+ år) oftere oplever generel opbakning fra danske politikere og sætter pris på deres indsats for at bekæmpe antisemitisme (se tabel 15 i bilag). Det viser endnu en gang forskellene i aldersgrupperne, som er en gennemgående tendens i undersøgelsens resultater.

12 Bilag

12.1 Metodebilag

12.1.1 Selektions- og frafaldsbias

Selektionsbias opstår, når der er systematiske forskelle mellem de personer, der er inkluderet i undersøgelsen, og dem, der ikke er – altså systematiske forskelle på, hvem der bliver eksponeret for eller inviteret til undersøgelsen. I dette tilfælde, hvor kendskab til spørgeskemaet spredes via organisationer og enkeltpersoner, kan der være en skævhed i, hvem spørgeskemaet når ud til. Der kan fx være særlige grupper i den jødiske befolkning, som ingen tilknytning har til jødiske miljøer og derfor aldrig præsenteres for undersøgelsen. Hvis der er systematiske forskelle i de to gruppers oplevelser (og dermed i deres besvarelser), vil der opstå selektionsbias i undersøgelsen.

Frafaldsbias opstår, når der er systematiske forskelle mellem dem, der vælger at stoppe i løbet af spørgeskemaet, og dem, der fuldender det. Frafaldsbias kan fx opstå, hvis personer med svære oplevelser relateret til deres jødiske identitet har større incitament til at deltage i undersøgelsen for at skabe opmærksomhed om problemet. Omvendt kan der også opstå frafaldsbias, hvis personer med særligt svære oplevelser undlader at deltage, fordi de ikke har overskud til at dele deres oplevelser eller er særligt bekymrede over at dele information om sig selv. Derudover kan respondenter falde fra, fordi spørgeskemaet er for langt, eller fordi de bliver irriteret over formuleringer. Respondenter kan også falde fra, hvis de ikke mener, at deres oplevelser eller holdninger bliver afspejlet i spørgsmåls- eller svarkategorierne.

Selektions- og frafaldsbias er en gennemgående udfordring i spørgeskemaundersøgelser. Det er svært at afgøre, hvordan disse biases potentielt påvirker undersøgelsens resultater, ligesom det ikke er muligt at korrigere for dem.

I udformningen af spørgeskemaet og i dataindsamlingen har vi på forskellig vis forsøgt at imødegå både selektions- og frafaldsbias.

12.1.1.1 Tiltag i undersøgelsen for at modvirke bias

For det første er der gjort en indsats for, at undersøgelsen når ud til et så bredt udsnit af den jødiske befolkning som muligt, nemlig gennem jødiske trossamfund og institutioner, foreninger inden for jødisk sport og kultur samt jødiske foreninger af social karakter. På den måde har vi tilstræbt et datagrundlag, der repræsenterer alle de forskellige dele af den jødiske befolkning i Danmark og derved reducerer en eventuel selektionsbias i resultaterne. Tilbagemeldinger fra både jødiske organisationer og individuelle respondenter tyder på, at spørgeskemaet har cirkuleret i flere forskellige netværk, herunder lukkede fora på Facebook for både jøder og israelere i Danmark, og at det er nået ud til et bredt udsnit af den jødiske befolkning i Danmark.

For det andet er det vigtigt, at det ikke kun er personer, der har tæt tilknytning til det mere institutionelle jødiske liv, eller som oplever høj grad af antisemitisme, der deltager. Derfor er respondenterne i introduktionsteksten til spørgeskemaet blevet opfordret til at deltage i undersøgelsen, uanset graden af jødisk praksis eller tilknytning til jødiske institutioner eller

fællesskaber, ligesom deltagerne også er blevet opfordret til at deltage i undersøgelsen, uanset om de oplever barrierer for at leve som jøde i Danmark eller ej. Det har også været understreget, at undersøgelsen ikke alene handler om antisemitisme, men mere bredt afdækker jødisk liv i Danmark, netop for at nå ud til alle hjørner af den jødiske befolkning i Danmark. Se boksen nedenfor med den introtekst, som respondenterne er blevet præsenteret for.

INDLEDNING FRA INVITATIONSREV

Undersøgelsen har til formål at identificere vilkår for at leve jødiske liv i Danmark og omfatter spørgsmål vedrørende jødisk identitet, religiøs og kulturel praksis, ytringsfrihed samt erfaringer med antisemitisme og forskelsbehandling. Vi er interesseret i at høre fra dig, uanset graden af din jødiske praksis eller tilknytning til jødiske institutioner eller fællesskaber, og uanset om du oplever barrierer for at leve som jøde i Danmark eller ej.

For det tredje har vi forsøgt at øge sandsynligheden for, at en bred vifte af jøder i Danmark føler sig set i spørgeskemaet og derfor ikke falder fra i løbet af besvarelsen af spørgeskemaet. Det har derfor været afgørende i undersøgelsens design, at spørgsmål og svarkategorier afspejler de mangfoldige holdninger og oplevelser, som jøder i Danmark kan have. I den indledende fase af projektet er spørgerammen delt med og testet af en bred vifte af foreninger, menigheder og andre aktører, der repræsenterer både forskellige aldre, regioner, politiske ståsteder og kulturelt og religiøst engagement. Spørgsmålet om selvidentifikation, der fører respondenterne videre til spørgeskemaet, er også stillet på en sådan måde, at mangfoldigheden af identifikation af det at være jøde er forsøgt afspejlet så godt som muligt.

For det fjerde har det været vigtigt, at der har været tillid til undersøgelsen, så respondenterne har været villige til at deltage. For at værne om respondenternes datasikkerhed er det tydeliggjort i introteksten til spørgeskemaet, at al data anonymiseres, og at det derfor ikke er muligt at identificere enkeltpersoner i den endelige publikation. Ud over det fremgår det af introteksten, at det kun er de få medarbejdere fra Institut for Menneskerettigheder, der er tilknyttet spørgeskemaundersøgelsen, som har haft adgang til data. Det fremgår ligeledes, at data slettes senest seks måneder efter offentliggørelse af resultaterne. Vi har også svaret på opkald fra personer, der havde yderligere spørgsmål til både dataopbevaring og risikoen for manipulation af undersøgelsen.

Afslutningsvist er der i spørgeskemaet indsat en lang række åbne svarfelter benævnt "Uddyb gerne". Det er gjort, for at respondenterne kan uddybe deres oplevelser, både i tilfælde, hvor de ikke synes, at spørgsmål eller svarkategorier er tilstrækkelige, og i tilfælde, hvor de bare gerne vil nuancere deres svar. Det er også gjort for at forebygge, at respondenterne alternativt forlader undersøgelsen helt. Rigtigt mange har benyttet sig af muligheden for at give uddybende kommentarer.

12.2 Bilagstabeller

Tabel 2: Sociodemografiske karakteristika i befolkningen

Andel i den danske befolkning.

Køn	Mand	49%
	Kvinde	51%
	Anden kønsidentitet	1%
Alder	18-29 år	19%
	30-39 år	16%
	40-49 år	15%
	50-59 år	17%
	60-69 år	15%
	70-79 år	12%
	80+ år	7%
	Uddannelse	Grundskole
Stuentereksamen		11%
Erhvervsfaglig uddannelse / faglært		27%
Kort videregående uddannelse		5%
Mellemlang videregående uddannelse		19%
Lang videregående uddannelse (inkl. ph.d.)		13%
Region	Region Hovedstaden	32%
	Region Sjælland	14%
	Region Syddanmark	21%
	Region Midtjylland	23%
	Region Nordjylland	10%

Note: Baseret på tal fra Statistikbanken. Alder og Region (FOLK1A, 2025K1), Uddannelse (HFUDD11, 2024). Tal for kønsidentitet er fra LGBT+-barometeret. Kilde: www.lgbtbarometer.dk.

Tabel 3: Tilknytning til trossamfund, foreninger og organisationer

Andel af respondenter, der svarer, at de er medlem af trossamfund, foreninger eller organisationer.

Er du medlem af ...	Ja	Nej	Ved ikke	Ønsker ikke at svare	I alt
... en forening eller organisation, der IKKE knytter sig til jødisk liv, fx sport, kultur eller politik?	53%	42%	4%	1%	100%
... en forening eller organisation, der knytter sig til jødisk liv, fx sport, kultur eller politik?	52%	45%	2%	1%	100%
... et ikkejødisk trossamfund?	4%	93%	2%	1%	100%
... et jødisk trossamfund?	61%	36%	2%	1%	100%

Note: Antal respondenter = 465. Spørgsmål: "Er du medlem af ...?".

Tabel 4: Estimeret andel medlemmer af jødiske trossamfund i den jødiske befolkning

Tilknytning til et jødisk samfund	Andel i den jødiske befolkning
Medlem	35-41%
Ikke medlem	59-65 %

Note: * Baseret på opgørelser over medlemmer af jødiske trossamfund (estimeret 2.000) samt estimering af antallet af jøder i Danmark på 6.000-7.000 og egne beregninger. I befolkningen udgør personer under 18 år 19 %. Baseret på tal fra Statistikbanken (1. kvartal 2025). Hvis den jødiske befolknings alderssammensætning følger den generelle befolkning, er der estimeret 4.860-5.670 jøder over 18 år (med udgangspunkt i intervallet 6.000-7.000), hvoraf ca. 2.000 er medlemmer, svarende til mellem 35 % og 41 %.

Tabel 5: Respondenternes og deres forældres angivne fødeland

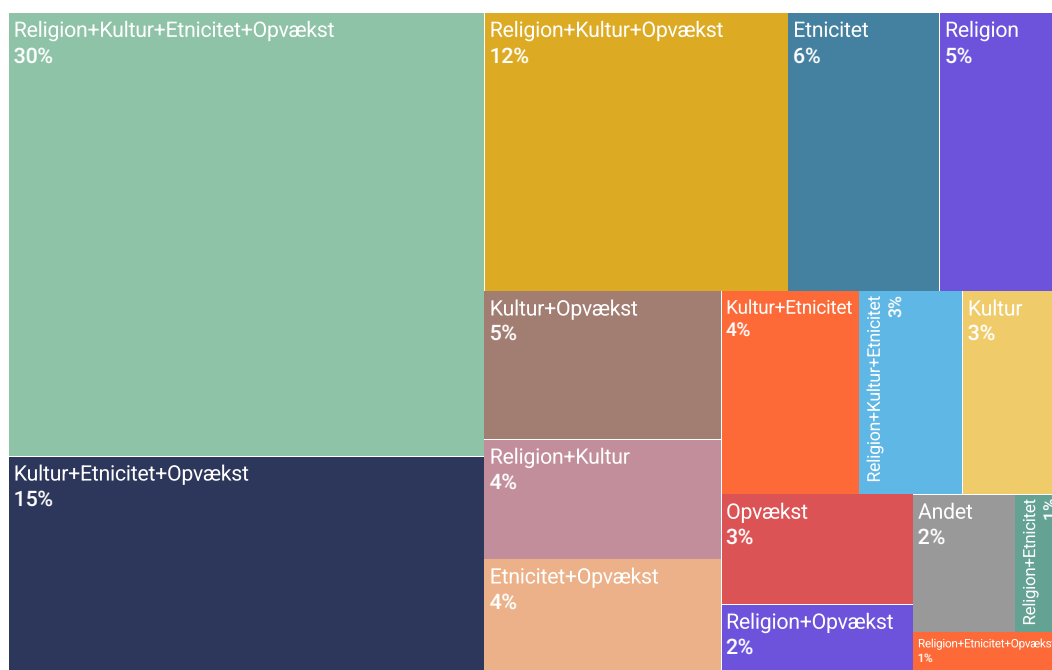
Andel, der svarer, hvilket land de selv, deres mor og deres far er født i.

	Eget fødeland	Mors fødeland	Fars fødeland
Danmark	71%	59%	47%
Israel	12%	8%	14%
Polen	3%	7%	9%
Storbritannien	2%	2%	2%
Sverige	2%	4%	2%
USA	2%	2%	3%
Tyskland	-	2%	3%
Marokko	-	-	2%
Ukraine	-	-	2%
Øvrige lande	6%	12%	16%
Ønsker ikke at svare eller ved ikke	1%	1%	1%
I alt	100%	100%	100%

Note: Antal respondenter = 465. Nogle lande og svarkategorier er udeladt på grund af for få observationer (< 5). Spørgsmål: "I hvilket land er du/din mor/din far født?"

Tabel 6: Identifikationskombinationer

Andel af respondenter, der svarer, at de identificerer sig som jøde på baggrund af kombinationer af kultur, opvækst, etnicitet og religion.

Note: Antal respondenter = 465. Spørgsmål: "Man kan identificere sig som jøde på forskellige måder. Identificerer du dig som jøde og på hvilken baggrund? Du kan angive flere svar."

Tabel 7: Korrelation mellem identifikationsbaggrunde

	Religion	Kultur	Etnicitet	Opvækst
Religion	1			
Kultur	0,2344	1		
Etnicitet	-0,065	0,1738	1	
Opvækst	0,135	0,3539	0,1899	1

Note: Antal respondenter = 465. I tabellen indgår alle, der svarer at de identificerer sig som jøde på en af de listede baggrunde. Korrelation er et mål for sammenhængsgraden mellem to variable. En positiv korrelation indikerer, at variable stiger eller falder sammen (følges ad), mens en negativ korrelation indikerer, at når den ene variabel stiger, falder den anden, og omvendt (går hver sin vej). Respondenter, der har svaret nej er udeladt. Spørgsmål: "Man kan identificere sig som jøde på forskellige måder. Identificerer du dig som jøde og på hvilken baggrund? Du kan angive flere svar."

Tabel 8: Selvidentifikation, fordelt på alder

Andel af respondenter, der svarer, at de identificerer sig som jøde på baggrund af både kultur, opvækst, etnicitet og religion.

	18-39 år	40-59 år	60+ år	I alt
Identificerer sig som jøde på baggrund af både kultur, opvækst, etnicitet og religion	43%	30%	20%	30%

Note: Antal respondenter = 465. 18-39 år (141), 40-59 år (171) og 60+ år (153). Spørgsmål: "Man kan identificere sig som jøde på forskellige måder. Identificerer du dig som jøde og på hvilken baggrund? Du kan angive flere svar."

Tabel 9: Udfoldelse af jødisk kultur, fordelt på alder

Andel af respondenter, der svarer, at de listede forhold gør sig gældende for dem.

Se figur 3.

	18-39 år	40-59 år	60+ år	I alt
Ingen udfoldelse (0 kryds)	4%	8%	5%	6%
Lav udfoldelse (1-3 kryds)	21%	23%	23%	22%
Moderat udfoldelse (4-7 kryds)	59%	37%	38%	44%
Høj udfoldelse (8-12 kryds)	16%	32%	34%	28%
I alt	100%	100%	100%	100%

Note: Antal respondenter = 465. 18-39 år (141), 40-59 år (171) og 60+ år (153). Spørgsmål: "Hvilke af de listede forhold gør sig gældende for dig? Du kan angive flere svar."

Tabel 10: Den jødiske identitets synlighed, fordelt på alder

Andel af respondenter, der angiver, at de har synlige karakteristika, fordelt på lav, middel eller høj synlighed. Se figur 5.

	18-39 år	40-59 år	60+ år	I alt
Lav synlighed (0 kryds)	4%	5%	9%	6%
Moderat synlighed (1-3 kryds)	50%	53%	63%	55%
Høj synlighed (4-10 kryds)	46%	42%	28%	39%
I alt	100%	100%	100%	100%

Note: Antal respondenter = 465. 18-39 år (141), 40-59 år (171) og 60+ år (153). Spørgsmål: "Ens jødiske identitet kan være mere eller mindre synlig. Er der noget, der kan få folk til at antage, at du er jøde? Du kan angive flere svar."

Table 11: Lukkethed om jødisk identitet, fordelt på alder

Andel af respondenter, der svarer at de i mindre grad eller slet ikke kan være åbne om deres jødiske identitet i det omfang, de har lyst til at være det – enten overfor fremmede, kollegaer eller venner.

	18-39 år	40-59 år	60+ år	I alt
Andel, der svarer, at de i mindre grad eller slet ikke kan være åbne om deres jødiske identitet i det omfang, de har lyst til at være det	81%	84%	67%	77%

Note: Antal respondenter = 465. 18-39 år (114), 40-59 år (171) og 60+ år (153). Spørgsmål: "I hvilken grad synes du, at du kan være åben om det at være jøde i det omfang, du har lyst til?"

Table 12: Årsager til manglende åbenhed om jødisk identitet

Andel af respondenter, der svarer, at de ikke kan være åbne om deres jødiske identitet i det omfang, de har lyst til, og begrundelserne for det.

Jeg føler mig ikke tryk ved det på grund af andres mulige negative reaktioner	84%
Jeg har ikke lyst til at blive tvunget til at forholde mig til eller blive gjort ansvarlig for Israel-Palæstina konflikten	75%
Jeg frygter, at folk vil se anderledes på mig	34%
Jeg frygter, at folk vil stille en masse spørgsmål til min identitet, som jeg ikke ønsker at svare på	26%
Andet	16%
Ved ikke	1%
Ønsker ikke at svare	0%

Note: Antal respondenter = 360. I figuren indgår de, der svarer, at de mindre grad eller slet ikke kan være lige så åbne om deres jødiske identitet, som de ønsker. Spørgsmål: "Hvad er årsagen til, at du ikke kan være åben om det at være jøde i det omfang, du har lyst til? Du kan angive flere svar."

Table 13: Accept i ikkejødiske fællesskaber, fordelt på alder

Andel af respondenter, der svarer, hvorvidt de oplever, at det er lettere at blive accepteret i ikkejødiske fællesskaber, hvis de skjuler eller nedtoner deres jødiske identitet.

	18-39 år	40-59 år	60+ år	I alt
Andel der oplever, at det altid eller ofte er lettere at blive accepteret i ikkejødiske fællesskaber, hvis man skjuler eller nedtoner sin jødiske identitet	45%	43%	31%	40%

Note: Antal respondenter = 465. 18-39 år (141), 40-59 år (171) og 60+ år (153). Spørgsmål: "Oplever du, at det er lettere at blive accepteret i ikkejødiske fællesskaber, hvis du skjuler eller nedtoner din jødiske identitet?"

Tabel 14: At færdes i fællesskaber i tiden efter 7. oktober 2023, fordelt på alder.

Andel af respondenter, der svarer at de er enige i følgende udsagn.

	18-39 år	40-59 år	60+ år	I alt
Jeg synes, det er hårdt, at jeg ofte bliver presset af omverdenen til at forholde mig til eller gjort ansvarlig for Israel og den israelske stats politik, fordi jeg er jøde	77%	71%	58%	69%
Jeg har søgt mere mod jødiske fællesskaber end tidligere	70%	67%	52%	63%

Note: Antal respondenter: = 465. 18-39 år (141), 40-59 år (171) og 60+ år (153). Spørgsmål: "I hvilken grad er du enig i følgende udsagn?"

Tabel 15: Tiden efter 7. oktober 2023, fordelt på alder

Andel af respondenter, der svarer, at de er enige i følgende udsagn omkring tiden efter 7. oktober 2023.

	18-39 år	40-59 år	60+ år	I alt
Jeg har som jøde oplevet stigende utryghed siden 7. oktober 2023	85%	90%	78%	85%
Jeg oplever generelt opbakning fra danske politikere og sætter pris på deres indsats for at bekæmpe antisemitisme	60%	66%	83%	70%
Jeg føler mig generelt tryk, når jeg færdes på gaden og i det offentlige rum som jøde	35%	37%	54%	42%
Jeg oplever, at jøder i Danmark nogle gange bliver brugt af politikere og meningsdannere i et politisk spil til at fremme egne dagsordener	67%	53%	48%	55%
Jeg undlader at deltage i jødiske arrangementer, hvis der ikke er sikkerhed til stede	52%	63%	36%	51%
Synlig sikkerhed ved jødiske arrangementer gør mig utryk, da det minder mig om det aktuelle trusselsbillede mod jøder i Danmark	31%	34%	28%	31%

Note: Antal respondenter = 465. 18-39 år (141), 40-59 år (171) og 60+ år (153). Spørgsmål: "I hvilken grad er du enig i følgende udsagn om tiden efter 7. oktober 2023? Du kan angive flere svar."

Tabel 16: Personligt rettet antisemitisme i form af trusler, vold eller hærværk, fordelt på alder

Andel af respondenter, der svarer, hvorvidt de har været udsat for én eller flere former for trusler, vold eller hærværk, som de vurderer, var rettet mod dem personligt, fordi de er jøder.

	18-39 år	40-59 år	60+ år	I alt
Andel, der svarer, at de har oplevet trusler, vold eller hærværk (oplevede hadforbrydelser)	17%	14%	5%	12%

Note: Antal respondenter = 465. 18-39 år (141), 40-59 år (171) og 60+ år (153). Spørgsmål: "Har du indenfor de seneste 12 måneder været udsat for én eller flere af følgende former for tilråb, trusler, chikane eller vold, som du vurderer, var rettet mod dig personligt, fordi du er jøde? Du kan angive flere svar."

Table 17: Personally targeted antisemitism and where the incident occurred

Share of respondents who answer that the incident occurred either in a public or physical space or online.

In a public or physical space	47%
Online	41%
Do not know	8%
Other	3%
Do not want to answer	1%
Total	100%

Note: Number of respondents = 186. The figure includes respondents who answered that they had been exposed to one or more forms of harassment, threats, chikaning or violence within the last 12 months, which they assessed as personally targeted, because they are Jewish. Question: "Think about the most recent incident, where you were exposed to harassment, threats, chikaning or violence, which was directly targeted at you as a person, because you are Jewish. How did it happen?"

Table 18: Personally targeted antisemitism and whether the incident was reported to the police

Share of respondents who answer that they have reported the most recent case of harassment, threats, chikaning or violence to the police.

No	55%
No, but I contacted AKVAH (The Jewish Community)	17%
No, but I contacted another place	5%
Yes, I did it	14%
Yes, someone else did it	4%
Do not know or do not want to answer	5%
Total	100%

Note: Number of respondents = 110. The figure includes respondents who answered that they had been exposed to one or more forms of harassment, threats, chikaning or violence within the last 12 months, which they assessed as personally targeted, because they are Jewish. The respondents who answered the follow-up question answered: "I do not consider the incident punishable/unlawful", or refused to answer. Question: "Think about the most recent incident, where you were exposed to harassment, threats, chikaning or violence, which was directly targeted at you, because you are Jewish. Was the incident reported to the police?"

Table 19: Experienced discrimination and social exclusion, distributed by age

Andel af respondenter, der svarer, hvorvidt de har været udsat for forskelsbehandling inden for de seneste 12 måneder, som de vurderede, skete, fordi de er jøder.

	18-39 år	40-59 år	60+ år	I alt
Forskelsbehandling: Mindst én af de listede nedenfor	25%	15%	11%	17%
At blive nægtet adgang til steder, hvor andre måtte komme ind (fx til offentlig transport eller i nattelivet)	-	-	-	-
At få afslag på en ansøgning (fx om job, banklån eller bolig)	-	-	-	-
At få dårligere service eller betjening (fx i butikker, spisesteder eller hos lægen)	11%	7%	7%	8%
At blive behandlet ringere på dit arbejde (fx i forbindelse med arbejdsopgaver)	7%	6%	3%	6%
At blive behandlet ringere på din uddannelse eller skole (fx i forbindelse med karakterer eller blive kaldt øgenavne af undervisere)	-	-	-	-
At blive stoppet af politiet uden umiddelbar grund	-	-	-	-
Social eksklusion: Mindst én af de listede nedenfor	66%	50%	27%	48%
At blive mødt med fornærmende ord eller nedværdigende vittigheder fra dine omgivelser (fx fra venner, kollegaer eller medstuderende)	47%	28%	12%	29%
At blive mødt med fordomme fra dine omgivelser (fx fra venner, kollegaer eller medstuderende)	57%	43%	26%	42%
At blive holdt uden for fællesskabet (fx på din arbejdsplads, uddannelse eller skole)	18%	12%	5%	11%

Note: Antal respondenter = 465. 18-39 år (141), 40-59 år (171) og 60+ år (153). Fordelinger, hvor en af cellerne i alderskategorierne bygger på færre end fem observationer, er udeladt af diskretionshensyn. Spørgsmål: "Har du indenfor de seneste 12 måneder været udsat for én eller flere af følgende former for tilråb, trusler, chikane eller vold, som du vurderer, var rettet mod dig personligt, fordi du er jøde? Du kan angive flere svar."

Table 20: Regulation of behavior, distributed by age

Andel af respondenter, der svarer, at de regulerer deres adfærd i det offentlige rum eller blandt andre, fordi de er jøder.

	18-39 år	40-59 år	60+ år	I alt
Ja til mindst én af de listede	84%	86%	77%	83%
Ja, jeg undgår, at bære eller skjuler aktivt jødiske symboler eller beklædning	67%	63%	57%	62%
Ja, jeg undlader at tale højt om forhold, der kan få folk til at antage, at jeg er jøde	64%	66%	45%	58%
Ja, jeg er generelt på vagt over for fremmede i det offentlige rum	43%	43%	31%	39%
Ja, jeg undgår at færdes bestemte steder i det offentlige rum eller på bestemte tidspunkter	41%	49%	42%	44%
Ja, jeg taler ikke hebraisk i det offentlige rum	38%	36%	22%	32%
Ja, jeg tilpasser, hvordan jeg går, taler eller fremstår	21%	32%	22%	25%
Ja, jeg bruger et andet navn end mit eget	12%	9%	2%	8%
Ja, andet	11%	7%	5%	7%
Nej, det påvirker ikke min adfærd	14%	13%	22%	16%
Ønsker ikke at svare eller ved ikke	1%	1%	1%	1%

Note: Antal respondenter = 465. 18-39 år (141), 40-59 år (171) og 60+ år (153). Spørgsmål: "Tilpasser du din adfærd, når du færdes i det offentlige rum eller blandt andre, fordi du er jøde? Du kan angive flere svar."

Table 21: Knowledge that family, friends or acquaintances have been exposed to antisemitism or discrimination

Andel af respondenter, der kender til, at familie, venner eller bekendte har været udsat for antisemitisme eller forskelsbehandling.

Ja til mindst én af de listede	72%
Ja, en eller flere af mine bekendte	48%
Ja, en eller flere af mine venner	38%
Ja, min familie	37%
Nej	19%
Ved ikke	8%
Ønsker ikke at svare	1%

Note: Antal respondenter = 465. Spørgsmål: "Vi har nu spurgt ind til dine oplevelser med antisemitisme og forskelsbehandling. Har du kendskab til, at familie, venner eller bekendte har været udsat for antisemitisme eller forskelsbehandling, fordi de er jøder?"

Tabel 22: Regulering af adfærd, fordelt på, om man selv har været udsat for personligt rettet antisemitisme eller kender til andre, der har været udsat for diskrimination eller antisemitisme

Andel af respondenter, der svarer, at de regulerer deres adfærd i det offentlige rum eller blandt andre, fordi de er jøder, fordelt på deres oplevelser med personligt rettet antisemitisme og/eller kendskab hertil.

	Regulerer adfærd
Har ikke selv oplevet personligt rettet antisemitisme og kender ikke til andre, der har været udsat for antisemitisme eller forskelsbehandling	61%
Har selv oplevet personligt rettet antisemitisme	89%
Kender til andre, der har oplevet personligt rettet antisemitisme eller diskrimination	90%
Har selv oplevet personligt rettet antisemitisme, og kender også til andre der har været udsat for antisemitisme eller forskelsbehandling	92%

Note: Antal respondenter = 465. Baseret på, hvorvidt respondenterne har svaret Ja til spørgsmål i tabel 21 og/eller én af de listede ting i figur 13 om personligt rettet antisemitisme. Spørgsmål: "Tilpasser du din adfærd, når du færdes i det offentlige rum eller blandt andre, fordi du er jøde?"

Tabel 23: Børn og børnebørn

Andel af respondenter, der svarer henholdsvis ja eller nej til, hvorvidt de nogensinde har gjort én eller flere af følgende ting i relation til børn eller børnebørn.

	Bedt dem om at skjule deres jødiske identitet i offentligheden	
Ja		56%
Nej		30%
Ikke relevant		11%
Ved ikke eller ønsker ikke at svare		2%
I alt		100%
	Talt med dem om, hvad de skal gøre, hvis nogen udsætter dem for antisemitisme	
Ja		56%
Nej		29%
Ikke relevant		12%
Ved ikke eller ønsker ikke at svare		3%
I alt		100%

Note: Antal respondenter = 345. Der indgår alene de respondenter, der angiver, at de har et eller flere børn. Spørgsmål: "Har du nogensinde gjort én eller flere af følgende ting i relation til børn eller børnebørn?"

Tabel 24: Sikkerhedstiltag i hjemmet, fordelt på alder

Andel af respondenter, der svarer, hvorvidt de har foretaget handlinger for at sikre tryghed og sikkerhed i hjemmet på grund af deres jødiske identitet.

	18-39 år	40-59 år	60+ år	I alt
Ja til mindst ét af de listede forhold	59%	67%	45%	58%
Ja, jeg undlader at skilte med mit navn på postkassen	18%	16%	5%	13%
Ja, jeg undlader at have en mezuzah ved min indgangsdør	31%	33%	22%	29%
Ja, jeg har hemmelig adresse	33%	36%	13%	28%
Ja, jeg har skiftet navn	-	-	-	2%
Ja, jeg har taget lektioner i selvforsvar og/eller indkøbt midler til selvforsvar	14%	15%	7%	12%
Ja, jeg har overvågning i mit hjem	10%	18%	9%	12%
Ja, jeg bærer overfaldsalarm	-	-	-	2%
Ja, andet	14%	15%	9%	13%
Nej, jeg føler ikke behov for at foretage nogen handlinger	36%	26%	48%	37%
Ved ikke eller ønsker ikke at svare	5%	7%	7%	6%

Note: Antal respondenter = 465. 18-39 år (141), 40-59 år (171) og 60+ år (153). Fordelinger, hvor en af cellerne i alderskategorierne bygger på under fem observationer, er udeladt af diskretionshensyn. Spørgsmål: "Har du nogensinde foretaget følgende handlinger for at sikre din egen og/eller families tryghed og sikkerhed i hjemmet på grund af din jødiske identitet? Du kan angive flere svar."

Tabel 25: Overvejet at flytte fra Danmark, fordelt på alder

Andel af respondenter, der har overvejet at flytte fra Danmark på grund af deres jødiske identitet.

	18-39 år	40-59 år	60+ år	I alt
Ja	40%	42%	25%	36%
Nej	57%	50%	71%	59%
Ved ikke eller ønsker ikke at svare	3%	8%	4%	5%
I alt	100%	100%	100%	100%

Note: Antal respondenter = 465. 18-39 år (141), 40-59 år (171) og 60+ år (153). Spørgsmål: "Har du overvejet at flytte fra Danmark på grund af din jødiske identitet?"

Table 26: Ytringsgrad og selvcensur, fordelt på alder

Andel af respondenter, der svarer ja til, at de har henholdsvis ytret sig, afholdt sig fra at ytre sig på grund af selvcensur og undladt at deltage i offentlige forsamlinger på grund af deres jødiske identitet - inden for de seneste 12 måneder.

	18-39 år	40-59 år	60+ år	I alt
Har ytret sig ved at give sin mening til kende i det offentlige rum, på sociale medier eller på tv eller i medier på skrift *	72%	71%	78%	74%
Har afholdt sig fra at ytre sig på grund af selvcensur **	77%	85%	53%	72%
Har undladt at deltage i offentlige forsamlinger på grund af sin jødiske identitet ***	60%	61%	36%	52%

Note: Antal respondenter = 465. 18-39 år (141), 40-59 år (171) og 60+ år (153). * Andel, der har svaret ja til at have ytret sig jf. figur 25, ** andel, der har svaret ja til at have afholdt sig på grund af selvcensur, jf. figur 26 og *** andel, der har svaret ja til, at de har undladt at deltage i offentlige forsamlinger på grund af deres jødiske identitet, jf. figur 27.

Table 27: Vurdering af væsentlige barrierer for et frit jødisk liv i Danmark, fordelt på alder

Andel af respondenter, der er henholdsvis enige og uenige i, at der eksisterer væsentlige barrierer for at kunne leve et frit jødisk liv i Danmark.

	18-39 år	40-59 år	60+ år	I alt
Meget enig eller enig	67%	64%	44%	58%
Hverken eller	11%	10%	20%	13%
Meget uenig eller uenig	20%	20%	32%	24%
Ved ikke eller ønsker ikke at svare	3%	6%	5%	5%
I alt	100%	100%	100%	100%

Note: Antal respondenter = 465. 18-39 år (141), 40-59 år (171) og 60+ år (153). Spørgsmål: "I hvilken grad er du enig eller uenig i følgende udsagn? Der er overordnet set væsentlige barrierer for at kunne leve et frit jødisk liv i Danmark."

Table 28: Tillid til centrale institutioner, fordelt på alder

Andel af respondenter, der vurderer at have høj grad af tillid (8-10) til centrale institutioner, baseret på en skala fra 0 (ingen tillid) til 10 (fuld tillid).

	18-39 år	40-59 år	60+ år	I alt
Høj tillid (8-10) til Folketinget	39%	50%	74%	55%
Høj tillid (8-10) til regeringen	55%	60%	83%	66%
Høj tillid (8-10) til politiet	54%	64%	78%	66%

Note: Antal respondenter = 465. Spørgsmål: "Hvor meget tillid har du personligt til følgende institutioner?"

12.3 Figur- og tabeloversigt

Figur 1:	Jødisk identitet - selvidentifikation	41
Figur 2:	Aspekter af jødisk identitet	42
Figur 3:	Udfoldelse af jødisk kultur	44
Figur 4:	Tilknytning til Israel	46
Figur 5:	Den jødiske identitets synlighed	49
Figur 6:	Åbenhed om jødisk identitet	50
Figur 7:	Accept i ikkejødiske fællesskaber	52
Figur 8:	At færdes i fællesskaber i tiden efter 7. oktober 2023	53
Figur 9:	Antisemitisme, fordelt på typer af antisemitisme, og hvor den fandt sted	64
Figur 10:	Antisemitisme online, og hvem der stod bag	67
Figur 11:	Antisemitisme i det offentlige eller fysiske rum, og hvem der stod bag	68
Figur 12:	Hvorvidt personen/personerne, der stod bag den seneste hændelse af antisemitisme, havde andre ekstreme holdninger	69
Figur 13:	Personligt rettet antisemitisme	71
Figur 14:	Personligt rettet antisemitisme i form af trusler, vold eller hærværk, fordelt på synlige karakteristika	73
Figur 15:	Personligt rettet antisemitisme online, fordelt på, hvem der stod bag hændelsen	74
Figur 16:	Personligt rettet antisemitisme i det offentlige eller fysiske rum, fordelt på, hvem der stod bag hændelsen	75
Figur 17:	Hvorvidt personen/personerne, der stod bag den seneste hændelse af personligt rettet antisemitisme, havde andre ekstreme holdninger	76
Figur 18:	Personligt rettet antisemitisme i det offentlige eller fysiske rum, og hvorvidt nogen greb ind eller støttede dem	77
Figur 19:	Personligt rettet antisemitisme og begrundelse for ikke at anmelde hændelsen til politiet	78
Figur 20:	Forskelsbehandling og social eksklusion	81
Figur 21:	Utryghed og sikkerhed i tiden efter 7. oktober 2023	87
Figur 22:	Regulering af adfærd	88
Figur 23:	Sikkerhedstiltag i hjemmet	92
Figur 24:	Overvejet at flytte enten fra by/bydel eller Danmark	94
Figur 25:	Ytret sig i den offentlige debat	101
Figur 26:	Selvcensur	102
Figur 27:	Undladt at deltage i forsamlinger	104
Figur 28:	Unuanceret offentlig debat og voldsom retorik	107
Figur 29:	Vurdering af væsentlige barrierer for et frit jødisk liv i Danmark	111
Figur 30:	Vurdering af, hvad der udgør de største barrierer for at kunne leve et frit jødisk liv i Danmark	112
Figur 31:	Vurdering af religionsfrihed	117
Figur 32:	Vurdering af potentielle forbud som begrænsning af et frit jødisk liv	118
Figur 33:	Tillid til centrale institutioner	120
Figur 34:	Udsagn om politikere i tiden efter 7. oktober 2023	121

Tabel 1:	Sociodemografiske karakteristika i stikprøven	38
Tabel 2:	Sociodemografiske karakteristika i befolkningen	124
Tabel 3:	Tilknytning til trossamfund, foreninger og organisationer	124
Tabel 4:	Estimeret andel medlemmer af jødiske trossamfund i den jødiske befolkning	125
Tabel 5:	Respondenternes og deres forældres angivne fødeland	125
Tabel 6:	Identifikationskombinationer	126
Tabel 7:	Korrelation mellem identifikationsbaggrunde	126
Tabel 8:	Selvidentifikation, fordelt på alder	127
Tabel 9:	Udfoldelse af jødisk kultur, fordelt på alder	127
Tabel 10:	Den jødiske identitets synlighed, fordelt på alder	127
Tabel 11:	Lukkethed om jødisk identitet, fordelt på alder	128
Tabel 12:	Årsager til manglende åbenhed om jødisk identitet	128
Tabel 13:	Accept i ikkejødiske fællesskaber, fordelt på alder	128
Tabel 14:	At færdes i fællesskaber i tiden efter 7. oktober 2023	129
Tabel 15:	Tiden efter 7. oktober 2023, fordelt på alder	129
Tabel 16:	Personligt rettet antisemitisme i form af trusler, vold eller hærværk, fordelt på alder	129
Tabel 17:	Personligt rettet antisemitisme og hvor hændelsen skete	130
Tabel 18:	Personligt rettet antisemitisme og hvorvidt hændelsen blev anmeldt til politiet	130
Tabel 19:	Oplevet diskrimination og social eksklusion, fordelt på alder	131
Tabel 20:	Regulering af adfærd, fordelt på alder	132
Tabel 21:	Kendskab til at familie, venner eller bekendte har været udsat for antisemitisme eller forskelsbehandling	132
Tabel 22:	Regulering af adfærd, fordelt på, om man selv har været udsat for personligt rettet antisemitisme eller kender til andre, der har været udsat for diskrimination eller antisemitisme	133
Tabel 23:	Børn og børnebørn	133
Tabel 24:	Sikkerhedstiltag i hjemmet, fordelt på alder	134
Tabel 25:	Overvejet at flytte fra Danmark, fordelt på alder	134
Tabel 26:	Ytringsgrad og selvcensur, fordelt på alder	135
Tabel 27:	Vurdering af væsentlige barrierer for et frit jødisk liv i Danmark, fordelt på alder	135
Tabel 28:	Tillid til centrale institutioner, fordelt på alder	135

Noter

- 1 Diskriminationslinjen giver rådgivning i sager om diskrimination. Institut for Menneskerettigheder. Tilgængelig via: [Diskriminationslinjen | Institut for Menneskerettigheder](#)
- 2 Institut for Menneskerettigheder. (2023). *Oplevet etnisk diskrimination i Danmark*. København: Institut for Menneskerettigheder. Tilgængelig via: [Oplevet etnisk diskrimination i Danmark](#)
- 3 FN's specialrapportør for religions- og trosfrihed. (2019). *Report on combating antisemitism to eliminate discrimination and intolerance based on religion or belief (A/74/358)* (s. 4, pkt. 7). Office of the High Commissioner for Human Rights. Tilgængelig via: [A/74/358: Report on combating antisemitism to eliminate discrimination and intolerance based on religion or belief | OHCHR](#)
- 4 Blum, J. (1973). *Dansk og/eller jøde? En kultursociologisk undersøgelse af den jødiske minoritet i Danmark*. København: Gyldendal.
- 5 EU's Agentur for Grundlæggende Rettigheder (FRA). (2024). *Jewish people's experiences and perceptions of antisemitism* (s. 31). Wien: FRA. Tilgængelig via [Jewish People's Experiences and Perceptions of Antisemitism | European Union Agency for Fundamental Rights](#)
- 6 Proba samfunnsanalyse. (2023). *Evaluering av handlingsplaner mot antisemittisme 2016–2023 (Proba-rapport nr. 2023-11, Prosjekt nr. 22053)*. Oslo: PROBA samfunnsanalyse. Tilgængelig via: [Evaluering av handlingsplaner mot antisemittisme 2016-2023 – Proba Samfunnsanalyse](#)
- 7 Statens offentliga utredningar. (2024). *Ett starkt judiskt liv för framtida generationer: Nationell strategi för att stärka judiskt liv i Sverige 2025–2034* (s. 120). Stockholm: Statens offentliga utredningar. Tilgængelig via: [Ett starkt judiskt liv för framtida generationer - Regeringen.se](#) Se også Regeringskansliet, Kulturdepartementet. (2025). *Strategi för att stärka judiskt liv och motverka antisemitism i Sverige* (s. 31). Stockholm: Regeringskansliet. Tilgængelig via: [Strategi för att stärka judiskt liv och motverka antisemitism i Sverige - Regeringen.se](#)
- 8 Rühl, O. (2023). *Undervisning i jødedom og jødisk historie*. I H. Goldstein (Red.), *Danske jøder: 400 år set med andres øjne* (s. 89-104). København: Gads Forlag.
- 9 EU's Agentur for Grundlæggende Rettigheder (FRA). (2023). *Jewish people's experiences and perceptions of antisemitism – EU survey of Jewish people* (figur 29, s. 79). Der er ikke specifikke tal for Danmark. Tilgængelig via: [Jewish People's Experiences and Perceptions of Antisemitism – EU Survey of Jewish](#)
- 10 Uddannelses- og Forskningsstyrelsen. (2022). *Kortlægning af aktuel dansk forskning i antisemitisme* (s. 7). København: Uddannelses- og Forskningsstyrelsen.
- 11 Center for Dokumentation og Indsats mod Ekstremisme & Udlændingestyrelsen. (2023). *Kortlægning af international forskning i antisemitisme* (s. 4-5). Tilgængelig via: [Kortlægning af international forskning i antisemitisme - stopekstremisme.dk](#)
- 12 FN's specialrapportør for religions- og trosfrihed. (2019). *Report on combating antisemitism to eliminate discrimination and intolerance based on religion or belief (A/74/358)* (§ 74, s. 2 & 20). Office of the High Commissioner for Human Rights. Tilgængelig via: [A/74/358: Report on combating antisemitism to eliminate discrimination and intolerance based on religion or belief | OHCHR](#)
- 13 Center for Dokumentation og Indsats mod Ekstremisme & Udlændingestyrelsen. (2023). *Kortlægning af international forskning i antisemitisme* (s. 4-5). Tilgængelig via: [Kortlægning af international forskning i antisemitisme - stopekstremisme.dk](#)

- 14 FN's specialrapportør for religions- og trosfrihed. (2019). *Report on combating antisemitism to eliminate discrimination and intolerance based on religion or belief (A/74/358)* (§ 74, s. 20–21). Office of the High Commissioner for Human Rights.
Tilgængelig via: [A/74/358: Report on combating antisemitism to eliminate discrimination and intolerance based on religion or belief | OHCHR](#)
- 15 Forum för levande historia. Tilgængelig via: [Forum för levande historia](#)
- 16 AKVAH. (2025). *Antisemitiske hændelser i Danmark 2024* (s. 1). København: AKVAH.
Tilgængelig via: [webfinal-akvah-rapport-2024ok.pdf](#)
- 17 Justitsministeriet. (2024, 4. oktober). *Nye værktøjer til politiet i kampen mod antisemitisme*. København: Justitsministeriet.
Tilgængelig via: [Nye værktøjer til politiet i kampen mod antisemitisme | Justitsministeriet](#)
- 18 The Crown Prosecution Service. *Hate crime*.
Tilgængelig via: [The Crown Prosecution Service - Hate crime](#)
- 19 Brottförebyggande rådet (Brå). (2023). *Polisanmälda hatbrott 2022 – teknisk rapport* (s. 10). Stockholm: Brå. Tilgængelig via: [Polisanmälda hatbrott 2022 Teknisk rapport](#)
- 20 Brottförebyggande rådet (Brå). *Hatbrottsstatistik*. Tilgængelig via: [Hatbrottsstatistik | Brå - Brottförebyggande rådet](#) Rigspolitiet. (2023). *Hadforbrydelser i 2022: Rigspolitiets årsrapport vedrørende hadforbrydelser*. København: Rigspolitiet. Tilgængelig via: [Hadforbrydelser 2022 Rigspolitiets årsrapport vedr. hadforbrydelser](#)
- 21 Blum, J. (1973). *Dansk og/eller jøde? En kultursociologisk undersøgelse af den jødiske minoritet i Danmark*. København: Gyldendal.
- 22 Ifølge Institute for Jewish Policy Research er tallet 6.400 personer. Estimatet er for "core Jewish population", altså personer, der selv identificerer sig som jøde, inkl. personer, der har jødiske forældre, men måske ikke selv ser sig som religiøse. Inkluderer man også personer, der har jødiske forældre, men kun delvist identificerer sig som jøde, er estimatet ca. 9.500 personer.
Institute for Jewish Policy Research. *How many Jews live in Denmark?* London: JPR. Tilgængelig via: [How many Jews live in Denmark? Jewish Policy Research.](#)
- 23 Laura, H. *De danske jøder*. Det Jødiske Samfund i Danmark. Tilgængelig via: [De danske jøder - Det Jødiske Samfund](#)
- 24 Det Jødiske Samfund i Danmark. *Om os*. Tilgængelig via: [Om os - Det Jødiske Samfund](#)
- 25 By-, Land- og Kirkeministeriet. *Liste over anerkendte trossamfund og tilknyttede menigheder*. København: By-, Land- og Kirkeministeriet.
- 26 Det Jødiske Samfund i Danmark. *Om os*. Tilgængelig via: [Om os - Det Jødiske Samfund](#)
- 27 Det Jødiske Samfund i Danmark. *Vuggestue og børnehaven*. Tilgængelig via: [Vuggestue og børnehaven - Det Jødiske Samfund](#)
- 28 ChabadDanmarks aktiviteter er tilgængelig via: [Chabad Lubavitch Danmark, jødedom med mening og hjerte.](#)
- 29 Det gælder for eksempel de undersøgelser, som EU's Agentur for Grundlæggende Rettigheder jævnligt foretager om muslimer og jøders levevilkår/oplevelser med diskrimination i Europa.
Tilgængelig via: [Equality, non-discrimination and racism | European Union Agency for Fundamental Rights](#). Læs mere om selvidentifikation i Institut for Menneskerettigheder. (2025). *Fra principper til forandring: En guide til at arbejde menneskerettighedsbaseret med data* (s. 9). København: Institut for Menneskerettigheder. Blum, J. (1973). *Dansk og/eller jøde? En kultursociologisk undersøgelse af den jødiske minoritet i Danmark*. København: Gyldendal.
- 30 Det Jødiske Samfund i Danmark. Tilgængelig via: [- Det Jødiske Samfund](#)
- 31 Om Shir Hatzafon. Tilgængelig via: [Om Shir Hatzafon – Shir Hatzafon](#)
- 32 Carolineskolen. *Vedtægter for Carolineskolen* (§ 4). Tilgængelig via: [Vedtægter](#)
- 33 de Lange, N. (2009). *An introduction to Judaism* (s. 35–37). Cambridge: Cambridge University Press.
- 34 de Lange, N. (2009). *An introduction to Judaism* (s. 37). Cambridge: Cambridge University Press.
- 35 de Lange, N. (2009). *An introduction to Judaism* (s. 37). Cambridge: Cambridge University Press.

- 36 Læs mere om kristent begrundet had til jøder i Danmark og middelalderen og 1500-tallet i Schwartz-Lausten, M. (2023). *Jødisk integration i det danske samfund indtil Frihedsbrevet af 1814*. I H. Goldstein (Red.), *Danske jøder: 400 år set med andres øjne* (s. 29–30). København: Gads Forlag.
- 37 Stokholm Banke, C. F., Bergman Larsen, S., & Laursen, J. (2018). *En indvandringshistorie: Jøder i Danmark i 400 år* (s. 74). København: Dansk Jødisk Museum.
- 38 Næsbye Christensen, M. (2023). *Jøderne i Danmark i 1800- og 1900-tallet*. I H. Goldstein (Red.), *Danske jøder: 400 år set med andres øjne* (s. 45–50). København: Gads Forlag.
- 39 Egholm Feldt, J. (2024). *Jødisk inklusion mellem folket og religionen*. I N. V. Vinding & B. A. Jacobsen (Red.), *Religion og grundlov* (s. 77). København: Djøf Forlag.
- 40 Stokholm Banke, C. F., Bergman Larsen, S., & Laursen, J. (2018). *En indvandringshistorie: Jøder i Danmark i 400 år* (s. 79). København: Dansk Jødisk Museum.
- 41 Stokholm Banke, C. F., Bergman Larsen, S., & Laursen, J. (2018). *En indvandringshistorie: Jøder i Danmark i 400 år* (s. 79). København: Dansk Jødisk Museum.
- 42 de Lange, N. (2008). *Penguin dictionary of Judaism*. London: Penguin Random House.
- 43 Fx står der i den nuværende norske grundlov, at den evangelisk-lutherske kirke fortsat er den norske kirke og som sådan understøttes af staten. Dernæst hedder det, at alle tros- og livssynssamfund skal understøttes på lignende vis (Norske grundlov, artikel 16). Denne hensyntagen til det pluralistiske religiøse landskab kommer også til udtryk i Norges trossamfundslov, hvor det hedder, at personer, som har andre religiøse højtider end Norges officielle helligdage, har ret til at få fri fra "arbejde, skolegang, tjenestepligt og lignende" i to selvvalgte dage i forbindelse med deres religions højtider. Lov om tros- og livssynssamfund (trossamfundsloven), § 18.
- 44 Lassen, E. M. (2020). *Limitations to freedom of religion or belief in Denmark* i *Religion & Human Rights*, 15(1–2), 134–152. Tilgængelig via: [Limitations to Freedom of Religion or Belief in Denmark in: Religion & Human Rights Volume 15 Issue 1-2 \(2020\) \(brill.com\)](#)
- 45 Som for eksempel daværende formand for Det Jødiske Samfund udtalte i 2015, da spørgsmålet var til folkelig og politisk debat: "(...) er der én ting, der truer jødisk identitet og kan føre til udvandring, så er det truslen fra den stigende intolerance over for jødiske ritualer, såsom presset for at indføre forbud mod omskæring." Rosenberg Asmussen, D. (2015, februar). *Kristeligt Dagblad*.
- 46 Human Rights Council. (2017). *Report of the Special Rapporteur on freedom of religion and belief on his mission to Denmark, Heiner Bielefeldt (A/HRC/34/50/Add.1)*, para. 75(b). FN. Tilgængelig via: [Report of the Special Rapporteur on Freedom of Religion and Belief on his mission to Denmark](#) :
- 47 Stokholm Banke, C. F., Bergman Larsen, S., & Laursen, J. (2018). *En indvandringshistorie: Jøder i Danmark i 400 år* (s. 122f). København: Dansk Jødisk Museum..
- 48 Justitsministeriet. (2022). *Handlingsplan mod antisemitisme* (s. 4). København: Justitsministeriet. Tilgængelig via: [Handlingsplan mod antisemitisme](#)
- 49 Stokholm Banke, C. F., Bergman Larsen, S., & Laursen, J. (2018). *En indvandringshistorie: Jøder i Danmark i 400 år* (s. 122f). København: Dansk Jødisk Museum.
- 50 Melchior, M. (1957). *Jødedommen i vor tid* (s. 129). København: H. Hirschsprungs Forlag.
- 51 Center for Terroranalyse, Politiets Efterretningstjeneste. (2025). *Vurdering af terrortruslen mod Danmark 2025* (s. 4). København: Center for Terroranalyse, PET.
- 52 Som dokumenteret af fx EU's Agentur for Grundlæggende Rettigheder, FRA i en oversigt over antisemitisme i EU's medlemsstater i 2022. EU's Agentur for Grundlæggende Rettigheder (FRA). (2023). *Antisemitism in 2022: Overview of antisemitic incidents recorded in the EU*. Wien: FRA. Tilgængelig via: [Antisemitism in 2022. Overview of antisemitic incidents recorded in the EU](#)

- 53 EU Fundamental Rights Agency. (2024). *Jewish people's experiences and perceptions of antisemitism*. Wien: FRA. Tilgængelig via: [Jewish People's Experiences and Perceptions of Antisemitism | European Union Agency for Fundamental Rights](#)
- 54 Justitsministeriet. (2024, 4. oktober). *Nye værktøjer til politiet i kampen mod antisemitisme*. København: Justitsministeriet. Tilgængelig via: [Nye værktøjer til politiet i kampen mod antisemitisme | Justitsministeriet](#)
- 55 AKVAH. (2025). *Antisemitiske hændelser i Danmark 2024* (s. 1–2). København: AKVAH. Tilgængelig via: [webfinal-akvah-rapport-2024ok.pdf](#)
- 56 Uddannelses- og Forskningsministeriet. (2022). *Kortlægning af aktuel dansk forskning i antisemitisme*. København: Uddannelses- og Forskningsministeriet. Tilgængelig via: [Kortlægning af aktuel dansk forskning i antisemitisme – September 2022](#)
- 57 #Amos er et initiativ skabt i samarbejde mellem Jødisk Informationscenter, Nordic Safe Cities, Analyse & Tal og Common Consultancy, og finansieret af Slots- og Kulturstyrelsen. Jødisk Informationscenter, Nordic Safe Cities, Analyse & Tal, & Common Consultancy.(2023). *Online antisemitisme i den offentlige debat på Facebook* (s. 5). København: Forfatterne. Tilgængelig via: [Online antisemitisme i Danmark 2023](#)
- 58 Nordic Safe Cities og AKVAH, Det Jødiske Samfund (2025). *Online antisemitisme i den offentlige debat på Facebook*. Tilgængelig via: [Nordic Safe Cities — AMOS: Ny analyse dokumenterer markant stigning i had mod jøder på Facebook](#)
- 59 Institut for Menneskerettigheder. (2023). *Oplevet etnisk diskrimination i Danmark* (s. 93). København: Institut for Menneskerettigheder. Tilgængelig via: [Oplevet etnisk diskrimination i Danmark](#).
- 60 Meyer, I. (2003). *Prejudice, social stress, and mental health in lesbian, gay, and bisexual populations: Conceptual issues and research evidence* i *Psychological Bulletin*, 129(5), 674–697. Tilgængelig via: [Prejudice, social stress, and mental health in lesbian, gay, and bisexual populations: Conceptual issues and research evidence](#).
- 61 Regeringen. (2022). *Handlingsplan mod antisemitisme 2022–2025*. København: Regeringen. Tilgængelig via: [Handlingsplan mod antisemitisme](#)
- 62 Justitsministeriet. (2024). *Aftale om en styrket indsats mod antisemitisme*. København: Justitsministeriet. Tilgængelig via [Aftale om en styrket indsats mod antisemitisme](#)
- 63 Der er blevet indført regler, så det er muligt at forhøje straffen for hadforbrydelser indtil det dobbelte, hvis hadforbrydelsen er begået inden for en såkaldt skærpet strafzone eller under en skærpet strafferperiode. Herudover har man givet politiet mulighed for at påbyde internetudbydere at fjerne ulovligt indhold på internettet, uden at politiet behøver at få en domstolsgodkendelse først
- 64 Justitsministeriet. (2022). *Handlingsplan mod antisemitisme*. København: Justitsministeriet. Tilgængelig via: [Handlingsplan mod antisemitisme](#)
- 65 Justitsministeriet. (2022). *Handlingsplan mod antisemitisme* (s. 14). København: Justitsministeriet. Tilgængelig via: [Handlingsplan mod antisemitisme](#)
- 66 Danmarks Frie Forskningsråd. (2025). *Opslag af tematiske midler* (s. 14). Odense: Danmarks Frie Forskningsråd. Tilgængelig via: [Opslag af tematiske midler 2025](#)
- 67 Regeringen. (2025). *Handlingsplan mod racisme* (s. 13). København: Regeringen. Tilgængelig via: [Regeringen - Handlingsplan mod racisme](#)
- 68 Regeringen. (2025). *Handlingsplan mod racisme* (Initiativ 19 og 20). København: Regeringen. Tilgængelig via: [Regeringen - Handlingsplan mod racisme](#)
- 69 Uddannelses- og Forskningsministeriet & Danske Universiteter. (2024). *Anti-chikanepolitik*. København: Uddannelses- og Forskningsministeriet & Danske Universiteter. Tilgængelig via: [Anti-chikanepolitik](#)
- 70 Uddannelses- og Forskningsministeriet & Danske Universiteter. (2024). *Enige om nye fælles principper for anti-chikanepolitik*. København: Uddannelses- og Forskningsministeriet & Danske Universiteter. Tilgængelig via: [Uddannelses- og Forskningsministeriet og Danske Universiteter er enige om nye fælles principper for anti-chikanepolitik](#)

- 71 Københavns Kommune. (2023). *Handleplan mod racisme, etnisk diskrimination og hadforbrydelser*. København: Københavns Kommune.
Tilgængelig via: [Handleplan mod racisme, etnisk diskrimination og hadforbrydelser](#)
- 72 M.B.C. for Københavns Kommune. (2025). *Jøders oplevelse af livet i København efter den 7. oktober 2023*. København: Københavns Kommune. Tilgængelig via: [Nye rapporter undersøger jøders og muslimers oplevelse af livet i København efter 7. oktober 2023](#)
- 73 European Commission. (2021). *EU strategy on combating antisemitism and fostering Jewish life (2021–2030)*. Bruxelles: European Commission.
Tilgængelig via: [EUR-Lex - 52021DC0615 - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](#)
- 74 Regeringen i Sverige. *Ett starkt judiskt liv för framtida generationer*.
Tilgængelig via: [Ett starkt judiskt liv för framtida generationer - Regeringen.se](#)
- 75 Council of Europe. *The mandate of the Special Representative*.
Tilgængelig via: [The mandate of the Special Representative](#)
- 76 United Nations General Assembly. (2015). *Interim report of the Special Rapporteur on freedom of religion or belief* (Seventieth session, para. 73). Tilgængelig via: [Elimination of all forms of religious intolerance - United Nations General Assembly](#)
- 77 United Nations, Special Rapporteur on freedom of religion or belief. (2019). *Report on combating antisemitism to eliminate discrimination and intolerance based on religion or belief* (A/74/358, § 7). Tilgængelig via: [A/74/358: Report on combating antisemitism to eliminate discrimination and intolerance based on religion or belief | OHCHR](#)
- 78 International Holocaust Remembrance Alliance. *Denmark*. Tilgængelig via: [Denmark - IHRA](#)
- 79 International Holocaust Remembrance Alliance. *Arbejdsdefinition af antisemitisme*.
Tilgængelig via: [IHRA's arbejdsdefinition af antisemitisme - IHRA](#)
- 80 International Holocaust Remembrance Alliance. *Arbejdsdefinition af antisemitisme*.
Tilgængelig via: [IHRA's arbejdsdefinition af antisemitisme - IHRA](#)
- 81 Jerusalem Deklarationen om Antisemitisme. (2020). Tilgængelig via: [JDA-Danish.pdf](#)
- 82 Den Europæiske Komité til Bekæmpelse af Racisme og Intolerance, ECRI. (2020). *Opinion on the IHRA working definition of antisemitism*. Strasbourg: Council of Europe. Tilgængelig via: [1680a091dd](#)
- 83 Den Europæiske Komité til Bekæmpelse af Racisme og Intolerance, ECRI. (2020). *Opinion on the IHRA working definition of antisemitism*. Strasbourg: Council of Europe. Tilgængelig via: [1680a091dd](#)
- 84 De 465 besvarelser udgør stikprøven for undersøgelsen.
- 85 Institut for Menneskerettigheder. (2025). *Fra principper til forandring: En guide til at arbejde menneskerettighedsbaseret med data* (s. 9). København: Institut for Menneskerettigheder. Tilgængelig via: [Fra principper til forandring: En guide til at arbejde menneskerettighedsbaseret med data | Institut for Menneskerettigheder](#).
- 86 EU's Agentur for Grundlæggende Rettigheder, FRA. (2024). *Jewish people's experiences and perceptions of antisemitism*. Wien: FRA. Tilgængelig via [Jewish People's Experiences and Perceptions of Antisemitism | European Union Agency for Fundamental Rights](#)
- 87 "The "core" Jewish population includes people who self-identify as Jewish in social surveys, and do not have another monotheistic religion. It also includes people who may not recognize themselves as Jewish but have Jewish parents and have not adopted a different religious identity. It further includes all converts to Judaism by any procedure, as well as other people who declare themselves to be Jewish even without having undergone conversion.", jf. Institute for Jewish Policy Research. *How many Jews live in Denmark?* Tilgængelig via: [How many Jews live in Denmark? Jewish Policy Research](#).
- 88 Med undtagelse af medlemmer af folkekirken, da folkekirken er en offentlig institution, og kirkeskatten inddrives af staten.
- 89 En tidligere undersøgelse fra 1973 udsendte spørgeskema via Mosaiske Troessamfunds medlemsregister (nuværende Det Jødiske Samfund). Det har været vores ønske, at målgruppen var bredere, end de der er medlemmer af trossamfund og vi har gerne villet undgå at tilgå personlige oplysninger som navn, e-mail eller adresse på målgruppen af hensyn til privatliv- og databeskyttelse.

- Fx ville vi, ved udelukkende at gå via trossamfundene, ikke nå de mange personer, der identificerer sig som jøde og måske møder udfordringer på den baggrund, men ikke er medlem af et jødisk trossamfund.
- 90 De forskellige links har været unikke på den måde, at enkelte organisationer og foreninger har udsendt deres eget særskilte åbne link. Det har gjort det muligt at identificere, hvilke besvarelser der stammede fra hvilke organisationers udsendelser, og dermed følge med i, om alle besvarelserne udelukkende kom på baggrund af få organisationers udsendelse. Det har ikke været tilfældet.
- 91 Data er undersøgt for speeders, dvs. besvarelser, der skiller sig ud ved at være urealistisk hurtige. Der var fire besvarelser, der skiller sig ud med en svartid på under 2 minutter, hvorefter den hurtigste var 8 minutter. Vi gennemgik de fire besvarelser og fandt, at alle spørgsmål var besvaret og, at der nogle steder var tekst i uddybningsfeltene. Ved kontakt til SurveyXact, fik vi besked om, at der højst sandsynligt er tale om en teknisk fejl i browseren. I undersøgelsen benyttes kun hele besvarelser, dvs. besvarelser, hvor respondenter har besvaret alle spørgsmål i undersøgelse. Respondenter, der har besvaret alle spørgsmål, men ikke har trykket på den sidste knap "Afslut" er inkluderet som fulde besvarelser.
- 92 Statistisk signifikans – herunder konfidensintervaller - bruges til at afklare, om de fordelinger og sammenhænge, man finder i sin stikprøve, ikke kun er opstået på grund af tilfældigheder. Det er en metode til at udlede resultater fra en stikprøve til at gælde for en hel befolkningsgruppe. Fordi stikprøven ikke er tilfældig, og derfor ikke kan generaliseres til hele den jødiske befolkning i Danmark, vil det ikke være retvisende at teste for eller tale om statistisk signifikante sammenhænge
- 93 23 besvarelser er udfyldt på engelsk og 442 besvarelser er udfyldt på dansk.
- 94 Undersøgelsen er som beskrevet udsendt via et åbent link, hvilket gør at respondenter ikke har haft mulighed for at genoptage en besvarelse, der ikke blev færdiggjort i første omgang. Det er ikke muligt at undersøge, om nogle respondenter først har udfyldt spørgeskemaet delvist og senere har genbesøgt undersøgelsen og indsendt en fuld besvarelse. På den baggrund har vi valgt ikke at benytte eller rapportere på delvise besvarelser.
- 95 Tallene er ikke direkte sammenlignelige, da tal for befolkningen baserer sig på aldersgruppen 15-69 år, hvor stikprøven er begrænset til alle på 18 år og over.
- 96 Undersøgelsen finder, at 47 % af jøder har en videregående uddannelse i Europa, sammenlignet med 25 % blandt den ikke-jødiske befolkning. Pew Research Center. (2016). *Religion and education around the world*. Pew Research Center. Tilgængelig via: <https://www.pewresearch.org/religion/2016/12/13/religion-and-education-around-the-world/>
- 97 Blum, J. (1973). *Dansk og/eller jøde? En kultursociologisk undersøgelse af den jødiske minoritet i Danmark*. København: Gyldendal.
- 98 Denne tilgang er i overensstemmelse med EU's Agentur for Grundlæggende Rettigheders (FRA) undersøgelser om antisemitisme fra 2018 og 2023, der også anvender selvidentifikation som kriterium. European Union Agency for Fundamental Rights (FRA). (2023). *Jewish people's experiences and perceptions of antisemitism: Country report Denmark*. FRA. Tilgængelig via: [Jewish People's Experiences and Perceptions of Antisemitism | European Union Agency for Fundamental Rights](#)
- 99 Bar/bat mitzvah kan sammenlignes med konfirmation i folkekirken.
- 100 Enstad, J. D. (2025). *Facing antisemitism in Europe: Individual and country-level predictors of Jews' victimization and fear across twelve countries* i *Social Forces*, 103(3), 1186–1209. Tilgængelig via: <https://doi.org/10.1093/sf/soae091>
- 101 M.B.C. for Københavns Kommunes Beskæftigelses- og Integrationsudvalg. (2025). *Jøders oplevelse af livet i København efter d. 7. oktober 2023*. Københavns Kommune. Tilgængelig via: [Nye rapporter undersøger jødernes og muslimeres oplevelse af livet i København efter 7. oktober 2023](#)
- 102 European Union Agency for Fundamental Rights (FRA). (2023). *Jewish people's experiences and perceptions of antisemitism: Country report Denmark*. FRA. Tilgængelig via: [Jewish People's Experiences and Perceptions of Antisemitism | European Union Agency for Fundamental Rights](#)
- 103 Analyse & Tal, OS & Data, & TrykFonden. (2025). *Angreb og had i den offentlige debat på Facebook*. Analyse & Tal, OS & Data & TrykFonden. Tilgængelig via: <https://analyseogtal.dk/Angreb-og-had-i-den-offentlige-debat-paa-Facebook.pdf>

- 104 Center for Dokumentation og Indsats mod Ekstremisme. (2023). *Kortlægning af international forskning i antisemitisme* (s. 5). København: Center for Dokumentation og Indsats mod Ekstremisme. Tilgængelig via: [Kortlægning af international forskning i antisemitisme — stopekstremisme.dk](https://stopekstremisme.dk)
- Mulighederne for og de metodiske udfordringer ved at måle antisemitiske holdninger blandt befolkningen beskrives i Udlændinge- og Integrationsministeriet. (2025). Forundersøgelse om måling af befolkningsgrupperes negative holdninger og fordomme mod bestemte religiøse minoriteter. København: Udlændinge- og Integrationsministeriet.
- Tilgængelig via: [Ny undersøgelse belyser mulighederne for at måle negative holdninger og fordomme mod jøder og muslimer i Danmark](#)
- 105 Fx er "Islamisk fundamentalisme" kategoriseret som "Islam, muslimer og islamister", "coronaskepsis og antimyndighedsekstremisme" er kategoriseret som "Konspirationsteorier", "et had mod det eneste jødiske land i verden (Israel)" er kategoriseret som "Anti-Israel". For nogle svar er det ikke muligt at kategorisere en ekstrem holdning udover antisemitisk, fx for kommentarer som "Deres Facebook profil" eller "at alle jøder skal dø".
- 106 I undersøgelsen fra FRA lyder spørgsmålet: "Thinking about the LAST incident, did you have any indication that the person(s) who did this to you was/were ... Please select all that apply". Svarkategorierne er: 1. "... someone with right-wing extremist views", 2. ... "someone with left-wing extremist views", 3. "... someone with Christian extremist views", 4. "... someone with Islamic extremist views", 5. "... someone with other extremist views?" og 6. "... someone without extremist views?". Spørgsmålet henviser til den seneste hændelse af antisemitisk chikane. European Union Agency for Fundamental Rights (FRA). (2024). *Jewish people's experiences and perceptions of antisemitism: EU survey of Jewish people* (s. 71–73). FRA. Tilgængelig: via [Jewish People's Experiences and Perceptions of Antisemitism | European Union Agency for Fundamental Rights](#)
- 107 De Forenede Nationer (FN). (1965, 21. december). *FN's Konvention om Afskaffelse af Alle Former for Racediskrimination* (artikel 4). Og *Den Europæiske Menneskerettighedskonvention* (artikel 14).
- 108 Kjølbro, J. (2023). *Den Europæiske Menneskerettighedskonvention for praktikere* (8. udg., s. 1279). København: Djøf Forlag..
- 109 Institut for Menneskerettigheder. (2023, januar). *Registrering af hadforbrydelser skal styrkes*. København: Institut for Menneskerettigheder.
- Tilgængelig via: [Registrering af hadforbrydelser skal styrkes - Analysenotat Januar 2023](#)
- 110 Betegnelsen etniske minoriteter dækker her over personer med ikke-vestlig baggrund med opvækst i Danmark. Institut for Menneskerettigheder. (2023). *Oplevet etnisk diskrimination i Danmark* (tabel 1.2.16, s. 109). København: Institut for Menneskerettigheder.
- 111 Institut for Menneskerettigheder. (2023). *Oplevet etnisk diskrimination i Danmark* (tabel 3.1, s. 26). København: Institut for Menneskerettigheder.
- 112 Efter at have gennemgået de ca. 40 besvarelser, er deres besvarelser grupperet tematisk. Da en del besvarelser angår alt fra venstreorienteret til venstreekstreme, kommunister og andre lignende termer er disse fx grupperet samlet.
- 113 "Racisme" kategoriseret som "Racisme, homo- og transfobi, kvindehad mv.", "Supporting Hamas and the destruction of Israel" er kategoriseret som "Anti-Israel" og "Hamassstøtte", mens "Islamisme" er kategoriseret som "Islam, muslimer, islamister mv."
- 114 Institut for Menneskerettigheder. (2022). *Had mod minoriteter: Fortællinger om had i hverdagen* (s. 14). København: Institut for Menneskerettigheder. Tilgængelig: [HAD MOD MINORITETER - FORTÆLLINGER OM HAD I HVERDAGEN](#)
- Fx viser en videnskabelig undersøgelse fra 2024, at når en gruppe reagerer på et tilfælde af hadefuld tale i det offentlige rum, så mindsker det den negative effekt på den, der bliver udsat for den hadefulde tale. Læs mere i: Zapata, J., Sulik, J., von Wulffen, C., et al. (2024). *Bystanders' collective responses set the norm against hate speech* i *Humanities and Social Sciences Communications*, 11, 335. <https://doi.org/10.1057/s41599-024-02634-1>

- 115 De Forenede Nationer (FN). (1966). *FN's Konvention om Borgerlige og Politiske Rettigheder* (artikel 26).
- 116 De Forenede Nationer (FN). (1965, 21. december). *FN's Konvention om Afskaffelse af Alle Former for Racediskrimination*.
- 117 Europarådet. (1950). *Den Europæiske Menneskerettighedskonvention* (artikel 14).
- 118 Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder, artikel 21.
- 119 Forskelsbehandlingslovens §§ 1, 2 og 3.
- 120 Forskelsbehandlingsloven § 1, stk. 4.
- 121 Lov om etnisk ligebehandling § 1. Loven gennemfører EU's Direktiv 2000/43/EF af 29. juni 2000 om gennemførelse af princippet om ligebehandling af alle uanset race eller etnisk oprindelse.
- 122 Lov om etnisk ligebehandling § 2.
- 123 Ligebehandlingsnævnet. *Ligebehandlingsnævnets afgørelse om religion og tro - etnisk oprindelse - kompetence - parts- og vidneforklaringer. J.nr. 19-30747. KEN nr. 10000 af 09/10/2019*. Tilgængelig via: [Ligebehandlingsnævnets afgørelse om religion og tro - etnisk oprindelse - kompetence - parts- og vidneforklaringer](#)
- 124 Lov om forbud mod forskelsbehandling på grund af race mv. (Racediskriminationsloven).
- 125 Undersøgelsen om etnisk diskrimination i Danmark måler diskrimination i form af, om man er 1) blevet nægtet adgang til steder, 2) fået afslag på en ansøgning, 3) dårligere service, 4) blevet stoppet af politiet uden umiddelbar grund eller, 5) været udsat for vold eller trusler om vold – grundet sin etniske baggrund. I denne undersøgelse er kategorien ”vold eller trusler om vold” ikke inkluderet i spørgsmålene om forskelsbehandling, da det i stedet indgår i spørgsmålet om personligt rettet chikane, trusler og vold. Omvendt har vi i denne undersøgelse valgt at spørge ind til, om respondenterne har oplevet at blive behandlet ringere på sin arbejdsplads, skole eller uddannelsessted. Et spørgsmål, der ikke indgår i undersøgelsen af etnisk diskrimination i Danmark.
Institut for Menneskerettigheder, *Oplevet etnisk diskrimination i Danmark*. København: Institut for Menneskerettigheder. 2023. Side 22. Tilgængelig via: [Oplevet etnisk diskrimination i Danmark](#)
- 126 Institut for Menneskerettigheder. (2023). *Oplevet etnisk diskrimination i Danmark*. København: Institut for Menneskerettigheder. Side 22. Tilgængelig via: [Oplevet etnisk diskrimination i Danmark](#)
- 127 M.B.C. for Københavns Kommunes Beskæftigelses- og integrationsudvalg. (2025). *Jøders oplevelse af livet i København efter d. 7. oktober 2023*. København: Københavns Kommune. Tilgængelig via: [Nye rapporter undersøger jøders og muslimers oplevelse af livet i København efter 7. oktober 2023](#)
- 128 Institut for Menneskerettigheder. (2023). *Oplevet etnisk diskrimination i Danmark*. København: Institut for Menneskerettigheder. Side 96. Tilgængelig via: [Oplevet etnisk diskrimination i Danmark](#)
- 129 Institut for Menneskerettigheder. (2024). *Ytringsfrihed og selvcensur*. København: Institut for Menneskerettigheder. Tilgængelig via: [Ytringsfrihed-og-selvcensur_DK_juni2024.pdf](#)
- 130 Institut for Menneskerettigheder. (2024). *Ytringsfrihed og selvcensur*. København: Institut for Menneskerettigheder. Tilgængelig via: [Ytringsfrihed-og-selvcensur_DK_juni2024.pdf](#)
- 131 Institut for Menneskerettigheder. (2024). *Ytringsfrihed og selvcensur*. København: Institut for Menneskerettigheder. Tilgængelig via: [Ytringsfrihed-og-selvcensur_DK_juni2024.pdf](#)
- 132 Fx er svaret ”Den yderste venstrefløj” kategoriseret som ”Venstreorienterede, venstreekstremister, kommunister”, mens ”visse grupperinger af muslimer” er kategoriseret som ”Islam, muslimer, islamister”.
- 133 Charron, N., & Rothstein, B. (2016). *Does education lead to higher generalized trust? The importance of quality of government* i *International Journal of Educational Development*, 50, 59–73. Tilgængelig via: [ScienceDirect](#)

- 134 European Social Survey European Research Infrastructure (ESS ERIC). (2023). *ESS9 - integrated file, edition 3.2* [Data set]. Sikt - Norwegian Agency for Shared Services in Education and Research. Tilgjengelig via: [ESS9 - integrated file, edition 3.2 | ESS - Sikt](#)
- 135 European Social Survey European Research Infrastructure (ESS ERIC). (2023). *ESS9 - integrated file, edition 3.2* [Data set]. Sikt - Norwegian Agency for Shared Services in Education and Research. Tilgjengelig via: [ESS9 - integrated file, edition 3.2 | ESS - Sikt](#)
- 136 Country data = Denmark. Year of birth vs. Trust in the police. Tilgjengelig via: [ESS9 - integrated file, edition 3.2 | ESS - Sikt](#) & Country data = Denmark. Year of birth vs. Trust in Parliament. Year of birth vs. Trust in Political Parties. Year of birth vs. Trust in Police. Tilgjengelig via: [ESS9 - integrated file, edition 3.2 | ESS - Sikt](#)
- Justitsministeriets Forskningskontor (2021). Trygghed og tillid til politi og retssystem. Tilgjengelig via: <https://www.justitsministeriet.dk/wp-content/uploads/2021/12/Trygghed-og-tillid-til-politi-og-retssystem-Danmark-i-forhold-til-andre-europaeiske-lande-webtilgaengelig.pdf>

